

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ BİLİM DALI

TARİHSEL, KURAMSAL VE HUKUKSAL BOYUTLARIYLA
FAHİŞELİK VE SEKS İŞÇİLİĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hatice Hilal KARUL

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ BİLİM DALI

TARİHSEL, KURAMSAL VE HUKUKSAL BOYUTLARIYLA
FAHİŞELİK VE SEKS İŞÇİLİĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hatice Hilal KARUL

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Aziz ÇELİK

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ BİLİM DALI

TARİHSEL, KURAMSAL VE HUKUKSAL BOYUTLARIYLA
FAHİŞELİK VE SEKS İŞÇİLİĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Adı SOYADI

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 26.09.2018/24

Jüri Başkanı: Ünvanı Adı SOYADI

(İmza)

Doc. Dr. Arzu Çelikkaya

Jüri Üyesi: Ünvanı Adı SOYADI

(İmza)

Doc. Dr. Betül Uzun

Jüri Üyesi: Ünvanı Adı SOYADI

(İmza)

Doc. Dr. Cihan Selek Öt

KOCAELİ 2018

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması fahişe ve seks işçiliği kavramlarını tartışmaya açarak, fuhuşu tarihsel, kuramsal ve hukuksal boyutlarıyla incelemeyi hedeflemektedir.

Tezimi yöneten ve benden emeğini esirgemeyen değerli danışmanım Aziz Çelik'e teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmanın yapılması için beni cesaretlendiren ve her daim yanımda olan, varlığı ile yolumu aydınlatan Derya Keskin Demirer'e teşekkür ederim. Bilimin toplum için anlamını kavramama ve üniversite hayatımda en güzel günlerimin geçmesini sağlayan Kuvvet Lordođlu ve Hakan Koçak'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın yapılması için ciddi uğraşlar veren Pembe Hayat Derneğine, benimle görüşme yapmayı kabul eden tüm seks işçilerine minnettarım. Onlar olmasaydı bu çalışma anlam kazanmayacaktı.

Beni her zaman destekleyen, bana her zaman inanan anneme ve babama ne kadar teşekkür etsem azdır. Başım her sıkıştığında imdadıma yetişen kardeşim Kaan Karul'a teşekkür ederim. Bu süreci benimle paylaşan ve her zaman yanımda olan Emre Toptaş'a teşekkürler. Onlar olmasaydı bu tezi bitiremezdim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR	vi
TABLolar	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: FUHUŞUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE SEKS İŞÇİLİĞİNİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	4
1.1. Fuhuş Kavramı.....	4
1.2. Fahişe ve Seks İşçisi Kavramları	6
1.3. Tarihsel Gelişim: Fahişelikten Seks İşçiliğine.....	8
1.3.1. Mabet Fahişeliği ve İlk Seks Yasaları	8
1.3.2. Batı Ülkelerinde Fuhuşun Tarihsel Süreci.....	12
1.3.2.1. Antik Çağ Atinası'nda Seks Yasaları ve Fuhuş.....	12
1.3.2.2. Orta Çağ Avrupası'nda Fuhuş.....	15
1.3.2.3. 15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Avrupa'da Fuhuşun Seyri.....	17
1.3.2.4. 20. Yüzyıl'da Fuhuş Sektörünün Seyri	23
1.4. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne Fuhuşun Tarihsel Gelişimi.....	25
1.4.1. Osmanlı Devleti Döneminde Fuhuş.....	26
1.4.2. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Fuhuş	29
1.4.3. Türkiye'de Genelevlerin Güncel Durumu	32
1.5. Seks İşçiliğinin Sosyo-Ekonomik Olarak Değerlendirilmesi	34
1.5.1. Seksin Liberal ve Marksist Düşünce Çerçevesinde Bir İş Olarak Ele Alınması.....	34
1.5.2. Feminist Kuramların Seks İşçiliğine Bakışı	39
1.5.2.1. Radikal Feminizm ve Radikal Feminizmin Seks İşçiliği Kavramına Bakışı	39
1.5.2.2. Sosyalist Feminizm ve Sosyalist Feminizmin Seks İşçiliğine Yaklaşımı	42
1.5.2.3. Seks İşçiliği Kavramını Benimseyen Feminist Kuramlara Yönelik Eleştiriler.....	45

BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE SEKS İŞÇİLİĞİNİN HUKUKSAL BOYUTU VE ÖRGÜTLENME OLANAKLARI	46
2.1. Türkiye’nin Taraf Olduğu Uluslararası Hukuksal Düzenlemelerde Fuhuş	46
2.2. Türkiye’de Fuhuşa İlişkin Mevzuat	49
2.2.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	50
2.2.2. Türk Ceza Kanunu	50
2.2.3. Kabahatler Kanunu	53
2.2.4. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	54
2.2.5. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü	56
2.3. Genelevlerin Vergilendirilmesi Konusu	59
2.4. İş ve Sosyal Sigortalar Mevzuatı Bakımından Seks İşçilerinin Durumu	60
2.5. Seks İşçilerinin Örgütlenmesi	62
2.5.1. Seks İşçileri Örgütlenmenin Neresinde?.....	62
2.5.2. Türkiye’deki Seks İşçilerinin Örgütlenmesi	66
2.5.3. Türkiye’de Seks İşçilerinin Mesleki Örgütlenme Olanakları	68
2.5.4. Seks İşçilerinin Örgütlenmesi Önündeki Engeller.....	69
BÖLÜM 3: ALAN ARAŞTIRMASI	74
3.1. Araştırmanın Amacı ve Sınırlılıkları.....	74
3.2. Araştırmanın Yöntemi.....	74
3.3. Örneklem.....	75
3.4. Bulgular.....	78
3.4.1. Görüşmecilerin Fahişe\Seks İşçisi Kavramlarını Değerlendirmesi	78
3.4.2. Görüşmecilerin Şiddet Deneyimleri Ve Şiddetle Baş Etme Yöntemleri..	79
3.4.3. Görüşmecilerin Var Olan Sendikalar ile İletişimi ve İletişime Geçtikleri Sendikaların Seks İşçilerine Yaklaşımı	84
3.4.4. Görüşmecilerin Seks İşçilerinin Örgütlenmesi Konusundaki Görüşleri...	86
SONUÇ	89
KAYNAKÇA	92
EKLER	98
ÖZGEÇMİŞ	101

ÖZET

Cinsel hazzın satılması ile farklı bir anlam kazanan seks ve bununla birlikte ortaya çıkan fuhuş kavramı tarihin ve günümüzün en çok tartışılan meselelerinden biridir. En genel tanımı ile fuhuş, maddi kazanç sağlamak amacıyla tekrarlı cinsel ilişkide bulunmaktır. Fuhuş sektörü içerisinde yer alanların tanımlanması, hukuksal ve sosyo-ekonomik koşulları, işçi olarak kabul edilip edilemeyeceği sosyal bilimlerde önemli bir tartışma konusu olarak güncelliğini korumaktadır.

Bu tez çalışması ticari seks içerisinde yer alanların işçi olduğu varsayımına dayanarak kavramsal ve hukuksal bir tartışma yapmaktadır. Bu bağlamda seks işçilerinin örgütlenme olanaklarını da araştırmaktadır. Bu nedenle bu çalışma beden, arzu, haz gibi kavramları içeren ahlaksak bir tartışmaya dayanmamaktadır. Tezin temelini halen seks işçisi olarak çalışan kişilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: fahişe, fuhuş, seks işçiliği, örgütlenme, sendika, ticari seks.

ABSTRACT

While sex has gained a different meaning with the commercialization of sexual pleasure, the concept of prostitution has become one of the most debated subjects both historically and currently. In its most general definition, prostitution is the practice of engaging in sexual activity for money. Definition of the people who take part in the business of prostitution, their legal and socio-economic conditions, whether or not they can be accepted as workers are still current subjects of debate.

This thesis is based on the assumption that those who work in the business of commercial sex are workers, and makes legal and conceptual arguments while exploring the possibilities of organizing among sex workers. In other words, this study does not make any arguments involving morality based on the concepts such as body, desire and pleasure. Semi-structured interviews conducted with individuals who still work as sex workers constitute the foundation of this thesis.

Keywords: prostitute, prostitution, sex labour, organizing, union, commercial sex.

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AKP	:Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	:Anavatan Partisi
AYM	:Anayasa Mahkemesi
BK	:Bakanlar Kurulu
CEDAW	:Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
DİSK:	:Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
EĞİTİM-SEN	: Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
EVID-SEN	:Ev İşçileri Dayanışma Sendikası
GENÇ-SEN	:Öğrenci Gençlik Sendikası
GMB	:Britain's General Union
HDP	:Halkların Demokrasi Partisi
KEİG	:Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi
LGBTİ+	:Lezbiyen Gay Biseküel Transgender İnterseks Birliği
SES	:Sağlık Emekçileri Sendikası
SHP	:Sosyal Demokrat Halkçı Parti
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜM-BEL-SEN	:Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası
UNICEF	:Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
VAMP	:Veshya Anyay Mukti Parishad
yy	:yüzyıl

TABLÖLAR

Tablo 1: Görüşme yapılan seks işçilerinin demografik özellikleri

GİRİŞ

Fahişeliğin, ataerkil kapitalist toplum içinde bir baskı kurumu olarak görülmesinden ve ticari seks içerisinde yer alanların işçi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine kadar uzanan tartışma, fahişelik ve onunla ilintili kavramların tanımlanmasının bu tarihsel sorunu anlamada ki önemini göstermektedir.

İlkçağlardan beri varlığını sürdüren “fahişelik” kimi zaman kutsanan kimi zaman lanetlenen bir konum olarak günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Fuhuş sektörü denilince akla ilk gelenin kadın bedeni olması, beraberinde ahlak tartışmalarını da getirmiştir. Bu toplumsal algı ile birlikte ortaya çıkan ve kadınları “namuslu” , “namussuz” ikiliği içine hapseden bakış açısı aslında ataerkil zihniyetin bir ürünüdür. Çünkü “iyi” ve “namuslu” kadınlar gibi bir sınıflandırma yapılarak fahişelik kurumsal ve kavramsal tartışmaların dışında tutulmuştur. Fahişelerin kötü kadınlar olduğu üzerine kurulu bu ataerkil anlayış aynı zamanda kadınların potansiyel olarak birlikte davranma yeteneğini olumsuz yönde etkilemektedir. Fahişelere uygulanan bu ayırım aynı zamanda toplumda “iffetli” olarak kodlanan kadınlar için de bir baskı oluşturmaktadır. Bu baskı tarihsel olarak kadınları ya kamusal alanın dışında tutmaya çalışılmış ya da onlar için uygun kabul edilen kamusal alanlarla sınırlamıştır. Fahişe olan ya da fahişe olarak nitelendirilen kadınlar ise çeşitli ayrımcılıklara maruz kalmışlardır. Bu ayrımcılıklar ise sadece sosyal değil, ekonomik ve siyasal sonuçlar da üretmiştir. Fuhuş sektöründe çalışanların yaşam haklarının gasp edilmesine kadar giden bu sürecin ayrıntılı bir şekilde incelenmesinin hukuksal eşitlik açısından bir katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Kapitalist sistemin her şeyi metalaştırma arzusunun ticari seks içinde de çeşitli biçimlerde gerçekleştiğini görmek mümkündür. Bu bakımdan fuhuş sektörü kapitalist sistemin ikiyüzlülüğünü en iyi ortaya çıkaran alanların başında gelmektedir. Sektör, bir yandan ekonomik olarak desteklenirken öte yandan yokmuş gibi davranılmakta ve içerisinde çalışanların sorunları görmezden gelinmektedir.

Bununla birlikte ticari seks çalışanları dünya genelinde kendi dinamiklerini ve mücadele alanlarını ortaya çıkararak varlığını sürdürmektedir. Ataerkil kapitalist sistemin yol açtığı bu eşitsiz durum karşısında emekleri sömürülen, dışlanan ve devamlı denetleme mekanizmalarına maruz kalan ticari seks çalışanlarının hukuki olarak korunması her şeyden önce yaşam güvenceleri açısından önemlidir.

Fahişelik ve seks işçiliği kavramlarının tartışılmasında en önemli noktalardan birisi emek eksenli politikalar içeren söylemin benimsenmesidir. Böylece seks işçiliğinin hukuksal olarak düzenlemesi ve örgütlenme olanaklarının değerlendirilmesi mümkün olabilecektir. Bu bağlamda bu tez çalışması fahişe ve seks işçisi kavramlarının tanımlarına başvurarak, Türkiye’de ticari seks içerisinde yer alanların emek eksenli politikalar çerçevesinde nasıl değerlendirildiğini, seks işçilerinin mesleki olarak örgütlenmelerinin mümkün olup olmadığını anlamaya yöneliktir. Çalışmanın amacı bütün seks işçilerinin genel yargılarını ve özgül durumlarını değerlendirme iddiasında değildir. Çünkü dünyada olduğu gibi Türkiye’deki seks işçilerinin de yaşam şartları ve yaşadıkları zorluklar genelevde ya da sokakta çalışıp çalışmadıklarına, yaşadıkları şehirlere, hatta mahalleye, sokağa göre bile farklılık göstermektedir.

Çalışma üç bölümde ele alınmaktadır. Birinci bölümünde fuhuş ve fahişeliğin tarihsel ve etimolojik bir analizi yapılmaktadır. Bu bakımdan din ve sosyal bilimler açısından fuhuşun hangi anlamlar taşıdığı irdelenmektedir. Tarihsel süreç incelemesi kutsal kabul edilen mabet fahişeliğinden başlayıp Batı ülkelerinde fahişelik ve fuhuş konusunda çıkarılan yasaları anlamak için Antik Çağdan, Orta Çağa, 15. yüzyıldan 20. yüzyıla ve günümüze olacak şekilde kavramlar ve olaylar ele alınmaktadır. Ardından Osmanlı döneminden günümüze kadar yaşadığımız coğrafyada fuhuşun tarihsel seyri ele alınmaktadır. Bu tarihsel incelemenin sonrasında seks işçiliğinin sosyo- ekonomik değerinin Liberal ve Marksist düşünce geleneklerinde ele alınışına bakılmaktadır. Tezin bir sonraki uğrağı ise fahişelik ve seks işçiliği ayrımının en fazla tartışıldığı feminist literatürdür. Bu alanda fuhuşu kadınların sömürüldüğü bir alan olarak gören ve bu nedenle yok edilmesi gerektiğini savunan radikal feminizm ile ticari seks içerisinde yer alanları işçi olarak değerlendiren materyalist feminizm ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde fuhuş hukuksal boyutları ile ele alınmakta ve örgütlenme olanakları araştırılmaktadır. Bunun için ilk önce Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinden başlanarak Türkiye'nin de taraf olduğu bazı uluslararası sözleşmelere yer verilmektedir. Bunun yanında fuhuşun önlenmesi konusunda imzalanan diğer sözleşmeler de incelenmektedir. Uluslararası metinlerin ardından Türkiye'de fuhuş alanında çıkarılan yasaların incelenmesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türk Ceza Kanunu, Kabahatler Kanunu, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hatalıklarla Mücadele Tüzüğü ile devam etmektedir. Bu bölüm açısından Kabahatler Kanunu özel önem taşımaktadır. Bu kanunun uygulanması kayıt dışı çalışan seks işçileri açısından ilave zorluklar yaratmakta ve onları bazı keyfi uygulamalara maruz bırakmaktadır. Bir sonraki aşamada değinilecek olan genelevlerin vergilendirilmesi ve seks işçilerinin iş ve sosyal güvenlik mevzuatı bakımından değerlendirilmesi konuları tezin amacı bakımından oldukça önemlidir.

Bu bölümde ayrıca seks işçilerinin mesleki örgütlenme olanakları da araştırılmaktadır. Bunun için ilk önce emek hareketinin yeni öznesi olan ve içinde seks işçilerinin de olduğu LGBTİ+ hareketinden bahsedilmektedir. Dünyanın çeşitli yerlerinde seks işçilerinin kurduğu meslek örgütleri ve sendikaların varlığı Türkiye'de de böyle bir adımın atılması yönünde örnek oluşturmaktadır. Burada Türkiye'nin seks işçileri açısından özgül durum değerlendirmesi yapılmakta ve seks işçilerinin sendikal ve mesleki örgütlenme olanakları tartışmaya açılmaktadır.

Tezin üçüncü ve son bölümünde on bir seks işçisi ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere yer verilmektedir. Bu bölümde temel amaç seks işçilerinin mesleki olarak kendilerini nasıl tanımladıklarını anlamaya çalışmaktır. Bununla birlikte seks işçilerinin bireysel çalışma deneyimleri çeşitli yönleri ile değerlendirilmektedir. Görüşmeler sokakta kayıt dışı çalışan seks işçileri ile yapılmıştır. Geneleve girme izni alınamadığı için kayıtlı çalışan (vesikalı) seks işçileri ile görüşülememiştir. Bu durum alan araştırmasının ve tezin temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu kısıtlılığa rağmen seks işçileri ile yapılan görüşmelerden çıkan sonuçların ve genel olarak tezin fahişelik ve seks işçiliği ayırımına ilişkin tartışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

BÖLÜM 1: FUHUŞUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE SEKS İŞÇİLİĞİNİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde öncelikle fuhuş kavramının zaman içinde kazandığı anlam ele alınmaktadır. Daha sonra fahişelikten seks işçiliğine giden süreç tarihsel sıralama ile incelenmektedir. Son olarak yaşadığımız yüzyılda sosyal bilimlerde tartışılmalı olan seks işçisi kavramı açılmış ve seks işçiliğinin sosyo-ekonomik bir değerlendirmesi yapılmaktadır.

1.1. Fuhuş Kavramı

Seksin alınıp satılması ile birlikte fuhuş olgusu ortaya çıkmış ve çeşitli şekillerde tanımlamalar yapılmıştır. Fuhuş kelimesinin kökeni Arapçadan gelmektedir ve Fe- Ha-Şe fiilinin mastarıdır. Bu kavramın kullanıldığı ilk kaynak kabul edilen Seydi Ali Reis'in *Mirat-ül Memalik* (1557) adlı eserinde fuhuş “ahlaki sınırları aşma, taşkınlık ve rezalet” olarak tanımlanmıştır (1999: 117). İslami dönemde fuhuşu ele alan bir değerlendirme İslami literatürde fuhuşun “aşırı derecede çirkin söz ve davranış, büyük günah, edep ve ahlâka aykırı olup dinen yasaklanan her türlü kötülük ve çirkinlik” anlamında kullanıldığını belirtmiştir (Bozkurt, 2017: 211-214). Dini literatür açısından fuhuş iki başlık altında toplanarak, ilkinin kutsal fuhuş, ikincisinin ise meslek olarak yapılan ücretli fuhuş olduğundan bahsedilmiştir (Tümer, 2017: 209-211). Semavi dinler genel olarak fuhuş konusunda ortaklaşmış ve fuhuşu yasaklamaya çalışmıştır. Yahudilik hem erkeğe hem de kadına fuhuşu yasaklamıştır. *Tesniye* 22\21'de “*bir kız fahişelik ederek lekelenmişse taşlanarak öldürülmesi gerektiği*” hususundan bahsetmektedir. Hristiyanlık'ta da zina *Matta* 5'te geçen “*zina etmeyeceksin*” ve “*ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, yüreğinde o kadınla zina etmiş olur*” ifadeleri ile yasaklanmıştır. *Kur'anı Kerim* En'am Suresi 151. Ayete göre Allahüte âlâ âyet-i kerîmede meâlen buyurdu ki: “*De ki: 'Geliniz size Rabbiniz neleri harâm etmiştir, okuyayım. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, anaya babaya iyilik edin, fakîrlük yüzünden çocuklarınızı öldürmeyin. Sizin de onların da rızkını biz veririz. Zinâ gibi*

kötülüklerin açığına da, gizlisine de yanaşmayınız. Allah'ın muhterem kıldığı canı haksız yere öldürmeyin.' İşte bu yasaklara riâyet etmeyi (uymayı) Allahüte âlâ size tavsiye etti. Olur ki, düşünür ve akıl erdirirsiniz". Aynı şekilde Nur Suresi 30 ve 31. Ayette şöyle ifade edilmiştir "Mü'minlere söyle, yabancı kadınlara bakmasınlar ve zinâ etmesinler. Mü'min kadınlara da söyle, onlar da yabancı erkeklere bakmasınlar ve zinâ etmesinler" ifadelerine yer verilmiştir.

Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlükte yapmış olduğu fuhuş tanımı ise şöyledir: İçinde bulunulan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığı cinsel ilişkide bulunmaktır (TDK, 2018). Bir başka tanıma göre ise "başka hiçbir geçim kaynağına sahip olmayan, zorlamaksızın ve serbest olarak, eşini seçmeden, her önüne gelenle istek üzerine ücret karşılığında ve asıl konusu zevk değil kazanç olan, sürekli ve tekrarlı cinsel ilişkide bulunulması olayıdır" (Mancini, 1982: 23). Anthony Giddens ise fuhuşu şöyle tanımlamıştır: "Para karşılığında cinsel ilişkiye girmek ve cinsel hizmet sunmak". Giddens ayrıca "modern fuhuş'un önemli bir özelliğinin kadınlarla müşterilerinin birbirini tanımadığını belirterek, seks hizmetini satanın kadın, bu hizmeti satın alanın ise erkek olduğu yönünde toplumsal olarak kabul edilen bir durumu yinelemiştir (2008: 492-493). *Eleştirel Feminist Sözlük* kitabında Collin fuhuşu bir meslek olarak tanımlamamış, kadına karşı sömürü ve baskı olarak ele almıştır. Collin'e göre fuhuş kadın bedenini nesneleştirmekte ve üzerinde hâkimiyet kurulacak bir hale getirmektedir (Laborie, vd. 2015: 126). Gülnur Acar Savran ise fuhuşun kadınların bedenlerini emeklerinden tümüyle soyutlamanın çok kolay olmadığından bahsetmiş, esas olarak aile ve evlilikle karşılığı içinde ve ona bağlı olarak kurulduğuna değinmiştir. Aynı zamanda fuhuş konusunun feminist bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde ev kadınları ile fahişelerin ortak yanlarının olacağından; sosyal güvenlik konusunda karşılıksız bırakılan ev emeğinden hareket edilerek ortaya çıkartılacak taleplerin, ev kadınları, işçi kadınlar ve üst düzey meslek sahibi kadınlar arasında ortak çıkarlar kurulmasını sağlayabileceği değerlendirmesinde bulunmuştur (Savran, 14.05.2018).

Fuhuş konusunda cinsiyet ayrımı yapmaksızın, güncel ve sosyo- ekonomik değerlendirme yapması ile en kapsamlı tanımlama şu şekilde yapılabilir "belirli sosyo-ekonomik durumların sonucunda, bir hizmet sektörü olarak para karşılığında

cinsiyeti erkek olsun kadın olsun müşterileriyle, cinsiyeti erkek olsun kadın olsun çalışanların ilişkisini belirleyen profesyonel bir hizmet alımıdır” (Seks İşçileri İnsan Hakları Komisyon Raporu, 1997).

Farklı zamanlarda farklı şekillerde tanımlanan fuhuş için en genel şekilde maddi kazanç veya menfaat sağlamak amacıyla cinsel ilişkide bulunmak denilebilir. Yapılan tanımların ise ortak noktaları, cinsel ilişkiye girilen partnerlerin seçicilik göstermemesi, cinsel ilişkiden maddi kazanç sağlamak ve sürekli cinsel ilişkiye girmek olarak sıralanabilir.

1.2. Fahişe ve Seks İşçisi Kavramları

Fuhuş kavramının dini ve sosyolojik açılarından değerlendirilmesi ile birlikte bu sektör içinde yer alanların nasıl tanımlanacağı bir diğer meseledir. Toplumda “hayat kadını” olarak tanımlanan kişilere “fahişe”, yaygın olarak “orospu” ya da “seks işçisi” de denilmektedir. Tanımlar her ne kadar fuhuş sektöründe çalışanları anlatmak için kullanılsa da içerdikleri anlamlar ve toplumdaki karşılıkları oldukça farklılaşmaktadır. Fuhuş işiyle uğraşanlar yalnızca kadınlar gibi yapılan bu tanımların çoğu cinsiyetçi ve ayrımcıdır. Aynı zamanda kadınları da kendi içerisinde ayıran bu tanımlar fuhuş işiyle uğraşanları ahlaksızlık ve toplumun düzenini bozmak ile suçlamaktadır. Günümüzde artık bilinmektedir ki fuhuş sektörü içerisinde sadece kadınlar yoktur. Trans bireyler ve erkekler de bu sektör içerisinde çalışmakta, kendilerini seks işçiliği kavramı ile tanımlamaktadır.

Tanımlar ve kavramlar bu sektör içerisinde çalışan ve seks hizmeti satanları hedef alırken, bu hizmeti satın alanlar için herhangi bir ifade kullanmamaktadır. Buradan anlaşılmaktadır ki ataerkil ve cinsiyetçi tanımlar kendine burada da yer edinmektedir. Çünkü fuhuş sektörü içerisinde seks hizmetini satın alanlar genel olarak erkekler olarak kurgulanmaktadır.

Fuhuş sektöründe çalışanları tanımlamak için hangi ifadelerin kullanılması gerektiği hem güncel hem de politik bir tartışmadır. Andre Morali Daninos *Cinsel İlişkiler Sosyolojisi* kitabında “fahişelik” başlığını açar ve bu konuda değerlendirmelerde bulunur. Yazara göre fahişelik patolojik bir konudur, fuhuşun her

türlüsünün altında sinir hastalığı yatar ve fahişeler genellikle ayrılıp dağılmış ailelerden gelme kararsız, çocuksu karakterde yaratıklardır (Daninos, 1973: 90-91). Cinsel hizmeti ticari bir faaliyet olarak yapanları “yaratık” olarak nitelemek ve bunu salt patolojik bir vaka olarak değerlendirmek, konunun çözümü açısından bize yeterli bir bakış açısı sunmamaktadır.

Günümüzde kullanımı yaygınlaşan ve önemli bir tartışmayı da beraberinde getiren seks işçiliği kavramı, fuhuş ile uğraşmanın bir iş olduğunu ve bir meslek olarak kabul edilmesi ile ilgilidir. Fuhuş sektörü içerisinde yer alanların işçi olarak değerlendirmesi ise gerekli hukuksal düzenlemelerin yapılarak çeşitli sosyo-ekonomik hakların tanınması anlamına gelmektedir. Kavrama ilişkin tartışmalar da burada önem kazanmaktadır. Fuhuş, fahişelik ve seks işçiliği kavramları konusunda feminist literatürün yaşadığı ayırım oldukça önemlidir. Radikal feministler bunun bir işçilik olarak kabul edilemeyeceğini, çünkü kadın bedeninin ataerkil sistem içerisinde kullanıldığını söylemektedirler. Bunun tam tersini savunarak fahişeliği bir iş olarak tanımlayan feminist gruplar da vardır (Jeffreys, 1997: 65-66). İktisadi alanda da buna benzer bir tartışma yapılmaktadır. Marksist düşünürlerin bir kısmı fahişenin bir işçi olarak kabul edilip edilemeyeceği ya da fahişenin yabancılaşma ve tüketim kültürü açısından ne anlama geldiğini sorgulamaktadır. Neo-klasik düşünce ise fahişeliğe emek piyasası bağlamında ve arz-talep yönünden yaklaşmaktadır. Onlara göre fahişelikteki “becerinin niteliği” ve sözleşme yapmada tarafların gücü fiyat\ücreti etkilemektedir (Çelik, 2015: 5).

Seks işçiliği terimi ilk defa 1978’de aktivist bir fahişe olan Carol Leigh tarafından Amerika’da yapılan bir konferansta kullanılmıştır (NSWP, 2018). Daha sonra ABD’de Carol Leigh ve Margo St. James tarafından seks işçilerinin haklarını korumak için kurulmuş olan “Eski Moda Olmaktan Vazgeçin” örgütü seks işçiliği terimini kullanmış ve fahişeliği cinsel hizmet sunumu, fahişeyi de emek gücünü satan kişi olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama ile beraber bir dönem sokakta çalışan seks işçilerine kondomlar dağıtılmış, cinsel ve genel sağlık, güvenlik ile ilgili bilgiler verilmek için çalışmalar yapılmıştır. Carol Leigh aynı zamanda Körfez Bölgesi Seks İşçileri Savunuculuk Ağı’nın kurucu ortağı olmuştur (BAYSWAN, 2017). Böylece “Fahişeleri Eğitim Ağı Web Sitesi” üzerinden de bu alanda yapılan çalışmaların takip edilmesini sağlamıştır (BAYSWAN, 2018). Seks işçiliği teriminin kullanımı

günümüzde hala tartışmalı olsa da fuhuş sektörü içerisinde çalışanlar tarafından da bu terimin kullanımı benimsenmiş ve bu grubun hak arama mücadelesinde önemli bir anlam kazanmıştır.

1.3. Tarihsel Gelişim: Fahişelikten Seks İşçiliğine

Fuhuşun kavramsal olarak ele alınmasından sonra bu bölümde, bu sektörün tarihsel bir incelemesi yapılmaktadır. Bu incelemeye ilk önce kutsal kabul edilen “mabet fahişeliğinden” başlanmaktadır. Daha sonra Batı’da fuhuş ve fahişelik konusu açıklanarak, Osmanlı dönemi ve günümüzde fuhuş ve fahişeliğin kazandığı anlam ile devam edilmektedir.

1.3.1. Mabet Fahişeliği ve İlk Seks Yasaları¹

Uygarıkların gelişmesinde önemli bir yeri olan ateşin bulunmasından, hayvanların evcilleştirilmesine kadar kadınların izleri görülmektedir (Çığ, 2006: 76). Kadınların doğurganlık özellikleri ise onların ilk tanrıça olarak görülmelerini sağlamıştır. Din düşüncesinin gelişmesi ile birlikte tanrıçalar için tapınaklar yapılmış ve törenler düzenlenmiştir. Bu tapınaklarda tanrıçanın gücüne kavuşması için seks ayinleri yapılmıştır. Avcılığın gelişmesi ile birlikte erkek güçlenmiş ve erkek tanrılar ve bu tanrılara hizmet etmesi için ise rahibeler ortaya çıkmıştır (Roberts,1998: 8-9).

Cinselliğin üreme ve bereket ile birlikte anıldığı ilkel toplumlarda “kutsal fahişelik” görülmektedir. Bunun ilk örneklerine Mezopotamya’da kurulmuş Sümer uygarlığında rastlanmaktadır. İnanna Sümer uygarlığında “aşk ve savaş tanrıçası” ve aynı zamanda “göğün fahişesi” ve fahişelerin de koruyucusu olarak bilinmektedir. Kutsal fahişelikteki en önemli yön ise, fahişeliğin sokaklarda değil mabetlerde yapılmasıdır (Sarı, 2017: 38-39). Muazzez İlmiye Çığ *Bereket Kültürü ve Mabet Fahişeliği* adlı çalışması İnanna’nın kocası olan Çoban Tanrısı Dumuzi’nin onun için “o fahişedir, benim eşim fahişedir” dediğinden bahsetmektedir.

---

¹ Bu bölümde özellikle Çığ (2006), Roberts (1998) ve Berkowitz (2013)’den yararlanılarak yazılmıştır.

İnanna'nın mabetlerinde rahibelerin özel bir görevi vardır. Bu görev “genel kadınlık” yani bir tür fahişeliktir. Burada yapılan iş tanrıya hizmet sayıldığından kutsal kabul edilmektedir (2006: 77-78).

Tapınak fahişeliğini Sümer uygarlığının destanı olan *Gilgamiş*'ta da görmek mümkündür. Destanın bir bölümünde, Gilgamiş aklı ve cinsel gücü ile halkta korku yaratmıştır. Halk, tanrılardan Gilgamiş'a denk ve onun gücünü kesecek birini yaratmalarını istemiştir. Tanrılar bu istek üzerine Enkidu'yu yaratmıştır. Endiku bir yaban adamıdır ama tapınak fahişesi onu uygarlaştırmıştır (Çığ, 2015: 6-11).

Sümerlerde mabet fahişeliği meslek olarak görülmüş ve bu iş ile uğraşan kadınlar aynı zamanda bereket kültürünün de temsilci sayılmıştır. Daha sonra bu gelenek Babillere ve Asurlulara geçmiştir (Çığ, 2006: 78).

Sümerler, Asurlular, Babilliler, Hititler, İbraniler ve Mısırlılarda toplumsal hayat; özgür insanlar, köleler, din adamları, mahkûmlar, fahişeler ve krallardan oluşmaktadır. Herkesin toplum içinde edindiği bir yeri olmuştur. Bütün eski uygarlıklar, insanların cinsel yaşamını kontrol etmek için çeşitli kanunlar çıkarmıştır. Bu konuda en eski yasalara M.Ö. 2100 dolaylarında Sümer kralı olan Ur-Nammu zamanında rastlanmaktadır. Yasaya göre zinanın cezası ölümdür ve başka erkekleri ayartan evli kadınların öldürülmesini, sevgililerin ise serbest bırakılmasını emretmektedir (Berkowitz, 2013: 26). Ur-Nammu döneminde oluşturulan bir başka yasada ise nişanlı bir bakireye tecavüz etmiş bir adam ölümle cezalandırılmıştır (Berkowitz, 2013: 35).

Sümer döneminde görülen cinsel hayatı düzenleyen kurallar İbraniler tarafından ayrıntılı olarak düzenlenmiştir ve bu kurallar kilisenin ve Hristiyan devletlerin seks yasalarının da temelini oluşturmuştur. Uygarlıklar tarafından seks yasalarının bu kadar ayrıntılı benimsenmesi ise dini inançların insanlar üzerindeki büyük etkisini göstermektedir. Ancak bu etki kadınları baskı altına almak üzerine olurken, erkeklerin özel ve kamusal hayatını pek etkilememiştir. Zina konusunda bile daha fazla suçlu görülen ve ölüm cezası alanlar kadınlar olmuştur. Bu durum ise erkeğin birey olarak görülmesi, kadının ise erkeğe ait bir nesne olarak düşünülmesinin sonucudur.

M.Ö. 1600 yıllarında Asur uygarlığında çıkarılmış bir kanuna göre, bütün evli ve dul kadınların başlarını örtmesi gerekmektedir. Ancak kızlar ve sokak fahişeleri bu yasanın dışında bırakılmaktadır. Buradan anlaşılmaktadır ki evli ve “dul kadınlar” kocaları ile yasal seks yaptıklarından mabet fahişeleri gibi kutsanmaktadır. Sokak fahişeliği ise mabet fahişeliği yanında iyi görülmemektedir (Çığ, 2016: 78). Asur yasaları, kocalarına uygunsuz davranışta bulunan kadınların kocaları tarafından dövülmelerine, kırbaçlanmalarına, sakat bırakılmalarına, hatta öldürülmelerine izin verecek şekilde düzenlenmektedir. Yalnızca fahişelerin ve köle kadınların halkın arasında başlarını açmalarına izni verilmektedir. Çünkü onlar cinsel olarak elde edilebilen sosyal grup olarak kabul edilmektedir (Berkowitz, 2013: 39).

Eski Mısır kültürü, evlilik dışı cinsel ilişkiye giren kadınlara karşı oldukça sert yasalara sahiptir. Mısır yasalarında zina yapan kadınlara cezaları kocaları tarafından verilmektedir. Yine Mısır’da M.Ö. 1000 dolaylarında hayvanlarla cinsel ilişki hem lütuf hem de ceza olarak değerlendirilmiştir. Örneğin bu dönemde keçiler doğurganlık tanrısı Pan’ın bedeni olarak görülmüştür (Berkowitz, 2013: 46). Bunlar dışında, tapınak fahişeliğine benzer uygulamaların burada da olduğundan bahsedilebilir. Mısır’da Zeus tapınağında genç kızların erkeklere hizmet etmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir (Berkowitz, 2013: 49).

Babillerde bütün kadınlar belli bir süre tapınak fahişeliği yapmıştır. Ülkede yaşayan her kadının tapınakta yabancı bir erkekle cinsel ilişkide bulunması bir kural olarak görülmüştür. Tapınak fahişeleri ile birlikte olacak kadar parası olmayan erkekler ise daha düşük yerler olan tavernalara ve şaraphanelere gitmişlerdir (Roberts, 1998: 12).

İbraniler zinaya karşı yasaklarını sertleştirmişler ama erkekler hala cinsel konularda özgür kabul edilmiştir. Evli erkeklerin de zina yapması yasaklanmış ama bu erkeklere istedikleri kadar kadınla evlenebilme hakları verilmiştir. Bu konunun en ilginç örneklerinden biri Kral Süleyman’ın yedi yüz resmi karısı olması ve zaman zaman fahişeleri ziyaret etmesidir (Wenham, 1979: 253-256).

Bu değerlendirmeler ışığında bu toplumlarda görülmektedir ki erkeklerin sekse ulaşma konusunda karşısında pek bir engel yoktur ve bu konuda oldukça özgür oldukları kabul edilebilmektedir. Çünkü bir erkek evli olsa bile gayrimeşru ilişki

yaşama konusunda serbest sayılmıştır. Aynı durumun kadınlar için geçerli olmadığı ise yasalar ile oldukça belirgindir. Burada değinilmesi gereken bir diğer konu ise erkeklerin başka erkeklerle cinsel ilişki yaşamasıdır. İbranilere kadar olan süreçte bu konuda pek bir engelleme olmamaktadır. Asurlular ve Babillerin bu konuda müsamahalı bir tavır benimsediklerinden bahsedilebilmektedir. Hatta Babil tapınağında erkekliği ana tanrıça İştâr tarafından kadınlığa çevrilmiş erkek fahişelerin çalıştığı bilinmektedir. İbraniler ise erkek erkeğe cinsel ilişkiyi iğrenç olarak nitelmiş ve meşru çocuk doğması için yapılmayan her türlü cinsel birlikteliği yasaklamıştır. Nitekim Tevrat, erkekler arasındaki cinsel ilişkiyi en kötü suç saymış ve bu ilişkinin cezasını taşlanarak öldürmek olarak belirlemiştir (Berkowitz, 2013: 20).

Cinselliğin kontrol ve denetim altına alınma isteği İlkçağ uygarlıklarında da karşımıza çıkan bir durumdur. Fahişeliğin kutsal ya da kötü görülmesi ayrılığı, yaşanan dönemin şartları içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Cinsellik konusunda çıkarılan yasalara ya da yapılmaya çalışılan kurallara bütüncül bir çerçeveden baktığımızda temelde sorun olarak değerlendirilenin kadın yaşamı olduğu görülmektedir. Kadınlar ya tapınak fahişesi olarak kutsanmış ya da sokak fahişesi olduğu için lanetlenmiştir. İlkçağlarda dikkat çeken bir diğer tutum ise zina yasalarında kadınların erkeklere göre daha suçlu kabul edilmesi anlayışıdır. Bu anlayış gelecek dönemlerde kadının kutsal aile içindeki rolünü güçlendirecek bir görüşün temelini oluşturacaktır (Tetlow, 2004: 141-143).

Tarih boyunca varlığını sürdüren fuhuş, yöneticilere, çağlara ve geçerlilikte olan düşüncelere göre çeşitli tavırlar takınılarak karşılanmaktadır. Yöneticiler kimi zaman genelevler kurmuş, kimi zaman “genel kadınları” hapse atarak cezalandırmaktadır (Daninos, 1973: 19).

1.3.2. Batı Ülkelerinde Fuhuşun Tarihsel Süreci

Kutsal fahişeliğin zamanla anlamını yitirmesi ile birlikte fuhuş ve fahişelik ile ilgili yeni bir süreç başlamaktadır. Bu bölümde Batı ülkelerinde Antik Çağdan günümüze kadar fuhuş, fahişelik ve bu konuda çıkarılan yasalar ve yasaklar ele alınmaktadır.

1.3.2.1. Antik Çağ Atinası'nda Seks Yasaları ve Fuhuş

Antik Yunanistan bugünkü Yunanistan topraklarında M.Ö 756 ve M.Ö 146 tarihleri arasında yaşayan uygarlıkların kurduğu bölgenin adıdır. Atina ise Antik Yunanistan medeniyetinin merkezi olarak bilinmektedir.

Antik Çağ Atinası'nda toplum çeşitli sınıflara ayrılmaktadır. Bunlar; yurttaşlar (yönetim mekanizmasını elinde tutan soylular, ticaret ve zanaatlarla zenginleşen orta sınıf, küçük toprakları olan köylüler, kentli emekçiler), yabancılar (bunlar özgür olmalarına karşın yurttaşlık hakları yoktur) ve kölelerdir (hiçbir hakları ve özgürlükleri yoktur). Kölelerin içinde ise genelevde çalıştırılan kadınlar da yer almaktadır (Heater, 2007: 9-20). Bu dönemde seks yasaları ve ticari fuhuş açısından yeniliklerin olduğu görülmektedir. Platon *Yasalar* kitabında “seks en azgın delilikle insan ruhunu etkiler; döl vermeye şehvi istek, azami şiddetiyle insanın içini yakar” (Platon, 2007: 310-314) ifadesiyle dönemin cinsel ilişkiye bakış açısını göstermektedir. Ancak “döl verme” ifadesinden anlaşılacağı gibi cinsel hazlar erkekler için kurgulanmaktadır.

Ticari fuhuş, Yunan ordusuna parasal katkı sağlaması için M.Ö 504 yıllarında Atina'da ortaya çıkmıştır. Atina'da genelevler kurulmuş ve buralarda savaş mahkûmu, Asyalı köle ve ailelerinden kaçırılmış ya da satın alınmış kadınlar çalıştırılmıştır (Wells,1997: 11). Genelevlerde çalıştırılan bu kölelere “deikteriades” yani “gösteri kızları” denilmektedir ve gündüz vakti caddelerde dolaşmalarına, törenlere katılıp tapınaklara girmelerine izin verilmemiştir (Wells, 1997: 11). Bu dönemde genelev açmak için hükümetten özel bir izin almak gerekmiş ve genelevleri

“pronobosceion” olarak adlandırılan, genelev işlettiği için tüm yurttaşlık haklarını kaybeden kişiler işletmiştir (Wells, 1977: 12).

M.Ö 6. yüzyılın başında, Atina’yı yöneten Solon devlet eliyle fuhuşu sistemleştiren ilk kişidir. Solon hem ticari hem dini fahişelikten sağlanacak kazancın farkına vararak Atina’nın hemen hemen her yerinde resmi genelevler açmıştır. Solon genelevlerden kazandığı para ile güçlü bir askeri sistem oluşturmuştur (Roberts, 1998: 18-19). Solon’un, açılmasında öncü olduğu bu genelevlere “dieterion” adı verilmiştir ve sermaye olarak da çoğunlukla köle kadınlar kullanılmıştır. Burada çalışan kadınlar değişik sınıflardan erkeklere hizmet veren üç gruba ayrılmıştır. Bunlar genelev köleleri “deikteriadesler”, flüt çalıp dans eden “auletridesler” ve zekâsıyla göz bebeği olan “hetairailar”. Hetairailar (erkeklere eşlik eden) en özgür fahişelerdir. Bu kadınlar eğitilmiş, akıllı ve esprili kadınlar olarak kabul edilmişlerdir ve onlara kendi paralarını yönetme ve Atina’da istedikleri caddelerde dolaşma hakkı tanınmıştır (Wells, 1997: 15).

Solon’un bu başarısı karşısında dönemin yazarları ona teşekkürleri sunmakta gecikmemiş ve Atheneus bir yazısında Solon’a teşekkürlerini şöyle iletmiştir (Walker, 1983: 820):

“Sen, Solon...ülkenin azgın genç adamlarda dolu olduğunu ve doğal iştahlarının bunları olmamaları gereken yerlere götürdüğünü görüp, bazı kadınları getirdin ve herkesin onlara erişebileceği bir takım yerlere yerleştirdin. Orada, örtünmeden duruyorlar. Onlara iyice bir bak, oğlum. Aldanma. Beğendin mi? Hazır mısın? Onlar da hazır. Kapı açık, bedeni bir obol². İçeri gir. Burada saçmalıklar, gevezelikler, aldatmacalar yok. Yalnızca isteğini, istediğin biçimde yaparsın. Ve gidersin: Ona hoşçakal dersin. Senden başka hiçbir şey istemez”.

Genelev yasalarının bu denli ayrıntılı işlendiği Yunan kültüründe, fahişeler dışında kalan kadınların vatandaşlık haklarından yararlanabildiklerin bahsetmek zordur. Kadınlar çoğunlukla etrafı duvarlarla çevrili evlerde, aile fertleri ile vakit geçirmişlerdir. Sophokles’in kadınlar için “ekilecek toprak” ifadesini kullanması bu dönemde kadınların fiziksel işlevini göstermektedir (Berkowitz, 2015: 69). Çünkü gebe kalmada asıl işin menide olduğuna olan inanç bu dönemin genel kanısıdır. Atinalı bir kadına sadece yemek pişirmek, dikiş dikmek, örgü örmek öğretilmiştir. Eğer Atinalı bir kadın iffetsizlik ile suçlanırsa babası ya da erkek kardeşi onu

²Obol: Eski Yunan sitelerinde kullanılmış gümüş sikke

geneleve satabilme, eğer kısır ise kocası onu başka bir arkadaşına devredebilme imkânına sahiptir (Wells, 1997: 18). Antik Çağ Atina'sında sadece erkeklere özgü ve erkeklerin fahişeler ile katıldıkları “sempozyum” adı verilen şölenler oldukça yaygındır. Erkekler burada özgürce vakit geçirebilirken eşleri evde onları beklemektedir. Zaten eşlerin günlük hayatta birlikte vakit geçirdiklerini söylemek pek mümkün olmamaktadır. Erkeklerin evleri dışında seks yapması daha arzu edilir bir hal aldığı için Solon “erkeklerle eşlerinin ayda üç kez ilişkiye girmeleri” şeklinde bir yasa hazırlamıştır (Berkowitz, 2015: 69). Böylece eşlerin birbiri ile cinsel ilişkide bulunması yasal zorunluluk haline getirilmiştir. Dönemin sosyal hayatı değerlendirildiğinde evli erkekler için eşleri, onların günlük ihtiyaçlarını karşılayan ve hizmetlerini gören kişiler olmuştur. Erkeklerin farklı bir sosyal hayatı vardır ve bu hayatta eşlerini görmek pek mümkün değildir. Bu durumun bir sonucu olarak kocaları olan evli kadınlar ve fahişeler olarak ikiye ayrılmış bir toplumsal hayat karşımıza çıkmıştır.

Solon'un çıkardığı yasalardan biri de eşcinsel ilişkilerle ilgilidir. Bu yasaya göre erkeklerin para için açıkça fahişelik yapması yasaklamıştır ama “oğlanlar” çeşitli armağanlar karşılığında başka erkeklere sunulmuştur. Çünkü Yunan erkekleri arasında eşcinsel ilişki oldukça yaygındır. Bu tip ilişkilerle ticari seks arasındaki çizgi oldukça incedir. Çünkü eşcinsel ilişkinin bir tarafı olan oğlan çocuklarının bu işten düzenli paralar kazandığından bahsedilmiştir (Berkowitz, 2015: 52).

Solon'un, kadınları ayırmak için iyi-kötü kavramını kurumsallaştırması dönemin sosyal hayatını etkileyen sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Böylece bir yandan Atinalı “orta sınıfın” ayakta kalabilmesi için kadınların kocalarına bağlı olmaları sağlanmıştır bir yandan da kurumsal bir seks sektörü yaratılmış ve bundan ciddi paralar kazanılmıştır. Solon'un ölümünden sonra fahişelik ile ilgili yasalar tekrar düzenlenerek en aşağı tabakada yer alan fahişelere sokakta gezme hakkı tanınmıştır. Böylece bürokratlar seks sektöründen para kazanmaya devam etmiştir (Roberts, 1998: 32).

1.3.2.2. Orta Çağ Avrupası'nda Fuhuş

Avrupa tarihi açısından Orta Çağ, Batı Roma İmparatorluğunun çöküşü ile başlayan ve Rönesans hareketi ile biten dönemi kapsamaktadır (Huizinga, 1997: 55). Roma'nın düşüşünden sonra kilisenin yeni bir güç olarak ortaya çıkması en çok kadınları etkilemiştir. Elizaabeth Fisher *Kadının Yaratılışı* adlı kitabında Hristiyanlığın, Yahudilikten gelen kadınların güvenilmez olduğu anlayışını, daha sıkı bir yorumla kullandığından bahsetmektedir (1980: 307). Bu sıkı yorumlamanın özellikle iffet, bedene yönelik nefret ve cinselliğin lanetlenmesinde oldukça önemli olduğu söylenebilir. Hristiyanlar, Yunan düşünürler tarafından başlatılan “çift yaratılış” kuramına bu dönemde fazlaca sahip çıkmıştır. Bu kurama göre, dünya zıt çiftlerden oluşmuştur. Kadınlarda ten ve duyular kötüdür buna karşın erkeklerde ise tanrısal özelliklerin hepsi bulunmaktadır. Kilisenin cinsiyetlere yönelik bu düşüncesinin gelişmesinde oldukça önemli bir yere sahip olan Aziz Paul, kadınlara ve özellikle fahişelere karşı insanlık dışı bir tavır takınmıştır. Ona göre kadınlar sessiz kalmalı ve bir erkeğe ders vermeye kalkmamalıdır (Roberts, 1998: 55). Aziz Paul için kadınlar yaratılıştan eksiktir, fahişeler ise “aşağılık derecede cinsel yaratılışı” temsil etmektedir (Roberts, 1998: 6).

Fahişeler, Hristiyan toplumunun hoş görmediği evlilik dışı cinsel ilişki, doğum kontrolü, çocuk aldırma gibi şeyleri yaparak kilisenin nefretini kazanmıştır. Fahişelerin yaptığı şeylerin hepsi erkekleri zehirleyen meseleler olarak görülmüştür. Büyük bir günahkâr olarak değerlendirilen fahişelere zaman zaman müsamaha da gösterilmiştir. Çünkü Antik Yunan'da olduğu gibi fahişelerin ekonomiyeye kazandırdığı para vazgeçilemeyecek kadar fazla olmuştur (Berkowitz, 2015: 196-197).

11. yüzyıldan 13. yüzyılın sonuna kadar fahişelik konusunda kent yöneticileri dikkatlerini kentlerin yoksul kesimlerine çekmişlerdir. Böylece fahişelik buralarda daha örgütlü bir hale gelmiştir. Bu bölgelerde yaşayan kadınlar pederlerin cinsel taleplerini karşılamak için kullanılmış ve paralarını aldıktan sonra kenti terk etmeleri istenmiştir. Ancak kentten çıkan paranın fazla olması ve kente geri dönmemesi üzerine Alman Meclisi bu paranın kente geri dönmesi için bir genelev açılmasına

karar vermiş ve pederler yoluyla kadınlara giden paranın kentlere geri dönüşü sağlanmışır (Wells, 1997: 34-35).

13. yüzyılda kent merkezlerinde fuhuş sınırlandırılmış ve bu sınırlama bütün Avrupa'ya yayılmışır. Bu sınırlamaların temel sebebini ise; sokaklarda serbestçe gezen fahişelerin erkeklere ait olduğu kabul edilen evli kadınları yoldan çıkaracağına inanılmasıdır (Roberts, 1998: 81). Bu sebeple seks ticaretinin belirli yerlerde toplanması, resmi yetkililerin buralardan kolayca para kazanmasını da sağlamıştır. Tam gün çalışan fahişelerin yanı sıra, yarı zamanlı çalışan fahişeleri de bu dönemde görmek mümkündür. Yarı zamanlı fahişelik yapanlar genel olarak çalıştıkları işlerde yeteri kadar para kazanamayan kadınlardır. Anlaşılmaktadır ki kadınlar için fahişelik ikinci bir gelir kaynağı olarak görülmüştür.

14. ve 15. yüzyıllarda yaşanan buhranlı dönemden ve çıkan isyanlardan fahişeler de etkilenmiştir. Yaşanılan bu çalkantılı süreçte yöneticiler, seks ticaretini kapsayan yasaları da sıkılaştırmaya başlamıştır. 1417'de Londra'da genelevlerin kapatılması kararı bu duruma en iyi örneklerden biridir (Roberts, 1998: 85). Bu yüzyılların sonunda fahişeler diğer işçiler gibi yaşadıkları sorunlar karşısında yöneticiler ile çatışmaya başlamıştır. Fahişeliği yasaklayan yasalardan biri de Fransa'da 14. yüzyılın ikinci yarısında çıkarılmışır. Bu yasa fahişelerin meydanda kırbaçlanmasını emretmektedir. Fakat yasanın kapsamı kralların metreslerini ve kent genelevlerini içermemiştir (Mancini, 1967: 28). Devletlerin kadınlar karşısındaki ikircikli tutumu burada da kendini göstermektedir.

Kendilerini koruma altına almak için Orta Çağ'da fahişeler loncalarda, zaman zaman da haklarını korumak için federasyonlarda örgütlenerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. 4000 kadından oluşan örgütlü Parisli fahişelere 1474 yılında kendilerine ait bir flama, bir davul ve bir düdükten meydana gelmiş küçük bir orkestra armağan edilmiştir. Paris'teki bu fahişelerin bir bölümü kentli kadınlardan oluşmakta, bir kısmı ise kırsal kesimde gruplar halinde kamp izleyicileri adı verilen kadınlardan meydana gelmektedir. Kırsaldaki bu kadınlar devrin ordularında askerlerle seks yapmanın yanı sıra ayrıca yemek pişirmişler, çadır kurmuşlar, cephaneleri düzenlemişlerdir (Wells, 1997: 39). Anlaşılan odur ki fahişeler ordu içerisinde toplum tarafından kadınlara biçilen tüm görevleri yerine getirmişlerdir.

Bir diğerk toplumsal konu olan eşcinsellik ise Orta Çağ döneminde veba ve depremlere yol açtığı gerekçesiyle lanetlenmiştir. Erkeklerle, “kadınlar gibi yatan erkeklerin” yeryüzünü kirlettiği ve ölümle cezalandırılması gerektiği söylenmiştir. Zındıklık manasına gelen Almanca “ketzer” sözcüğü “oğlancı” anlamını taşır ve “zındıklık yapmak” ise erkek erkeğe cinsel ilişkiyi ifade etmek için kullanılmıştır. Orta Çağ dönemi, kadın kadına seks konusunda ise pek fazla bilgi içermemektedir. Ancak lezbiyenlik, ceza yasalarında şiddetle kınanmıştır (Berkowitz, 2015: 167-169).

1.3.2.3. 15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Avrupa’da Fuhuşun Seyri

14. yüzyılda İtalya’da, Yunan ve Roma öğretilerinin yeniden keşfedilmesi yani Rönesans ile yeni bir dönem başlamış ve “özgür düşünce” kavramı tekrar ortaya çıkmıştır. Ancak ortaya çıkan bu özgür düşünce nosyonu yine erkeklerin çıkarları doğrultusunda kullanılmıştır. Yeni toplum anlayışı da erkekleri kadınlardan üstün tutmuş ve cinsler arası yaklaşım açısından Antik Yunan’daki anlayışa benzer bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Yani iş ve devlet yönetimi erkeklerin, ev işleri ise kadınların görevi olarak görülmüştür. Rönesans İtalya’sında kadınlar özel günler dışında pek fazla dışarı çıkamamıştır. Bu dönemde oluşan düşünceye göre evli bir kadın erkeğin arkasında kalmalı, yumuşak ve silik olmalıdır (Bullough, 1977: 121). Kamusal alanın erkeklerin var olduğu yerler haline gelmesi, kadınların gittikçe eve kapanmasına neden olmuştur.

Evli kadınların evlerin içine kapatılması ile birlikte Antik Yunan’da ortaya çıkan “hetiraeler” yani yüksek sınıflara hitap eden fahişeler tekrar gündeme gelmiştir. Hitap ettiği sınıf bakımıyla hetiraelere benzeyen İtalyan fahişe “cortegianalar”, bağımsız ve zengin olmalarıyla da bilinmektedir. Bu kadınlar sadece erkeklerle cinsel ilişki kurmakla kalmamış aynı zamanda çeşitli sanat dalları ile de uğraşmışlardır. Bu entelektüel fahişelere, birkaç dil bilen yetenekli müzisyen Vernico Franko, örnek gösterilebilir. Venedikli yerli fahişeler sınıfı arasında bu meslek, anadan-kıza devredilebilmiş ve genç kızlar fahişelik yapmaya hazır olduklarında anneleri tarafından “Mayıs Bayramı”nda panayırılarda gezdirilmişlerdir. Bu genç kızlar bakire oldukları için, onlarla birlikte olmak isteyen erkeğin ciddi bir bedel ödemesi gerekmiştir. “Bakire ticareti” diyebileceğimiz bu

işin açıkça yürütülmesi, Venedik'te fahişeliğin 'onursuz bir iş' olarak görülmediğinin göstergesi olarak nitelendirilebilmektedir (Hill, 1967: 89).

Ancak Rönesans döneminde ortaya çıkan bu yüksek zümreye hitap eden fahişeler ile Antik Yunan'daki hetairaeler arasında ciddi farklar da vardır; Antik Yunan'da hetairaeler dinsel çekiciliğe az da olsa sahiptir fakat Rönesans döneminin fahişelerinde tanrıçalık özelliği mevcut değildir. Kutsallık inancının yok olması ise ciddi bir şiddet sorunu ortaya çıkarmıştır. Fahişelere müşterileri ya da kıskanç bir erkek tarafından verilen yüzün bıçakla yaralanması ya da toplu tecavüz edilmesi şiddetin en belirgin göstergesi olmuştur. Alt sınıfa hitap eden sokak fahişelerinin durumu ise daha kötüdür. Çünkü onların hanlara, hamamlara, tavernalara girmeleri ve Türklere, Yahudilere ve Mağribilere³ seks satmaları yasaklanmıştır. Eğer yasaklara uymazlarsa cezaları kırbaçlanmak ve kazığa geçirilmek olmuştur (Roberts, 1998: 96).

16. yüzyılda yaşanan ekonomik, sosyal ve dinsel değişiklikler fahişelerin toplumun dışına itilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Fransız hukukçu Tiraqueu 1522'de kadınların yasal olarak yetersizliğini kanıtlamaya çalışmış ve Fransız ceza hukuku kadınların cezai sorumluluğu bulunmadığını kabul etmiştir. Daha sonra fahişelere tecavüz etmek de suç olmaktan çıkarılmıştır. Bu değişiklikler ile birlikte fahişelerin devletten koruma beklemesi anlamsız hale gelmiştir (Stone, 1997: 409-411). Fahişelerin tecavüze uğradıklarında bile yasal bir haklarının olmaması ve şiddetle bu kadar açık bir şekilde karşı karşıya bırakılması, toplumsal statülerini anlamamız açısından etkili bir örnektir.

1560 tarihli yasayla Fransa'da genelevler kapanmış ve bununla beraber zührevi hastalıkları önlemek için birtakım önlemler alınmıştır. Michel Foucault "*Büyük Kapatılma*" adlı eserinde; Fransız yöneticilerin yoksulları, akıl hastalarını, sakatları ve fahişeleri toplum dışına itilen gruplar olarak tarif ettiğinden bahsetmiştir (Foucault, 2015: 103-110). 1665 yılında fahişeler için "sığınak" adı verilen bir ıslah merkezi kurulmuştur. Ancak bu merkezlerde kalanlara ağır işler yaptırıldığı, fiziksel ve psikolojik şiddet uygulandığı söylenmektedir (Wells, 1997: 60). 19 Temmuz 1781 yılına Fransa'da yapılan bir kanunla fuhuş kontrollü hale getirilmiştir. Yasada yer

---

³ Mağribi: Magribli, Fas halkından, Mısır ötesi Kuzey Afrika halkından olan kimse.

alan maddelere göre kontrolü sağlamak için genelevlerde çalışan kadınlar polis tarafından fişlenmeli ve düzenli sağlık kontrollerinden geçirilmelidir.

16. yy.'da İngiltere'de yapılan yasalar fuhuş konusunu da içermiştir. Bir süreliğine genelevler kapatılmış ama bu yerlerin kapıları tekrar açılmıştır. VIII. Henry döneminde çıkarılan bir yasada askerlere seks satarken yakalanan bir fahişenin yüzü kızgın bir demir ile dağlanacaktır ifadesi yer almıştır (Bufford, 1976: 124).

16. yüzyılda fahişelere uygulanan büyük baskının altında yatan temel sebep ise cinsel yolla bulaşan frengi hastalığı olmuştur. İlk kez 1495 yılında, Napoli'de bulunan Fransız askerlerinde görülen bu hastalık hızlı bir şekilde Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. Ancak kimi araştırmacılara göre bu dönemlerde frenginin cinsel yolla bulaştığı bilinmemektedir. Genelevlerin kapatılması ise sağlık koşullarından ziyade ahlaksal algılarla ilgili olmuştur (Orme, 1987: 39-40).

17.yüzyılın başlarında fuhuşa gösterilen hoşgörüyü rağmen "reformcuların" fahişelere olan katı tavrı ve düşmanlığı devam etmiştir. Bu yüzyılda İngiltere'de gelişen "püriten" ahlak anlayışının fazlaca cinsel nefret barındırdığı bilinmektedir. Kırsal kesimlerde yaşanan hareketli seks ticareti ve farklı sınıflardan oluşan "gezgin fahişeler", "genel fahişeler" ve "köy fahişeleri" püritenler için bir ihbar malzemesi haline gelmiştir. Ancak köy fahişelerinin "köyün diğer kadınlarının iffetini koruduğuna" inanılması bu grubu diğer fahişelerden ayıran bir özelliktir. Köy fahişelerinin illa bekâr olması gerekmemekte, kocaları işçi ya da zanaatkâr olan kadınlarında köy fahişesi olabildiği bilinmektedir (Qualife, 1979: 146-147).

18. yüzyılda ise genelevler her türden zevke hitap eden hale getirilmiştir. Paris Ruedes Deux Ports'daki bir genelevde pornografiden, röntgencilige ya da sadomazoşist müşteriler için kurulan dehşet odasına kadar birçok alanda hizmet verilmiştir. Bu evlerde çalışan fahişeler, özel bir eğitimden geçtikten sonra müşteriler ile birlikte olmuşlardır (Roberts, 1998: 136-37). Çeşitli zevklere hitap eden genelevlerin açıldığı bu dönemde aynı zamanda aile kavramı üzerinde de yoğun olarak durulmuştur. Yazar Jean-Jacques Rousseau aile kavramı üzerine düşünen önemli filozoflardan biridir. Ona göre kadınlar erkeklerin zevkleri için yaratılmıştır ve en önemli işleri çocuk doğurmaktır. Bu yüzden annelik bir kariyer olarak

algılanmalıdır (1991: 304). Aile birimine yapılan bu vurgu ile birlikte erkek-egemen sistem geçmişte olduğu gibi yine koruma altına alınmıştır. Ancak; bir yandan kadınları anne ve eş olarak yücelten anlayış diğer taraftan fahişelerin de olması gerektiğini ifade etmiştir. Rousseau *İtiraf*lar adlı eserinde Venedik'te iki kibar fahişe ile yaşadıklarını “*bir faninin kalbine böyle tatlı bir zevk sunulmamıştır*” diyerek aktarmıştır (1999: 42-45). 18. yüzyılın ortalarında genelevleri kapatmayı kolaylaştıracak yasalar tekrar gündeme getirilmiştir. Yasalarda yaşanan bu sertleşmeler ile birlikte kapanan genelevler olsa da yetkililere zaman zaman verilen rüşvetler ya da cinsel hizmet sunumu, genelevlerin ruhsat alımını kolaylaştırmıştır.

Fransız Devrimi dünyayı politik açıdan oldukça etkilemiş, Sanayi Devrimi ise ciddi bir ekonomik ve sosyal değişim yaratmıştır. Bu ekonomik ve sosyal değişimin kadınlar açısından önemli sonuçları olmuştur. Çünkü kadınların küçük bir azınlığı fabrikalarda kendilerine iş bulmuşlar, fabrikada iş bulamayan kadınlar evlerde “hizmetçi” olarak çalışmayı sürdürmüşlerdir. Fabrikalarda çalışan kadınlar ise erkeklerden daha düşük ücret kazanmışlardır. Kadınların erkeklere göre daha düşük ücret almaları, kadınları ciddi bir yaşam mücadelesi vermek zorunda bırakmıştır. İngiltere’de başlayan sonrasında Fransa ve daha sonra tüm Avrupa ülkelerine yayılan bu sosyo-ekonomik değişim bir süre sonra fuhuş patlamasını beraberinde getirmiştir (Küntay ve Çokar, 2007: 6).

19. yüzyılda seks sektöründe bir önceki yüzyıl gibi özel hizmetlerin sunulduğu yerler mevcuttur. Ancak bir önceki yüzyıla arasındaki en belirgin fark, bu yüzyılda seks endüstrisi içinde çalışanların sayısının talebi karşılamak için oldukça fazlaşması olmuştur. Kadın cinselliğinin yok sayılması ile birlikte erkekler kendi cinselliklerini ön plana çıkaracak bir yaşam biçimi belirlemişlerdir. Bu yaşam biçimi içinde fahişelere oldukça fazla ihtiyaç olmuştur. Çünkü evlerinde kocalarını bekleyen kadınların bu tarz cinsel isteklerinin olması kabul edilebilir bir durum değildir. Fahişelerin yaşamı için tarih yine tekerrür etmiştir. Fahişeler bir yandan lanetlenmişler, diğer yandan toplumun onlara olan ihtiyacı devam etmiştir.

Bu yüzyılın başları aynı zamanda fahişelerin nerelerde çalıştıklarına, kişiliklerine ve zekâlarına kadar araştırmaların yapıldığı bir dönem olmuştur. Yapılan bu araştırmalar sonucunda fahişelerin ahlaksız, bencil, şımarık, utanmaz oldukları belirtilmiş ve akıl yönünden gelişmemiş olduklarına kanaat getirilmiştir. Fahişeleri

lanetleyen, toplum dışına iten, kadınları iffetli ve iffetsiz ayrımını içine düşüren “erkek aklının” yapmış olduğu araştırmalar, fahişelerin sosyal hayattaki rollerini anlamamızı sağlamaktadır.

“Profesyonel pezevenklik” kavramı 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Profesyonel pezevenkler, fahişelerle aynı sosyal kökenden gelmiş ve fahişelerin cinsel emeklerini sömürmüşlerdir (McLeod, 1982: 45-47). Şiddet ise sadece pezevenklerden fahişelere yönelik değildir, toplumun hemen hemen her kesiminden fahişelere uygulanan şiddeti görmek mümkündür. 19. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan sanayileşme dalgası kentlerin büyümesinde etkili olmuştur. Kentlerin büyümesi aynı zamanda işçi nüfusunun artması anlamına gelmektedir. Kentlerde yaşayan insan sayısı arttıkça buralarda yaşayan fahişelerin de sayısı artmıştır. 19. yüzyılda fahişeler çoğunlukla bağımsız çalışan kadınlardan oluşmuştur. Böylece bu yüzyılın sonlarında “sosyal temizlik” olarak adlandırılan yasalar çıkarılmış ve fahişeler ahlaksal sapkınlık korkusunun simgesi haline getirilmiştir. Bulaşıcı hastalıklar kanunlarının çıkarılması “sosyal temizlik” olarak adlandırılan döneme rastlamaktadır. Bu kanunlar ile birlikte fahişeler fişlenmiş ve zorunlu muayeneye tabii tutulmuştur (Roberts, 1998: 222-238). Yasaların gittikçe sertleşmesi yeraltına inen bir fuhuş sektörünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu aynı zamanda fahişelerin pezevenkler ile daha fazla bir araya gelmesi anlamını taşımaktadır. Toplumda yaygın hale gelen bu sosyal temizlik anlayışı ile birlikte fahişelerin birer kurban olduğu algısı kendini göstermiştir. Fahişelerin birer kurban olarak görülmesi erkeklerin kamusal hayattaki güçleri açısından oldukça iyi sonuçlar vermiştir. Çünkü bu yasalar ile birlikte kadınlar birçok endüstri işinden uzaklaştırılmıştır. Bir yandan kamusal alandan uzaklaştırılıp eve hapsedilen kadınlar ekonomik olarak eşlerine bağımlı hale getirilmişler; diğer yandan yeraltına inen fuhuş sektöründe kendine koruma alanı oluşturmak için fahişeler pezevenkler ile onlara karşılığını ödeyerek işbirliği sağlamaya çalışmışlardır. Her iki durumda da erkekler özel ve kamusal hayattaki varlıklarını güçlendirmişlerdir.

İngiltere’de 1864 yılında yürürlüğe giren ve yirmi iki yıl uygulanan *Bulaşıcı Hastalıklar Yasası* oldukça önemlidir. Bu yasa çerçevesinde kurulan Zührevi Hastalıklar Hastaneleri bakım yerlerinden çok hapisanelere benzediği için oldukça tepki toplamıştır (Mancini, 1983: 28). Yasaya yapılan eleştiriler ile birlikte Josephine

Butler tarafından 1869'da Hanımlar Ulusal Örgütü kurulmuştur. Bu örgütün asıl amacı genelev patronlarının çıkarlarına hizmet eden yasaların iptal edilmesini sağlamaktır (Wells, 1997: 70). Butler ve onun gibi düşünen feministler, fuhuş sektörüne kadınların köleliği olarak baktıkları için eleştirilmişlerdir. Fakat sadece Butler ve onun gibi düşünen feministler değil bir yandan sağcı ahlak birlikleri fuhuşu “şeytan aracı” olarak lanetlemişler, diğer yandan da sosyalistler fuhuşu toplumun yozlaşması olarak değerlendirmişler ve sosyalist devrimle bu yozlaşmanın ortadan kalkacağını savunmuşlardır. Görülen odur ki hemen hemen her sosyal ve siyasal kesim fuhuş sektörü ile ilgili yorumda bulunmuş ama hiçbiri fahişelerin hayatlarını derinlemesine incelememiştir. Çıkarılan yasalar ve yapılan düzenlemeler ile birlikte 19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'nın genelinde genelevler kapatılmıştır. Norveç, Danimarka, İspanya, Bulgaristan, Hollanda bu ülkelere örnek gösterilebilir (Roberts, 1998: 204-206).

Bu yüzyıl ile birlikte ortaya çıkan diğer bir mesele ise “beyaz kadın ticareti”dir. Kadınların gruplar halinde kaçırılarak fuhuş sektöründe çalıştırılması toplumsal açıdan ciddi bir panik yaratmıştır. Kadın ticareti ise ABD, Latin Amerika, Güney Afrika gibi nüfusun yoğun olduğu ülkelerde fazlaca karşımıza çıkmaktadır. Beyaz kadın ticaretinin engellenmesi konusunda uluslararası alanda anlaşmalar yapılmıştır (Küntay, vd., 2007: 12-13). Bu konuya tezin ikinci bölümü olan yasal düzenlemelerde değinilecektir. Ancak beyaz kadın ticaretinin engellenmesi bu tezin kapsamı dışındadır.

Sonuç olarak zaman ve mekân farklı olsa da fahişelerin sorunları aynı kalmaktadır. Fahişeler çoğu zaman toplum için tehlike olarak değerlendirilmekte veya toplum tarafından ya da devlet tarafından cezalandırılmaktadır. Fahişelere karşı çıkarılan yasaların sonucunda ise yeraltına inen bir fuhuş sektörü ortaya çıkmaktadır. Sadece fahişelerin cezalandırılması, seksî satın alanın herhangi bir şeyden sorumlu tutulmaması yukarıda bahsedilen sürecin toplumsal cinsiyet algısını anlamak açısından önemlidir. Kadınların, bir yandan annelik rolünü üstlenen kişiler olarak kutsanması bir yandan da fahişeler olarak dışlanması günümüzde hala varlığını sürdüren ve kadınlar açısından ikilik yaratan önemli bir tartışma olmaktadır.

1.3.2.4. 20. Yüzyıl'da Fuhuş Sektörünün Seyri

Birinci Dünya Savaşı ile başlayan bu yüzyıl Rusya'da yaşanan Bolşevik devrimi, büyük buhran, iç savaşlar, faşizmin yükselmesi ve İkinci Dünya Savaşı ile devam etmiştir. Bütün bu olayların etkisi ile fuhuş sektöründe çeşitli değişimler yaşanmıştır.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında kalan dönemde tarımda makineleşmeyle paralel olarak yaşanan kırsal kesimlerden kentlere göç ile birlikte kadınlar düşük ücretli işlerde çalışmaya başlamışlardır. Büyük Buhranla birlikte ise kadınların fuhuş sektöründeki sayısının arttığı bilinmektedir (Wells,1997: 65). Bunu izleyen İkinci Dünya Savaşı yıllarında Almanya ve Fransa'da özellikle askerlere hizmet vermesi için genelevler açılmıştır. Genelevlerde çalışanlar dışında Paris'e farklı yerlerden gelerek fuhuş sektörü içinde yer alan kadınlar olmuş ancak bu kadınların gizli fuhuş yaptıkları gerekçesiyle yakalanmaları için özel birimler kurulmuştur. Artan baskı ile birlikte ticari seks 19. yüzyılda olduğu gibi yer altında devam etmiştir (Cartledge ve Ryan, 1984: 16-18). Bu yer altına iniş aynı zamanda fuhuş sektöründe çeteleşmenin ve şiddetin artması anlamına gelmiştir. Örneğin 1917 yılında artan baskı ile birlikte ABD'de tüm eyaletlerde fuhuşun yasadışı ilan edilmesinden sonra 1920'lerde itibaren çeteleşme ivme kazanmıştır. Fahişelerin, kazandıkları paraları bu çetelere vermek istememesi, ölüme kadar varan şiddete maruz kalmalarına neden olmuştur. Oldukça korunmasız kalan fahişeler arabaların içinde çalışmaya başlayarak kendileri için yeni bir çalışma yöntemi bulmuşlardır (Murphy, 1983: 218).

1930'lu yıllarda fuhuş toplumlar açısından önemli bir kaygı haline gelmiştir. Örneğin İtalya'da Mussolini tarafından çıkarılan yasalarla genelevler kapatılmıştır. Bu yasaların benzerlerini Almanya'da da Nazi Partisi iktidara gelir gelmez çıkarmıştır. Nazi döneminde fahişeler azınlıklar gibi büyük sıkıntılar yaşamışlardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında fahişelerin neler yaşadıkları ile ilgili geniş bilgiler yoktur. Ancak Nazi döneminde toplumsal hayatı düzenleyen ve baskı altına alan uygulamalar düşünüldüğünde fahişelerinde yaşadıklarını tahmin etmek zor olmamaktadır. Bu baskı ortamına rağmen Berteaut, Fransız şarkıcı Edith Piaf'ın hayatını anlattığı biyografik eserinde, şarkıcının genelevlerde çalıştığını ve

müşterilerinin subaylar ve Fransız direniş hareketinden kişiler olduğuna değinmiştir (2007: 210-215).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1940'ların sonuna doğru gelindiğinde fahişeler ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler savaş zamanında açılan genelevlerin kapatılması hakkında olmuştur. Yasalarla beraber genelevler kapatılmış ama buralarda çalışan kadınların ne yapacağı ile ilgilenilmemiştir. Yasadışı yollarla fuhuş sektörü içinde çalışmaya devam eden kadınlara para cezaları verilmeye başlanmıştır. Böylece genelevleri kapatarak ciddi bir gelirden olan devlet, fahişelere kesilen para cezaları ile bu açığı kapatmaya çalışmıştır.

2 Aralık 1949 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Ticaretinin ve Fuhuş Yolu ile Sömürülmenin Önlenmesi Anlaşmasını imzalayan ülkeleri, fuhuşa yönelik yaklaşımları için üç kategori oluşturmuştur. Ülkelerin bazıları fuhuşu tamamen yasaklamış, bazı ülkeler fuhuşu yasalar ile düzenlemiş, bazı ülkeler ise serbest bırakmıştır. Rusya, ABD, Çin fuhuş yapmanın yasak olduğu ülkelerdir. Ancak yasaklamak fuhuşu bitirmemiş, aksine fuhuş yasadışı yollarla varlığını sürdürmüştür. Bu aynı zamanda bu sektör içerisinde çalışanların şiddete açık hale gelmesi demektir. Türkiye, Arjantin, Kolombiya gibi ülkelerde fuhuş yasal düzenlemelerle kabul edilmiştir. Fuhuşu özgür bırakan ülkeler ise İtalya, İspanya, Fransa gibi ülkelerdir. Yapılan bu anlaşma ile ülkelerin ticari seks ile ilgili yasalarının üç grupta toplandığından bahsedilebilir. Düzenleyici yasalar; sadece belli koşullarda çalıştığı takdirde seks işçilerini cezalandırılmadığı sistemdir. Devletin yapmış olduğu genelevlerde çalışanlar bu sistem açısından en iyi örnektir. Yasaklayıcı yasalar; bu tür yasaların amacı ticari seksi tamamen ortadan kaldırmaktır. Bunun için de kimi zaman seks işçisini ya da ticari sekse aracı olan kişi ya da kişileri cezalandırır ya da bu hizmeti satın alan tarafı cezalandırır. Son olarak ticari seksi yasalaraştıran ve suç olmaktan çıkaran yasalardan bahsedilebilir. Yasallaşmasını ve suç olmaktan çıkarılmasını isteyenler seks işçilerinin mağdur olarak görülmesine karşı çıkmaktadır (Küntay ve Çokar, 2007: 21-22).

1956 yılında İngiltere'de çıkartılan Cinsel Suçlar Yasası genelev işletmeciliği ve fuhuş ile para kazanma konularının ele alındığı bir kanun olmaktadır. Çıkarılan bu yasa ile sadece fuhuş yaparak geçimini sağlayanlar değil, fahişeler üzerinden para

kazananlar da cezalandırılmaktadır. Yine İngiltere’de Thatcher hükümeti 1985 yılında fahişelerin müşterilerini de cezalandıracak yeni bir düzenleme getirmiştir.

20. yüzyıl aynı zamanda “beyaz kadın ticareti”ne tepki olarak fuhuş yasalarının tekrar gözden geçirildiği ve fuhuşun yasaklanması yönünde ivme kazanılan bir dönem olmaktadır. Bu dönemin insan hakları savunucularının genel algısı fuhuşun bir insanlık suçu olduğu ve bu sektör içerisinde yer alanların cinsel şiddete ve sömürüye maruz kalan kişiler olduğu yönündedir. Bu yüzyılın son çeyreğinde yaşanan Sovyetler Birliği’nin dağılması ile Doğu Avrupa ve Orta Asya’dan yaşanan yoğun kadın göçü ticari seks içerisinde yer alanların sayısını arttırmıştır (Küntay ve Çokar, 2007: 23). Sadece Türkiye’de değil göç ettikleri Batı ülkelerinde de “Rus fahişe”, “nataşa” olarak adlandırılan bu kadınlar toplumsal dışlanmışlık ile yoğun şekilde karşı karşıya kalmaktadır (Akalın, 2014: 6).

Ekonomik kriz ve savaşların olduğu 20. yüzyıl fuhuş konusunda yeni düzenlemelerin yapıldığı bir dönem olmaktadır. Bu yüzyılda da çıkarılan yasalar geçmişteki örnekleri ile benzerlik taşımaktadır. Fahişelerin eşit yurttaşlık haklarından yararlanamamaları bu yüzyılda da devam etmektedir. Bu alanda çıkarılan yasalar da fahişelerin eşit yurttaş olarak değerlendirilmesinden daha çok fuhuş sektörünün engellenmesine yönelik olmaktadır.

1.4. Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne Fuhuşun Tarihsel Gelişimi

Osmanlı’da fuhuş ve bu konudaki düzenlemeleri anlamak günümüzü de anlamak için oldukça önemlidir. Bu sebeple, bu bölümde ilk önce Osmanlı döneminde fuhuş konusu incelenmektedir; daha sonra Türkiye Cumhuriyeti dönemi ve günümüzde fuhuş konusu ele alınmaktadır.

1.4.1. Osmanlı Devleti Döneminde Fuhuş

Osmanlı'da fuhuş ile ilgili bilgiler genel olarak İstanbul'un fethinden sonra belirginleşmektedir. Sultan Süleyman döneminde halktan gelen şikâyetler üzerine beş kadın fuhuş yaptığı gerekçesiyle şikâyet edilmiş ve şehirden sürülerek cezalandırılmışlardır. İkinci Selim döneminde ise içki kullanımının yaygınlaşması gibi İstanbul halkı arasında mahalle aralarında fuhuş da yaygınlaşmıştır. Bu yaygınlaşma üzerine padişah İkinci Selim bir ferman çıkarmış ve fahişelerin hapsedilmesini emretmiştir. Uzun süren bir denetlemenin ardından yakalanan kadınlar olmuştur. Fakat bu kadınlarla gönül ilişkisi olan erkekler, kadınların hapse girmemesi için onlarla evlenme isteklerini padişaha iletmişlerdir. Bunun üzerine padişah evlenmelerine şehirden gitmeleri koşuluyla izin vermiştir. Bunun dışında İstanbul'da, Galata ve Eyüp'te fuhuşun yaygın olduğu yerlerdir. Padişah buraların da düzeltilmesi için hüküm çıkarmıştır. Eyüp'te Subaşılının fahişe kadınlardan para ve altın aldığı söylenmektedir. Bu yasaklamaların ardından birçok kadın tutuklanmış ya da sürgün edilmiştir. Bu dönemde ilgi çekici olan bir diğer konu ise, fuhuşu yasaklayan padişah hükümlerinden sonra şehrin çeşitli yerlerinde açılan çamaşır yıkama dükkânlarıdır. Bu dükkânlarda çamaşır yıkayan kadınlar çoğunlukla mahalle aralarında fuhuş yapması yasaklanan kadınlardır ve müşterileri ile bu şekilde iletişime geçmişlerdir. Bir süre sonra dikkat çeken bu durum üzerine padişah bu kez de çamaşır yıkanan bu dükkânların kapatılması için hüküm vermiştir. Ancak fuhuş bu yasaklamalar ile bitmemiş, şekil değiştirerek devam etmiştir (Zengin, 2016: 19-25).

Üçüncü Murat zamanında fuhuş, cariyeye alım satımı şeklinde tekrar kendini göstermiştir. Esir tüccarlarından erkek müşteriler tarafından satın alınıyormuş gibi gösterilen cariyeler bir süre sonra 'beğenilmeme' gerekçesi ile geri getirilmiştir. Bu geri alıp verme durumu farklı müşteriler ile devam ederek fuhuş yapmanın yeni bir yolu bulunmuştur. Bunlar dışında raks Osmanlı Devleti sosyal hayatında oldukça önemli bir yere sahiptir. Raks eden kadınlar olduğu gibi, cinsel duygular uyandıran ve özellikle bu iş için yetiştirilen genç erkeklerin de olduğu bilinmektedir. Bu genç erkekler, genel olarak güzel yüzlüdür ve kimi zaman kadın kıyafetleri de giymektedirler. Rakkaslar iki kısımdır: köçekler ve tavşan oğlanlar. Günümüzde hala

görebildiğimiz köçekler kadife sırma işlemeli gömlek ve saçaklı etekler giyerek raks etmişlerdir. Tavşan oğlanlar ise vücut hatlarını belli edecek kıyafetler giymeleri ile bilinmektedir. Refik Ahmet Sevengil *İstanbul Nasıl Eğleniyordu?* isimli eserinde rakkaslar için tüm servetini harcayan erkeklerin olduğundan bahsetmektedir. Bunlarla birlikte erkek rakkasların erkek müşterileri ve tutkunları olduğu gibi kadın çengilerin de kadın tutkunlarının varlığından bahsedilmektedir (Sevengil, 2014: 124).

Kırım Savaşı ile birlikte Osmanlı Devleti'ne Balkanlar ve Rusya'dan yaşanan göçler neticesinde fuhuşun yaygınlaştığından söz edilmektedir (Zengin, 2016: 22). Bu yaygınlaşma ile birlikte fuhuş hükümet denetimi altına alınmıştır. Osmanlı döneminde ilk genelev Sultan Abdülaziz döneminde açılmıştır. Daha sonra 1876'da Meşrutiyetin ilanı ile II. Abdülhamit genelevleri kapatmıştır. Ancak padişahın genelevleri kapatma kararına rağmen fuhuş yasal olmayan yollarla devam etmiştir. Ahmet Rasim'in *Fuhş-i Atik* adlı eseri İstanbul'da 19. yüzyılda fuhuş hayatını anlatmaktadır. Kitabın bir bölümünde Ahmet Rasim fuhuş için şu ifadeleri kullanmıştır: "Evet, her hakikat güzeldir bir hakikat olan fuhuş da güzeldir! Güzolmasaydı gönüllere bu derece yakın olur muydu? Bu kadar sevilir miydi? Bütün ruhiyat, maneviyat onun arkasında ömür çürütmedikçe günahlarını idrak edemez". Aynı zamanda Ahmet Rasim kitabında Galata ve Beyoğlu civarında birçok genelevin olduğunu ve buralarda çoğunlukla Müslüman olmayan kadınların çalıştığından bahsetmiştir. Kitapta ilgi çeken bir diğer konu ise fuhş-i atik yani eski fuhuşun sınıflara ayrılmasıdır. Bu sınıflar; tam hususi, yarı hususi, kapatma, sermaye, sokak ve mezarlık olarak adlandırılmaktadır. Tam hususi ile yarı hususi arasındaki temel fark, yarı hususilerin tam hususilere göre daha serbest olmasıdır. Yarı hususi kadınların genel olarak karışanı yoktur ve oturduğu muhit kendisine uygundur. Kapatmalar ise kapandıkları evde adeta bir emanet gibidir. Kapatmalar çokça alışveriş yaptığından bakkal, ekmekçi, kasap ve diğer esnafın onlara bolca iltifat etmiştir. Sermeye, sokak ve mezarlık ise en altta kalan fuhuş türüdür (Rasim, 2007: 208-240).

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Osmanlı Devleti içinde fuhuş yapan Müslüman kadınların, 16 Ağustos 1910 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürü tarafından Osmanlı ordusuna bağlı dikimevlerinde çalıştırılmaları istenmiştir (Karakışla, 2003: 100).

Birinci Dünya Savaşı döneminde Osmanlı Devleti'nde savaş enflasyonu ile birlikte kısa sürede zengin olan bir kesim oluşmuştur. Oluşan bu kesimin eğlenceye düşkünlüğü kadın ticaretini arttırmış ve İstanbul'da fuhuş böylece hız kazanmıştır. Mütareke dönemi kayıtlarına göre İstanbul'da vesikalı iki bin yüz yirmi beş, vesikasız iki bin yüz yetmiş bir fahişenin çalıştığı bilinmektedir. İstanbul'un işgal edildiği dönemde ise Sıhhiye Heyeti'nin verilerine göre İstanbul'da iki bin yüz yetmiş bir kadın fahişe icra-i sanat etmiştir. Bu kadınların bin üç yüz altmış yedisi Hristiyan ve Musevi, sekiz yüz dördü Müslüman'dır. Kayıt altına alınamayan fuhuş sektörü çalışanları da düşünüldüğünde, o dönemde nüfusu yedi milyon dolaylarında olan İstanbul için bu sayı oldukça yüksektir (Toprak, 2014: 118-120). Ayrıca Osmanlı Devleti'nde yabancıların fuhuş da olmak üzere her türlü mesleği yapmaları serbest bırakılmıştır. Yabancı kadınların fahişelik yapması kapitülasyonlar ile güvence altına alınmıştır. Bu dönemlerde fuhuş Beyoğlu, Galata, Üsküdar, Kadıköy civarlarında yoğunlaşmıştır. Galata ve Beyoğlu'ndaki genelevler Hristiyan ve Musevilere, Üsküdar ve Kadıköy'deki genelevler Müslümanlara aittir. Bunların dışında Şişli'de yüksek gelirli kişilerin gittiği buluşma mahalleleri, Kasımpaşa'da düşük gelirli Müslümanların gittiği evler mevcuttur. Genelevlerde çalışan kadınların yaşları genel olarak 19-22 arasında değişmektedir (Toprak, 2014: 127-130). Bölge bölge yaşanan farklılık, hitap edilen kesime göre değişiklik göstermektedir. Örneğin Galata'da bulunan fahişeler "ayak takımına" hitap ederken, Beyoğlu'nda çalışan fahişeler daha yüksek kesimlere hitap etmiştir. "Dost tutma" tabiri ise "umumhane sermayelerinden birine bağlanma, onu haftada bir gece yoklayış" anlamında kullanılmaktadır. Sermet Muhtar Alus dost tutan kişileri paralı, sevdalı, belalı olarak üçe ayırmıştır. Paralı olanlar genellikle evli ama çapkın olanlardır ve cepleri dolu tiplerdir. Sevdalı olanlar delikanlılık çağına yeni girmiş kişilerdir. Belalı olan kesim ise kabadayılıkları ile bilenenlerdir (Alus, 1951: 640-644).

Zührevi hastalıklar ile mücadele konusu Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılın son çeyreğinde başlamıştır. Kırım Harbi sonrasında artan nüfus ile birlikte fuhuş da artmış bununla beraber zührevi hastalıklarda da artış gözlenmiştir. Zührevi hastalıklarda yaşanan bu artışla beraber genelevlerde çalışan kadınların Altıncı Belediye Dairesi'nin gözetimi altında muayene ve tedavi edilmeleri kararlaştırılmıştır. Bir süre sonra Altıncı Belediye Daire'si tarafından genelevler ve

zührevi hastalıklar ile ilgili bir talimname kabul edilmiştir. 1909 yılında Altıncı Daire mıntikasında kurulmuş olan zührevi hastalıklar hastanesi Müessesat Hayriyye ve Sıhhiye Müdüriyetine devredilmiştir. 30 Aralık 1910 tarihinde de talimnamede yer alan görevler polislere devredilmiştir. Osmanlı Devleti'nde fahişe ve fuhuş mahallelerine 18 Ekim 1915 tarihinde Zühreviyyenin Men-i Sirayeti Hakkında Nizamnamesi ile tanım yapılmıştır. Mevzuat fahişeliği, “menfaat mukabili veya itiyadi bir suretle kendisini başkalarının zevklerine hasretmeyi sanat ittihaz ederek müteaddit erkeklerle münasebette bulunan kadın” olarak tanımlamıştır. Ayrıca bu mevzuata göre fuhuş yapan kadınlar belirli aralıklarla muayene olacaklardır (Toprak, 2014: 132-133). Çıkarılan nizamnameler ile de görülmektedir ki Osmanlı Devleti'nde bu dönemde temel amaçlardan biri zührevi hastalıkları kontrol altına alabilmektir.

1.4.2. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Fuhuş

Milli mücadele dönemi sonrası fuhuş geçmişe oranla daha etkin bir biçimde kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. 1915 yılında çıkarılan nizamnamenin yasaklayıcı değil düzenleyici olması Cumhuriyet döneminde eleştirilen konulardan biri olmuştur. Bu dönemde dünyada da fuhuşu yasaklamak üzerine gelişmeler yaşanmıştır. Milletler Cemiyeti tarafından zührevi hastalıklar, kadın ve çocuk fuhuşunun yasaklanması için bir komite oluşturulmuştur. Bu amaçla başlatılan kampanyalar Türkiye'de de etkisini göstermiştir (Toprak, 2014: 139).

1930'lara kadar daha çok yabancıların elinde bulunan fuhuş sektörü ve genelev işletmeciliğine Anadolu'lular da katılmıştır. 12 Nisan 1930 tarihinde yayınlanan Fuhuşla Mücadele Tamiminde hiçbir yerde umumhane açılmasına izin verilmeyeceği bildirilmiştir. Ancak gelişigüzel yapılan denetimler ve baskınlar sonucunda hükümet geri adım atmıştır. Bunun üzerine 1933 yılında Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi ile tekrar denetimli fuhuş gündeme gelmiştir. 1935 yılında TBMM'de onaylanan Cenevre Anlaşması'na göre yabancı uyruklu kadınların Türkiye'de fuhuş yapması yasaklanmıştır (Alkan, 1981: 86). Bütün bu yapılan çalışmaların temelinde devletin aile ahlakını gözetmesi meselesi yatmaktadır. Çünkü “Türk kanı ve seciyesinin” sağlığı ve sağlamlığı, milli bünyenin

her türlü tehlike, hastalık ve sarsıntılardan korunması devletin yeni görevleri arasında sayılmıştır (Toprak, 2014: 138-141). 1933 yılında yayınlanan nizamname, 19.4.1961 tarih ve 10786 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu tüzük 1973 yılında bazı değişikliklere uğrasa da günümüzde hala kullanılmaktadır. Bu değişiklik ile fuhuş devlet kontrolü altında ve devletin yasal olarak belirlediği genelevlerde devam etmektedir.

Türkiye’de çıkarılan yasalar konusunda belki de en sorunlu olanı 1926 yılında yürürlüğe giren ve 1990 yılında feminist hareketin yoğun çabaları ile kaldırılan Türk Ceza Yasasının 438. maddesidir. Yasa “ırza geçmek ve kaçırmak fiilleri fuhuşu kendine meslek edinen bir kadın hakkında irtikâp olunmuş ise ait olduğu maddelerde yazılı cezaların üçte ikisine kadarı indirilir” hükmünü içermektedir. 1986 yılında Antalya’da yaşayan N.T’nin tecavüze uğraması ancak fahişe olduğu için cezanın azaltılması yönünde gelişen olaylarda, mahkemenin hâkimi ceza kanununda geçen bu maddenin Anayasa’nın kanun önünde eşitlik ilkesini içeren 10. maddesine; herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir hükmünü içeren 12/1. maddesine; herkes kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir hükmünü içeren 19/1. maddesine ve Anayasa'nın ruhunda bulunduğu kabul edilmesi gerekli olan hukukun genel prensipleri ve adalet duygusuna aykırı olması gerekçesi ile Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Başvuru sonrası Anayasa Mahkemesi konuyu itiraz edilen maddeler bağlamında şöyle değerlendirmiştir: “...şu halde, fuhuşu kendisine meslek edinen kadınlara karşı işlenen zorla kaçırmak veya irza geçmek suçlarında böyle bir kadın uğradığı zararın aynı eylemlerle karşılaşan iffetli bir kadının uğradığı zarara göre daha az olması bu ayırımın haklı nedenini oluşturmaktadır. Bu bakımdan eşitlik ilkesine aykırı olduğu iddia edilen itiraz konusu Türk Ceza Kanunu'nun 438. maddesi, bu eylemlerle karşılaşan kadınların değişik durumlarından kaynaklanan zorunluluklara ve dolayısıyla haklı nedenlere dayandığından Anayasa'nın 10. maddesinde açıklanan eşitlik ilkesine aykırı değildir. Daha önce belirtildiği gibi zorla irza geçme ve kaçırma eylemleri iffete yönelik suçlardandır. Bu nedendir ki Türk Ceza Kanunu da bu tür suçlara ‘Eşhasa Karşı Cürümler’ içerisinde değil ‘Âdabı Umumiye ve Nizamı

Aile Aleyhinde Cürümler' içerisinde yer vermiştir. Zorla ırza geçmek veya kaçırmak eylemlerinin ırzına geçilen veya kaçırılan kişinin ölümüne neden olması durumunda da suçun bu niteliği değişmez. Çünkü kişinin ölümü veya yaralanması ile sonuçlanan zorla ırza geçmek veya kaçırmak suçlarında eylem, doğrudan doğruya suçtan zarar gören kişinin yaşama hakkına ve beden tamamına karşı olmayıp iffetine yöneliktir. Ölümle sonuçlansa dahi zorla kaçırma ve ırza geçme suçlarının bu değişmeyen niteliğini gözden uzak tutmayan yasa koyucu, suçtan zarar gören kişinin fuhşu meslek edinmiş bir kadın olması halinde suçluya, aynı eylemi iffetli bir kadına karşı işleyen diğer bir suçluya göre, daha az bir ceza verilmesini kabul etmiştir. Kararın kalan kısmı ise şöyledir; "...böylece, Anayasa'ya göre, suç olarak kabul edilen eylemlere toplum yaşamındaki etkileri de gözetilerek gerekli cezaların konulması, yasama organının yetkisinde olduğundan, bu yetkiyle düzenlenen Türk Ceza Kanunu'nun 438. maddesinin hak ve özgürlüğü ortadan kaldıran niteliği de bulunmadığından Anayasa'da öngörülen ilkelere uymayan bir yönü yoktur. Bu nedenle itiraz yoluna başvuran mahkemenin bu hükmün Anayasa'nın 17. maddesine aykırı bulunduğu ilişkin düşüncesi yerinde görülmemiştir'' (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, 1990) şeklinde kadınları iffetli ve iffetsiz olarak ikiye ayıran bir karar vermiştir. Bunun üzerine feminist hareket eşit yurttaşlık talebi ile birlikte fahişeliğin bir meslek olduğunu da içeren bir bildiri yayınlamıştır. Yayımlanan bu bildiride şöyle denilmiştir (Bianet, 06.02.2018):

“Haklı tecavüz olamaz! Fahişelik bir meslektir, nitekim devlet fahişelerden vergi alıyor. 7 "erkek" yargıç, fahişeye tecavüzün cezasında indirimi onaylarken, kendi maaşlarının fahişelerden gelen bölümünü de niçin indirmediler? Madem, bu kadınlar iffetsizdi, iffetsiz kadınlardan gelen parayla geçinmeye niçin itiraz etmediler”.

Toplumda yaşanan tepkiler ile birlikte ANAP ve SHP Ceza Kanunu'nda yer alan 438. maddenin yürürlükten kaldırılması için çalışmalara başlamıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 1990). 21 Kasım 1990 tarihinde bu madde yürürlükten kaldırılmıştır.

1.4.3. Türkiye’de Genelevlerin Güncel Durumu

Türkiye’de fuhuş ve fuhuş yapılan yerler yasalar ile düzenlenmektedir. Bu bakımdan genelevler devletin resmi olarak kabul ettiği ticari işletmelerdir. Genelevlerin açılması, burada çalışacak kişilerin belirlenmesi belirli kurallar ile gerçekleşmektedir. Bu konuya ayrıntılı olarak tezin hukuksal mevzuat kısmında değinilmektedir. Bu bölümde amaç genelevlerin güncel durumdan bahsetmektir.

Türkiye’de 2001 yılından bu yana genelevlere kadın alımı durdurulmuştur. Aynı zamanda büyük illerdeki genelevler yıkılmış, yerine yeni genelevler açılmamış, yıkılan evlerde çalışan kadınların bir kısmı başka illerdeki genelevlere nakil olamamıştır. Ankara, Bursa, Erzurum, Adana gibi genelevlerin yıkılma sebebi arsalarının kamulaştırılmasıdır (Ankara Ticaret Odası, 2004).

Ankara Ticaret Odasının 2004 yılında hazırladığı “Hayatsız Kadınlar Dosyası” adlı rapora göre, Türkiye’de faaliyet gösteren 56 genelevde kayıtlı yaklaşık 3000 kadının çalıştığı, vesikalı çalışan kadın sayısının on beş bini bulunduğu belirtilmektedir. Üç büyük ilde yaklaşık otuz bin kadının vesika almak için sırada beklediği, fuhuş sektöründe vesikalı ya da gizli çalışan kadın sayısının yüz bini bulunduğu, her 350 kadınından birinin fuhuş sektöründe çalışmaya aday olduğu açıklanmaktadır. Ayrıca raporda fahişelik yaşının 15’e kadar düştüğü, bu sektörde bir yılda dönen paranın asgari 3-4 milyar dolar olduğuna işaret edilmektedir. Ankara Ticaret Odası tarafından yapılan çalışmada fuhuş sektöründe en genç çalışanın 18, en yaşlı çalışanın ise 61 yaşında olduğunu belirtilmektedir. Fuhuş sektöründe çalışanların yaş ortalaması ise 37.90’dır. Para karşılığı cinsel ilişkiye girenlerin yüzde 63,4’ü resmi nikâhlı, yüzde 12,2’si ise imam nikâhlıdır (Ankara Ticaret Odası, 2004).

2007 yılında Balıkesir Genelevi belediyenin aldığı bir karar ile yıkılmıştır. 2008 yılında ise Isparta Genelevi yapılan bir törenle yıkılmıştır. Isparta Belediye Başkanı yıkım için “burası bir ev değil, fuhuş yuvası, ev aileler için olur” demiştir. 2010 yılında Aydın Nazilli’deki genelev “kentsel dönüşüm” projesi kapsamında yıkılmıştır. 2011 yılında Antakya’daki genelev şehrin içinde kaldığı gerekçesi ile yıkılmış, genelev başka bir bölgeye taşınmış ancak burada da başka nedenlerle tartışma konusu haline gelmiştir. 2011 yılında yıkılan bir diğer genelev ise

Ankara'dadır. Ankara Genelevi Büyükşehir Belediyesi tarafından "Tarihi Kent Merkezi; Ulus" projesi kapsamında yıkılmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak kadınların bir kısmı sokakta çalışmaya başlamıştır. Kamuoyuna en çok yansıyan genelev yıkım kararı ise burası olmuştur. Tahminlere göre burada 300 ila 500 arasında kadın çalışmaktadır ve günde yedi bin civarında kişi genelevi ziyaret etmektedir. 2012 yılında Yozgat genelevi kaçak yapı olması gerekçesi ile yıkılmıştır. 2013 yılında Afyonkarahisar'daki genelev belediyenin belirttiğine göre bizzat patroniçesi yani işletmecisi tarafından son yıllarda kar etmediği gerekçesi ile kapatılmıştır (Bianet, 16.08.2017).

2013 yılına Adalet ve Kalkınma Partisi İstanbul Milletvekili Nureddin Nebati verdiği bir yasa teklifinde genelevlerin tamamının kapatılmasını teklif etmiştir. Teklifin gerekçesini, kadınların bu çağda bir "mal" gibi satılmasına devletin izin vermemesi gerektiği, bu durumun devam etmesinin modern çağda kölelik düzeninin devam ettiği izlenimi yaratması olarak göstermiştir. Teklif üzerine incelemeler yapılmış ve şu sonuca varılmıştır: "Devlet eliyle kadın satışı yapılmıyor. Genelevler özel işletmelerdir, sadece bir izin prosedürü uygulanır. Genelevlere ihtiyaç duyan kesim zaman içinde azalmıştır. Geçmişte olduğu gibi gençler arasında geneleve gidenlerin sayısı yüksek değildir. Daha çok köyden gelenler ilgi göstermektedir. Toplumda ilişkilerin daha rahat yaşanması da ilgiyi azaltmıştır. Genelevler zaman içinde kendiliğinden işlevini yitirecektir. Hâlâ ihtiyaç duyan az da olsa bir kesim vardır. Çok ihtiyaç duyan kesimin bu imkândan mahrum kalması durumunda tecavüzler artabilir, sağlık sorunları yaşanabilir" (TBMM Tutanak Dergisi, 2013).

1990 yılında Gaziantep Belediye Başkanı Celal Doğan, şehirde genelev açılışını kurban keserek yapmıştır. Genelev açılışında yapılan bu tören dönemin gazetelerinde olumsuz eleştiriler ile yerini almıştır. Gaziantep'te bulunan bu genelev 2017 yılına kadar varlığını sürdürmüş, 2017 yılında şehrin merkezinde kaldığı gerekçesi ile yıkılmasına karar verilmiştir. Bu yıkım kararı üzerine genelevde çalışan kadınlar, kendilerine destek sunulmadığı gerekçesi ile tepki göstermiştir (Bianet, 27.09.2017). Ancak genelevin kapanması açılması kadar ilgi çekici olmamış ve burada çalışan kadınların daha sonra ne yapacağı konusunda kamuoyu bilgilendirilmemiştir.

2017 yılına gelindiğinde ise Antep dışında, Zonguldak, Konya, Niğde, Akşehir ve Denizli'deki genelevler kapatılmış, Aydın Söke'de bulunan genelevin ise ruhsatı yenilenmemiştir. Bu genelevlerin kapatılması ile birlikte ise 150 civarında kadının işsiz kaldığı tahmin edilmektedir (Bianet, 11.10.2017).

Kapatılan veya yıkılan genelevlerde çalışan kadınların bir kısmının nakli başka genelevlere yapılmıştır. Ancak tamamı için bu durum söz konusu değildir. Aynı şekilde başka alanlarda istihdam edildiklerine dair bir bilgi de yoktur. Ancak şu söylenebilir ki genelevlerin kapatılması fuhşun biteceği anlamına gelmemektedir. Çünkü buralarda çalışan kadınlar kayıt dışı seks endüstrisi içerisinde çalışmaya devam etmektedirler. Kayıt dışı alanda çalışmak ise zaten fazlaca ayrımcılığa uğramış bu kadınları şiddet ile karşı karşıya bırakmak anlamına gelmektedir.

1.5. Seks İşçiliğinin Sosyo-Ekonomik Olarak Değerlendirilmesi

Cinsel hazzın satılması ve bu alandan gelir elde edilmesi, fuhuş sektörü içerisinde çalışanların işçi olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışması bu bölümde açıklanmaktadır. Bunun için Neo-klasik ve Marksist düşünürlerin görüşlerine yer verilmektedir. Ardından fahişelik ve seks işçiliği ikiliği konusunda kapsamlı tartışma yapan feminist literatür incelenmektedir.

1.5.1. Seksin Liberal ve Marksist Düşünce Çerçevesinde Bir İş Olarak Ele Alınması

Seksin satılarak kazanç sağlanması konusu ekonomi ile doğrudan ilgili bir meseledir. Bu durumun bir iş olarak kabul edilip edilemeyeceği ise sadece iktisadi yaklaşımlar ile cevaplanamayacak kadar karmaşık bir durumdur. Çünkü toplumsal anlamda seks işçiliğinin yeri çoğu zaman mecburiyet kapısı olmuş ve seks işçilerinin kurtarılması gereken kişiler olduğu düşünülmüştür. Kimi zaman ise kolay para kazanan kişiler olarak nitelendirilen seks işçileri için genel kabul görmüş sosyo-ekonomik bir tanım hala geliştirilememiştir.

Fahişeliği, üretim biçimi ile ilişkilendirenler Liberal ve Marksist düşünürlerdir. Liberal iktisadi yaklaşımı benimseyenler fahişeliği diğer meslek grupları ile karşılaştırarak arz/talep ya da fayda /maliyet analizi yapar. Böylece piyasada oluşan ücrete odaklanmışlardır. Fahişenin “becerisi” de piyasada oluşacak ücrete etki eden unsurlardan biridir. Bu becerinin yüksekliği fahişenin sözleşme yapma gücünü ve piyasadaki ücretini etkiler. Fayda/maliyet analizi ile fahişeliğe yaklaşanlar ise alıcı ve satıcı için maliyeti esas alır (Pritchard, 2010: 130-137). Maliyet unsuru ile değerlendirme yapıldığında ise seks işçiliğinin yasaklanması yerine maliyetinin azaltılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Liberal iktisadi yaklaşım bu alanda hem arz/talep hem de fayda/maliyet analizi incelemeleri yaparken konuyu sadece iktisadi olarak ele almış, toplumsal cinsiyet analizi yapmamıştır. Piyasada seks işçileri için oluşan ücret sadece arz/talep ya da fayda /maliyet üzerinden oluşmaz. Toplumsal anlamda seks işçilerine biçilen değer, dışlanma ve bu işin kayıt dışı yollarla yapıyor olması da seks işçisinin alacağı ücreti etkileyen unsurlardandır (Çelik, 2015: 5).

Fahişeliğin işçilik olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine Marksist düşünürler yabancılaşma ve tüketim üzerinden bir değerlendirmede bulunmuşlardır. Marx’a göre eğitim, sağlık, eğlence, güvenlik vb. gibi alanların maddi üretimle ilgisi yoktur. Burada ortaya çıkan hizmetler gelir karşılığında ortaya çıkar ve üretken olmayan emek olarak tanımlanır (Marx, 2007: 484) . Fordizm’den tüketime dayalı kapitalizme geçiş ile birlikte seks ekonomisi de gelişmiştir (Gramsci, 2012: 348-350). Böylece fahişeler tüketim kültürünün bir bileşeni olarak varlıklarını devam ettirirler. Marksizm için seks işçiliği, cinselliğin piyasaya yayılması ile birlikte emek-sömürü ilişkisinin gelişmesidir. Bu sömürü ilişkisi aynı zamanda bir yabancılaşma biçimi olarak ele alınmıştır (Ollman, 2011: 168). Ancak Marx’ın eserlerinde cinsel yabancılaşma ile ilgili doğrudan bir tanım bulunmamaktadır. Bu konuda Wilhelm Reich, Marksist çerçeve içine alınabilecek manevi ve fiziksel aşk arasında bir ayrım yapar. Böylece cinsel hazzın para ile satın alınması arasındaki bağlantıya dikkat çeker. Cinsel hazzın fahişe ile doyurulması, cinsel ilişkilerde sevecenliği yok etmektedir. Aynı zamanda cinselliğe iki boyut kazandırmıştır. Evlilik içerisinde yaşanan cinsellik sevgi ve saygıyı içinde barındırırken, fahişeden satın alınan cinsel haz bu duygulardan yoksundur. Ancak buraya kadar yapılan değerlendirmelerin

büyükçe bir kısmı fahişeden çok onun müşterisi ile ilgilidir (Reich, 2015: 152-155). Fahişelerin cinsellik ile olan ilgisi daha çok cinsel ahlak ile ilgilidir. Marksist yaklaşım içerisinde yabancılaşma ücretli emeğin tamamının yaşadığı bir durumdur ve seks işçilerinin yaşadığı bundan farklı değildir. Marx'a göre fahişelik, işçinin genel fahişeliğinin özel bir ifadesidir. Çünkü buradaki ilişki hem fahişeyi hem de kapitalisti ilgilendirir. Yani Marx fahişelik üzerinden yabancılaşmayı anlatırken sermayenin yarattığı bütün yabancılaşmayı kastetmiştir (Marx, 2011: 274-276).

Engels *Ailenin Devletin Özel Mülkiyetin Temeli* (1884) adlı eserinde tek eşlilik ve fuhuş arasında bir karşılaştırma yapmıştır. Bu karşılaştırmaya göre tek eşlilik ve fuhuş aynı toplumsal durumun iki kutbu ve ayrılmaz karşıt şeylerdir ve fuhuş, kendisiyle birlikte tekeşliliği de uçuruma sürüklemeksizin ortadan kalkmayacaktır. Engels'e göre üretim araçlarının toplumsal mülkiyete dönüşmesiyle birlikte, ücretli emek ortadan kalkacak ve böylece belirli sayıda kadın için para karşılığı kendini satma zorunluluğu da olmayacaktır. Üretim araçlarının toplumsal mülkiyete geçmesi ile birlikte karı- koca ailesi toplumun ekonomik birimi olmaktan çıkacaktır. Böylece çocuk bakımı ve eğitimi gibi işler kamu işi haline gelecektir. Bu dönüşüm cinsel ilişkilerde özgürlüğün yerleşmesi anlamına da gelmektedir (Engels, 2010: 30-31).

Lenin ise ücretli köleliğin var oldukça fahişeliğin de devam edeceğini ifade etmiştir. Dünyanın neresinde olursa olsun kapitalistler tıpkı eski çağların köle sahipleri ya da ortaçağın feodal beyleri gibi metreslerini en düşük fiyat üzerinden seçerler. Kölelik, serflik ve kapitalizm bu yönden birbirinin aynısıdır. Sömürünün biçimi değişir ancak sömürü aynen kalmaktadır (Marx, Engels, Lenin, 2002: 60). Clara Zetkin ise fahişelerin üretken işe döndürülmesinden, toplumsal ekonomiye katılmasından bahsetmiştir. Ancak değerlendirmesine göre ekonominin o dönemki durumunda (1920'li yıllar) bunu yerine getirmek zor ve karmaşıktır. Clara Zetkin, Hamburg'da komünist bir kadının fahişelere destek olmak ve onları devrimci savaşım içine örgütlemek için çıkardığı bir gazeteyi şöyle değerlendirmiştir (Marx, Engels, Lenin, 2002: 246):

“... Ama bunu, fahişeleri – bilmem hemen nasıl söylesem- özel bir meslekle ilgili devrimci savaşım birliği gibi örgütlemek ve onlar için meslek gazetesi yayınlamak olarak algılamak başka bir şey. Gerçekten Almanya'da

örgütleyeceğimiz, kendileri için gazete çıkaracağımız, savaşlarınıza katacağımız hiçbir sanayi kadın işçisi yok mu?”

Ticari seksin işçilik olup olamayacağı konusunda tartışılan bir diğer önemli mesele de burada metanın beden olduğu üzerinde verilen cevaplardır (Veen, 2001: 32-45). Çoğunlukla meta olan bedenin kadın bedeni olduğu üzerine varsayımlar bulunmaktadır. Ancak burada esas olan cinsel hizmettir. O halde bedenin değil cinsel hizmetin meta olduğu üzerinde bir varsayım geliştirilebilir. Piyasada seks işçisinin ücretini belirleyen faktörlerden biri de cinsel hizmet sunumundaki başarısıdır. Bir diğer mesele ise seks işçisinin sadece kadın olmayacağıdır. Marx'ın yapmış olduğu bir tanım bu konuyu açıklayıcıdır (Marx, 1997: 155):

“... Bir tiyatro, konser, genelev, vb. patronu aktörlerin, müzisyenlerin, fahişelerin vb. emek-gücünü geçici olarak kendi emrine satın alabilir. Bu dolaylı bir biçimde yalnızca ekonomik bir çıkar ilişkisidir; sonucu bakımından süreç aynıdır; patron, hizmetleri görüldüğü anda sona eriveren ve kendini herhangi bir sürekli süjede ya da satılabilir bir metada (kuşkusuz kendilerinden başka bir metada) sabitleştirip gerçekleştirmeyenlerin şu ‘üretken-olmayan emek’ denen emeklerini satın alır”.

Seks endüstrisinde yer alan kişilerin çalışma şekillerinden ötürü bedenleri ile birlikte benliklerini de sattıklarına olan genel inanış oldukça tartışmalıdır. Farklı meslek gruplarında beden ile benlik arasında bu kadar kolayca kurulamayan bağ, konu ticari seks olunca oldukça kolay dile getirilmekte ve ifade edilmektedir. Beden ile benlik arasında kurulan bu bağlantıda genel olarak seks işçilerinin karşılaştığı şiddet, aşağılanma ve dışlanma pratikleri göz önünde bulundurulmaktadır. Ancak farklı meslek grupları içinde bu varsayımlar geçerli olabilmektedir. Özellikle seksin ticari olmayan biçimlerinde de seks işçilerinin yaşadığı şiddet ve aşağılanma durumları yaşanabilmektedir (KAOSGL, 2016). Bu durumun en etkili örneği ise evlilik içi tecavüz suçu kabul edilebilir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 yılında 10 ülkede (Bangladeş, Etiyopya, Japonya, Brezilya, Peru, Namibya, Samoa Ada Grubu, Sırbistan, Karadağ, Tayland ve Tanzanya) yaptığı araştırmaya göre eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 13-61, cinsel şiddete uğrayan kadınların oranı yüzde 6-59, duygusal şiddete maruz kalanların oranı yüzde 20-75 aralığında değişmektedir. Söz konusu araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan

kadınlardan yüzde 47'sinin ilk cinsel deneyimleri zorla olmuştur. Yapılan bir diğer araştırmaya göre, ABD'de her 15 saniyede bir kadın, genellikle kocası/partneri tarafından dövülmektedir. Uluslararası Af Örgütü'nün açıkladığı 2004 verilerine göre dünya genelinde her üç kadından biri yaşamları süresince bir kez dayaha maruz kalmış, seks yapmaya zorlanmış ya da farklı bir şekilde tacize uğramıştır. Kadınlar çoğu kez şiddet türlerinin birden fazlasına maruz kalmaktadırlar (Afşar, 2015: 733-734). Ayrıca seks işçilerinin yaşadığı şiddet onların işçi olmadıklarını ya da işçi olarak kabul edilemeyeceklerini kanıtlamaz, aksine bu iş içerisinde yer alan kişilerin yaşadığı ortak sorunları anlamaya yardımcı olacaktır.

Kapitalizm koşulları ve seks işçileri birlikte değerlendirildiğinde ise burada ücretli işçiliğin yaygın olduğu söylenebilir. Seks işçileri genellikle başkaları tarafından işletilen yerlerde çalışmakta ve birlikte olduğu kişi sayısı ya da çalıştığı zaman üzerinden para kazanmaktadır. Bunun dışında özellikle trans ve erkek seks işçileri kendi hesabına çalışmaktadır. Yani seks işçisi doğrudan işini yapabileceği araçlara sahiptir. Bu araçlar çalışmak için gerekli olan mekân –bu kimi zaman ev olabileceği gibi araba vb. de olabilir- ya da iletişim araçlarıdır. İletişim araçlarına sahip olmak seks işçisinin müşteri bulması ve reklam yapabilmesi açısından önemlidir.

Liberal yaklaşım ekonomik çalışmalarında toplumsal cinsiyeti göz ardı etmektedir. Marksist yaklaşım ise konuya emek sömürüsü ve yabancılaşma ekseninde yaklaşmaktadır. Burada seks işçilerinin örgütlenme mücadelesini desteklemek bir çıkış noktası yaratabilir. Çünkü seks endüstrisinin varlığını sürdürdüğü sosyal ilişkiler, bunların alınıp- satılabilir bir hale dönüşmesi kapitalizmin yapısına işlemiş olan meselelerdir (Çelik, 2015: 7-8).

1.5.2. Feminist Kuramların Seks İşçiliğine Bakışı

Feminist yaklaşımlar açısından da fahişelik ve seks işçiliği ayrımı, tartışma yaratan bir konu olmaktadır. Radikal feministler fahişeliği ataerkil sistemin bir ürünü olarak görürken, seks işçiliğini emek kavramı ile birlikte açıklayan materyalist feministler ise bunun bir işçilik olarak değerlendirilmesini ve seks işçilerinin haklarının verilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu bölümde bu ayrılığın temelleri üzerinde durulmaktadır.

1.5.2.1. Radikal Feminizm ve Radikal Feminizmin Seks İşçiliği Kavramına Bakışı

Radikal feminist kuram 1960'ların sonlarında New York ve Boston'da yaşayan bir grup "eylemci kadın" tarafından ortaya atılmıştır (Donowan, 2001: 267). Radikal feminizm kadınların ezilmesini toplumdaki en yaygın ve derin baskı biçimi olarak görmektedir. Bundan dolayı kadınlara yönelik baskının nedenlerini anlamaya yönelik kavramsal bir çerçeve sunmaktadır.

Radikal feministlere göre kadınların sömürülmesinin asıl nedeni kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklılıklardır. Bu bağlamda Shulamith Firestone'nun *Cinselliğin Diyalektiği* (1993: 133) adlı kitabında belirttiği "*kadınların ezilmesi, kadının biyolojisinden, doğurganlığından kaynaklanır*" ifadesi radikal feministlerin üzerinde durduğu önemli bir husustur. Ayrıca Firestone kitabında sınıf kavramını ekonomik anlamda değil, cinsel anlamda ele alır. Ona göre cinsiyetler arasındaki doğal üreme farklılıkları doğrudan sınıf bağlamında işbölümüne yol açar ve bu bir kast paradigması ortaya çıkarır. Cinsler arasında ortaya çıkan bu eşitsizliğin ortadan kalkması için Firestone, kadınların yeniden üretim araçlarını ele geçirmesini önerir (1993: 23-25). Yeniden üremenin biyolojik gerçeklikleri ortadan kalktığında (teknoloji sayesinde suni dölleme, embriyo transferi gibi uygulamaların gelişmesi) cinsel roller ortan kalkacak ve böylece ailenin üstünlüğü sona erecektir. Ailenin yeniden üreme birimi olmaktan çıkması ile birlikte ataerkil ve kapitalist üretim de sona erecektir. Kadın ve erkek ilişkilerinin temelinde yer alan cinsellik, erkek

iktidarın güçlenmesini sağlar. Bu yüzden kadın bedeni ve kimliği cinselliğin kadın merkezli olarak yeniden kavramsallaşmasıyla özgürlüğe kavuşabilecektir. Cinsellik yeniden kavramsallaştırılmalı, yeniden kurgulanmalıdır (Örs, 2000: 449-450).

Radikal feministler kadınların ezilmesinin temel sorumlusu olarak ataerkilliği görür. Onlara göre ataerkillik, sosyal ve kültürel hayatın içine sinmiş erkek egemenliğidir. Öyle ki erkek egemenliği kendine özerk bir sömürü alanı oluşturur. Bu sömürünün temelinde ise kadınların görünmeyen ve karşılıksız ev emeği yatar (Thompson, 2000: 37-40).

“Özel olan politiktir” ifadesi radikal feminizmin önemli bir ilkesidir. Kişisel olanın politik olması, toplumsal cinsiyetin bir iktidar bölüşümü olduğunun, cinsel açıdan nesneleştirilen kadınların mahrem deneyimleri aracılığıyla fark edilebileceği anlamına gelir. (Örs, 2000: 452). Özel yaşam olarak tanımlanan ve gizlenen şiddet, cinsellik gibi konular politikanın olmalı ve bu alanda yaşananlar deşifre edilmelidir.

Radikal feminist kuram açısından cinsellik kamusal olarak inşa edilir. Bu kamusal inşaada en önemli dinamikler erkeklerin egemen olan, kadınların boyun eğen olmasıdır. Yani eril düzeyde cinsellik kadını nesneleştirir ve ikincilleştirir. Kadının cinsel olarak nesneleştirilmesi aynı zamanda köleleştirilmesi anlamına da gelmektedir (MacKinnon, 2005: 167). Nesneleştirilen ve köleleştirilen kadın bedenine ve cinselliğe yabancılaşır. Böylece kadın cinselliği erkek egemenliğinin istediği şekilde kullanılmış olur.

Radikal feminizme göre kadınların ezilmesi ve baskı görmesi sistemattir. Toplumsal ilişkiler erkeklerin kadınlar üzerinde kurdukları egemenliğe dayanır. Bunun sonucu olarak ezen ve sömürenin erkek olduğu, ezilenin ve sömürülenin kadın olduğu bir düzen ortaya çıkar. Kadın ve erkek ilişkilerinin temelinde yer alan cinsellik, erkek iktidarın güçlenmesini sağlar. Bu yüzden kadın bedeni ve kimliği cinselliğin kadın merkezli olarak yeniden kavramsallaşmasıyla özgürlüğe kavuşabilecektir. Cinsellik yeniden kavramsallaştırılmalı, yeniden kurgulanmalıdır (Örs, 2000: 449). Radikal feminizm için özel alan politiktir ifadesinden anlaşılması gereken, cinsel açıdan nesneleştirilen kadınların, öznel deneyimleri aracılığıyla fark edilebileceğidir. Aynı zamanda ataerkilliğin bir sömürü ve egemenlik sistemidir. Böyle olması da ataerkinin ekonomik bir emele sahip olduğunu gösterir.

Radikal feministlere göre fahişelik erkelerin kadınlar üzerinde oluşturduğu bir baskı aracıdır. Fuhuş sektörü de erkeklerin kadınlara uyguladığı bir sömürü biçimidir. Bu sebeplerle radikal feministler, fahişelik kavramını kullanırlar ve fuhuşun bir emek biçimi olarak görülemeyeceğine değinirler. Fahişelik radikal feminizm için erkeğin para karşılığı kadın bedenine istediği şeyi yapmasıdır. Bu ilişki de ataeril sistemin kendisidir. Radikal feministler için kadına yönelik şiddet ve cinsel tacizde olduğu gibi fahişelikte kadını değersizleştiren meselelerden biridir (MacKinnon, 2005: 134). Bu feminist anlayışa göre kadınlar genel olarak arzu nesnesi olarak tanımlanmıştır ve erkeklere cinsel olarak haz verir ve onları eğlendirirler. Yani kadınlar çoğu zaman fahişe olarak kodlanırlar. Ticari seks içerisinde yer alan kadınlar ise toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında anlaşılması gereken özel bir toplumsal tip olarak vurgulanmaktadır (Connell, 1998: 201). Ancak radikal feministlere göre kadınlara yönelik bir sömürü biçimi olarak değerlendirilen fuhuş sektörünün içinde artık erkeklerde bulunmaktadır ve sayıları gün geçtikçe artmaktadır.

Radikal feminist anlayışa göre kadın cinselliği edilgen ve pasif, erkek cinselliği ise aktif ve sınır tanımazdır. Erkek cinselliğinin sınırsız olması ile fahişelik ortaya çıkmıştır. Çünkü bu cinsel gereksinimin doyurulması gerekmektedir. Erkeklerin cinsel isteklerini doyuracak olanlar ise fahişelerdir. Buradan yola çıkıldığında ise radikal feministler için fahişelik, tecavüzün başka bir şekliyle ortaya çıkmış halidir (Wells, 1997: 91-93)

Fahişelerin varlığı ile diğer kadınların namusunun korunacağı algısı ve bu algı sonucu ortaya çıkan iffetli ve iffetsiz kadınlar ayrımı radikal feministler tarafından oldukça fazla tartışılan bir mesele olmuştur. Namuslu kadınlar cinsellikten zevk almayan, iyi ruhlu kadınlardır. Onların tam karşısında bulunan fahişeler ise cinsellikten zevk alan kışkırtıcı kişilerdir. Ancak kadın cinselliğinin pasif olarak görülmesini eleştiren radikal feministler, fuhuş konusunu tartışırken de bu sektör içerisinde yer alanları köleleştirerek pasifleştirmektedir (Künyat, 2005: 139).

Ekonomik koşulların toplumsal koşulları etkilemesi ile fahişeliği zorla yapılan bir durum olarak değerlendiren radikal feministler için, fuhuş sektörü içerisinde yer alan kadınlar birer kurbandır ve kurtarılması gerekmektedir.

Dolayısıyla fahişenin hem müşterisi hem de onu pazarlayan aracıyla kurduğu bağ kölelik ilişkisidir (Millet, 1996: 75).

Radikal feministlere göre fahişelik bir meslek olarak görülemez. Çünkü kimse özgür iradesi ve seçimi ile fahişe olmak istemez. Kadını nesne konumunda değerlendiren sistemde fahişelik tüm kadınlara zarar veren bir yapıdır ve yasaklanması gerekmektedir.

1.5.2.2. Sosyalist Feminizm ve Sosyalist Feminizmin Seks İşçiliğine Yaklaşımı

Marksist kategorilerin temelinde ve radikal feminizmin eleştirileri kapsamında şekillenen sosyalist feminizm; ideoloji, sınıf bilinci ve emek gibi kavramlara önemli açılımlar getirmiştir (Örs, 2000: 457). Sosyalist feministler bir yandan kadınların sadece kadın oldukları için yaşadıkları sorunlar ile ilgilenirken, bir yandan da sömürülen işçi sınıfının çıkarları ile ilgilenmişlerdir (Ramazanoğlu, 1998: 33). Bu bağlamda kadınların ezilmesinin hem cinsiyet hem sınıf farklılığından kaynaklandığını savunur.

Toplumun yeniden üretimi için kullanılan kadının ev içi emeği sosyalist feministlerin fazlaca tartıştıkları konular arasındadır. Ev içi emeğin paraya değer bulunmadığı için değersiz görülmesi kadınların aşağı statülerinin maddi temelini oluşturur. Sosyalist feminizm kadının ezilmesini anlamak için aile kurumu ile kapitalizm arasındaki ilişkinin analiz edilmesini öne çıkarır. Onlara göre kapitalizm ile birlikte kamusal ve özel alanın birbirinden iyice ayrılması sonucu ev içi emeğin üretici olmaktan çıkmıştır (Örs, 200: 463-464). Kadını ikincil konumda tutan dinamiklerin aile ve iş yerinde üstlendikleri rolden kaynaklandığından hareket eden materyalist feministlere göre, kadınlara layık görülen işler hizmete yönelik, düşük ücretli ve tekdüze işlerdir. Bu durumu Michele Barrett *Günümüzde Kadına Uygulanan Baskı* (1995) isimli kitabında “*emeğin cinsiyetçi işbölümünün ideolojisinin kapitalizm tarafından üretilmediğini, kapitalizmin onu öncelediği*” şeklinde ifade etmiştir.

Sosyalist feministler Marksist yabancılaşma teorisinden yola çıkarak, kadınlar açısından yabancılaşmanın niteliğini açıklamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda kadınların yaşadığı yabancılaşmayı cinsellik, annelik ve entelektüel olmak üzere üç alanda toplamışlardır. Kadınların kendi bedenleri üzerlerinde denetim hakkının olmaması cinsellik ve annelik konusunda yabancılaşması anlamına gelmektedir. Kadınların kalabalıkta fikir söylemeye çekinmesi ya da fikrinin değerli olmadığı düşüncesi entelektüel olarak yabancılaşmanın en basit örneklerindedir (Jaggar, 1988: 187-188).

Radikal feministlerin aksine fahişeliğin bir emek biçimi olduğunu savunan sosyalist feministler, politik bir hareket oluşturmuş ve seks işçiliği kavramını kullanmışlardır. Seks işçiliği teriminin kullanılması ile birlikte, fuhuş sektörü içerisinde yer alan ve bu işle uğraşan kişilerin eşit yurttaşlık hakları gündeme gelmiştir. Böylece ticari seks faaliyetinin toplumsal karakteristiği dışında erkek ve kadınlar için gelir getirici bir faaliyet olarak değerlendirilmesi yapılmıştır (Jeffreys, 1997: 67). Ticari seks içinde çalışanları eşit yurttaşlık talebi ile gelir getirici bir faaliyet olarak tanımlamak bu konuya dair kanuni düzenlemelerin yapılması anlamına da gelmektedir.

Seks işçiliği tanımını benimseyen materyalist feministler, para karşılığı sunulan bu hizmeti emek kavramı çerçevesinde değerlendirirler. Seks işçiliği, kadınların para kazanmasına olanak sağlamaktadır ve bu kadınların ekonomik olarak özgürleşmesi anlamına gelmektedir. Seks işçiliğini ortadan kaldırmaya çalışmak, ekonomik açıdan bir kazanç sağlayan kadınının aleyhinde sonuçlar ortaya çıkarabilir. Seks işçiliğinin meslek olarak tanımlanması ile birlikte, bu alanda çalışan kişilerin istihdam koşullarının iyileştirilmesi ve her türlü haklarından yararlanma konusunda da olanakların sağlanması gerekmektedir.

Sosyalist feministler, fuhuş sektörü içerisinde çalışmayı seçenlerin irade sahipleri olduğu üstünde dururlar ve seks işçiliği yapan kadınların edilgen ve pasif olmadıklarını kabul ederler. Bu savunuları ile radikal feministlerin seks işçilerini kurban kabul eden anlayışlarına karşı çıkmışlardır (Cabezas, 2006: 289). Seks işçiliği kavramını savunan materyalist feministlerin bazıları “gönüllü” ve “mecburi” ayrımı yaparlar. Ancak bu ayrıma karşı çıkan feministler de vardır. Onlara göre bu ayrım erkek egemen sistem tarafından kadınları tekrar “iffetli” “iffetsiz” ikiliğinin

içine sokacaktır (Thompson, 2000: 229). Bu yaklaşım aynı zamanda ticari seks içerisinde çalışanların yaşadıkları sorunları hak ettikleri algısını da güçlendirebilir. Çünkü seks işçileri zaten toplum tarafından istenmeyen bir kesimi oluşturmaktadırlar ve seks işçilerinin gönüllü olarak fuhuş yaptığı yönünde geliştirilecek algı, meslek içerisinde yaşadıkları zorlukları baştan kabul ettikleri sonucunu doğurabilir. Ayrıca seks işçiliği yapanların emek harcamadan kolay para kazanan kişiler olarak değerlendirilmesi gönüllü ve mecburi ayrımının sonucu olarak karşımıza çıkabilir. Bir başka açıdan ise başka hiçbir sektör içerisinde bu denli tartışmaya açılmayan gönüllü ve mecburi çalışan ayrımı radikal feminist anlayışı benimseyenlerin kurduğu fahişeliğin bir çeşit kölelik olduğu kurgusunu da güçlendirecek niteliktedir.

Yukarıdaki bilgiler değerlendirildiğinde seks işçiliği kavramını benimseyen feministlere göre fahişelik bir meslektir ve geçimini bu işle sağlayan kişilerin sosyal, siyasal, ekonomik hakları sağlanmalıdır. Bu kapsamda ise yapılabilecek önemli çalışmalardan birisi fahişeliğin suç olmaktan çıkartılmasıdır. Böylece sağlık ve güvenlik konusunda ortaya çıkan riskler azaltılmış olacaktır (Altman, 2003: 130-131). Ancak bu yaklaşım kadınlar üzerinde yaratılan ekonomik baskılar düşünüldüğünde fuhuş sektörü içerisinde yer almanın bir alternatif değil bir zorunluluk olduğu gerekçesi ile eleştirilmektedir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer mesele ise seks işçilerinin yaşadığı eşitsiz koşulların ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkarılmasıdır. Fuhuş sektörü içerisinde çalışmanın kendine özgü dinamikleri ve gerçekleri olduğu aşikârdır. Özellikle seks işçilerinin toplumsal dışlanmışlıkları kapsamlı bir şekilde değerlendirilmeli ve yaşadıkları dışlanmayı ortadan kaldıracak adımlar atılmalıdır. Bu konuda yapılacaklardan ilki seks hizmet sunmanın yasal olarak işçilik kabul edilmesi, ikincisi ise seks işçilerinin mesleki olarak örgütlenmelerinin sağlanmasıdır.

1.5.2.3. Seks İşçiliği Kavramını Benimseyen Feminist Kuramlara Yönelik Eleştiriler

Modern kölelik olarak değerlendirilen ve insan haklarına aykırı gerekçesiyle fuhuş sektörünün tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini savunanlar ile para kazanmak için kendi iradeleri ile fuhuş yapmayı seçenlerin sömürden ve şiddetten uzak bir şekilde çalışması gerektiğini savunanlar arasındaki tartışma devam etmektedir. Bu kapsamda fuhuş sektörü içerisinde çalışanları işçi olarak niteleyen feministlere yapılan eleştirilerin başında, bu sektör içinde çalışmayı tercih etme konusunu abartılı bir şekilde dile getirdikleri yer almaktadır. Bu bağlamda seks işçiliği erkek egemen baskı sonucu ortaya çıkan bir alternatifsiz kalma durumudur. Öyleyse fuhuş sektörü içinde çalışmak tercih değil hayatta kalma stratejisidir (Altman, 2003: 145-147). Bu bağlamda yoksulluk, yoksunluk ve ekonomik yetersizliklerin göz önüne alınmadan fuhuş sektörü tartışmalarının yapılması bu alanda yaşanan sömürüyü kavramayı zorlaştırmaktadır (Küntay, vd. ,2005: 65-66).

Seks işçiliği kavramının kullanılmasına yöneltilen bir başka eleştirisi ise, işçinin sözleşme yapma gücünün fuhuş sektöründe yer alanlar için geçerli olamayacağıdır. Çünkü işçinin sözleşme yapabilme gücü, seçim serbestliği ve özgür iradenin varlığını gerektirir. Eşit olmayan koşulların söz konusu olduğu fuhuş sektöründe böyle bir seçim serbestliği ve özgür iradeden bahsedilemeyecektir (Altman, 2003: 143). Fuhuş sektörü içerisinde eşitsiz koşulların olduğu bir gerçektir ancak bu sektör içerisinde çalışanların büyük bir kısmının kayıt dışı olması seks işçisinin sözleşme yapabilme gücünden önce bu sektör için ekonomik bir analiz yapılmasını gerektirmektedir. Yapılacak bu ekonomik analizde göz önünde bulundurulması gereken temel nokta fuhuşun ahlaksal sorgulamaların ötesinde bir işkolu olarak tanımın yapılmasıdır. Böylece fuhuş sektörünün yasaklanması sonucunda bu alanda çalışanlar açısından ortaya çıkacak sağlık ve güvenlik sorunlarının da önüne geçilebilecektir.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE SEKS İŞÇİLİĞİNİN HUKUKSAL BOYUTU VE ÖRGÜTLENME OLANAKLARI

Birinci bölümde yapılan kavramsal, tarihi ve sosyo- ekonomik incelemenin ardından fuhuş sektörünü ve ‘seks işçilerinin’ durumunu anlayabilmek için bu alanda yapılan ve Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası anlaşmalar incelenmektedir. Ardından Türkiye’de fuhuşa ilişkin mevzuat incelemesi yapılmaktadır. Yasaların incelenmesi sonrasında günümüzde kapatılmaya çalışılan genelevlerin vergilendirilmesi konusuna ve ticari seks içerisinde yer alanların sosyal güvenlik hukuku açısından durumlarına değinilmektedir.

2.1. Türkiye’nin Taraf Olduğu Uluslararası Hukuksal Düzenlemelerde Fuhuş

Ticari seks konusunda yapılan pek çok uluslararası düzenlemenin amacı seks işçiliği ile ilgili ortaya çıkan küresel sorunlara çözüm bulmak ve ulusal düzenlemelerin yetersiz kaldığı alanları doldurarak toplumsal eşitliği sağlamaktır. Irk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da diğer görüş, uyruk ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da diğer statüye dayalı ayrımcılık olmaksızın hak ve özgürlüklere sahip olma hakkı ilk kez 1948’de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde ifade edilmiştir. Bu bildirgenin birinci maddesi “bütün insanlar, hakları ve onurları eşit ve özgür olarak doğarlar...” şeklindedir. İkinci maddesi ise “herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer inanç, ulusal ya da toplumsal köken, servet, köken, servet, doğuş ya da herhangi başka bir durumdan dolayı ayrıma uğramadan, bu bildirmede ilan edilen hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkına sahiptir...” ifadesiyle temel insan hakları standartlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Türkiye bu bildirgeyi 6 Nisan 1949 tarihinde onaylamıştır. Eşitlik ile ilgili Türkiye’nin de imzaladığı Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi de ayrıntılı tanımlar getirerek ayrımcılığı yasaklamıştır. Tüm bu sözleşmelerden yola çıkarak bütün insanların eşit olduğunun kabul edilmesi ve ayrımcılığın yasaklanması seks

işçilerinin insan hakları açısından bir özne olduklarının kabul edilmesi açısından önemlidir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1979'da kabul ettiği, Türkiye'nin 1985 yılında onayladığı Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) altıncı maddesi “taraf devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dâhil gerekli bütün önlemleri alacaktır” şeklinde düzenlenerek, bunun önlenmesini hedeflemektedir. CEDAW'ın bu maddesi ile amaçlanan kadınların fahişeleştirilmesi ve istismar edilmesinin önlemesidir. Bu maksatla da sözleşmeyi imzalayan ülkelere yasal olarak önlemleri alması için sorumluluk yüklenmektedir.

1989 yılında imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesinin 34. Maddesi: “Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını; çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulması; çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesinin” önlemlerinin alınması ile ilgilidir. Türkiye’de bu sözleşme 1995 yılında yürürlüğe gitmiştir. Elbette çocuğun fuhuş sektörü içerisinde sömürülmesi, derhal bitirilmesi gereken bir meseledir. Bu kapsamda sözleşmeye taraf olan devletler her türlü önlemi almalıdır. Türkiye’nin bu sözleşmenin taraflarından biri olması oldukça önemli olmakla beraber, çocukların fuhuş sektörü içerisinde sömürülmesi bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Burada yer verilme gerekçesi ise Türkiye’nin fuhuş konusunda alacağı önlemleri anlamaktır.

1993’te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi’nin birinci maddesi kadına yönelik şiddeti: “ister kamusal ister özel alanda işlensin, kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar ya da acı veren ya da vermesi muhtemel olan herhangi bir cinsiyet – yanlı şiddet eylemi ya da bu tür eylemlere ilişkin tehdit, baskı ya da özgürlükten keyfi bir şekilde yoksun bırakma” şeklinde tanımlamıştır (TBMM, 20.05.2017). Bu bildirgenin ikinci maddesi ise kadına yönelik şiddet eylemlerini (bunlarla sınırlı olmaksızın ifadesine de yer vererek) sıralamıştır. Bildirgeye göre; dayak ve hırpalama, ev halkına dâhil olan kız çocuklarının cinsel suiistimali, drahoma⁴

Hristiyanlarda ve Musevilerde, bir evlenmede, gelinin güveye verdiği para ya da mal⁴

bağlantılı şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın cinsel organını sakatlama veya kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, eş haricinde (ev halkına dâhil) kişilerce uygulanan şiddet, sömürüyle bağlantılı şiddet dâhil olmak üzere aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet; tecavüz, cinsel suiistimal, iş yerinde, eğitim kurumlarında veya diğer yerlerde kadınlara karşı şiddet meydana gelen cinsel taciz ve sindirme, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlama dâhil olmak üzere genel olarak toplum içinde meydana gelen şiddet; nerede olursa olsun devlet tarafından işlenen veya göz yumulan fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet” kadına yönelik şiddet olarak tanımlanmıştır. Kadın ticareti ve fahişeliğe zorlamanın bir şiddet biçimi olarak belirlenmesi ticari seks içerisinde yer alanları gönüllü mecburi ikiliğine yeniden sokabilir. Ayrıca “insan ticareti” konusu ise sadece fahişelik altında değerlendirilemeyecek kadar kapsamlı bir meseledir. Burada önemli olan her ne kadar bildirgede seks işçiliği kavramına yer verilmemiş olsa da “var olan tanımlar sınırlı olmaksızın ifadesinin” vurgulanması ile seks işçilerine özgü durumların da şiddet olarak tanınmasının önünün açılacağıdır.

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı 1995 tarihinde Pekin’de yapılmış ve konferansın sonunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu kabul edilmiştir. Türkiye’de bu deklarasyonu imzalayan ülkelerden biridir. Bu konferansta fahişelik, işyerlerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde tecavüz, cinsel suiistimal, cinsel taciz ve gözdağı, kadın ticareti ve zorla fahişelik yaptırma da dâhil, genel topluluk içinde gerçekleşen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddeti tartışan paragrafında, kadınlara karşı şiddet tanımlanırken ele alınmaktadır (TBMM, 17.06.2017). Cabezas, seks işçilerinin kendi özgül deneyimlerine yer verilmediği, polis, pezevenklerin ve müşterilerin tecavüzüne, cinsel suiistimaline, tacizine ve tehdidine maruz kalan seks işçilerinin haklarının, şiddet biçimi olarak yer almaması gerekçesi ile bu deklarasyonu eleştirmiştir (Cabezas, 2006: 278-281).

2000 yılında BM’ye üye ülkeler tarafından imzalanan “Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” ve bu Sözleşmeye Ek “İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolünün” amacı insan ticareti ve fuhuşa zorlanmanın önlenmesidir. Türkiye bu sözleşmeyi ve ek protokolü 2002 yılında imzalamıştır.

Düzenlenen metinler eşitliğin sağlanması, ayrımcılığın yasaklanması, şiddetin önlenmesi ve bu alanlarda önlemler alınması açısından atılan adımlar olarak değerlendirilebilir. Ancak yapılan genel tanımlarda seks işçilerinin özgül koşullarına yer verilmemesi, sadece fuhuşun önlenmesi üzerinde durulması seks işçilerinin yaşadıkları sorunların çözümü açısından da yetersiz kalmaktadır. Seks işçilerinin de temel düzeyde haklarından yararlanabilmeleri için yapılacak olan sözleşmelerde, seks işçiliği kavramının ayrıntılı tanımına ihtiyaç vardır.

2.2. Türkiye’de Fuhuşa İlişkin Mevzuat

Türkiye’de fuhuş konusundaki yasal mevzuat Osmanlı Döneminden başlamış ve Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Yasalar zaman zaman değişikliğe uğrasa da temelinde fuhuşun belirli mekânlarda yapılması ve denetimli olması fikri ile oluşturulmuştur. Ancak Türkiye’de son yıllarda vesika bekleyen kadınlara vesika verilmemesi, genelevlerin gerekçe gösterilmeden yıkılma kararlarının alınması, sokaklarda seks işçiliği yapan kişilere gelişigüzel kesilen para cezalarıyla birlikte mevzuat işlemez hale getirilmiştir.

Türkiye’de fuhuş işi ile uğraşan kişileri ilgilendiren yasalar düzenleyici niteliktedir. Düzenleyici olmasından kasıt ise fuhuşun denetlenebilir olmasıdır. Yasalar devlet tarafından düzenlenmiş mekânlarda, çalışanların sağlık kontrollerinin yapılarak çalışmasını öngörür. Ancak fuhuşa teşvik ve insan ticareti yasalarında suç sayılmaktadır. Bu bakımdan bir kişinin devletin belirlediği yerlerde fuhuş yapması suç değildir. Fakat bir kişiyi fuhuşa teşvik etmek ve fuhuş üzerinden kazanç elde etmek suç olarak kabul edilmektedir. Yapılan değerlendirmeler ile birlikte bu bölümde Türkiye’de fuhuş konusunda yapılan yasal düzenlemeler ele alınacaktır.

2.2.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre Türkiye Devleti, hukukun üstünlüğü ile yönetilen demokratik bir ülkedir ve tüm yurttaşların insan haklarını güvence altına alan sosyal bir devlettir. Sosyal devlet anlayışı devletin sosyal barışı ve adaleti sağlamak için, sosyal ve ekonomik alana müdahalesini gerekli gören bir anlayışı içine alır (Özbudun, 2000; 200). Sosyal devlet anlayışının gereği olarak da insanların maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar. Bu bakımdan seks işçilerinin hak arama arayışı anayasa ile uygunluk göstermektedir.

Anayasanın 10. maddesinde 2004 yılında yapılan bir değişiklikle “kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir” ifadesi eklenmiş ve devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü tutulmuştur. Yapılan bu değişikliğin cinsiyet ayrımını ortadan kaldırması ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın herkesin yasalardan eşit yararlanılmasını sağlaması önemlidir. Ayrıca bu değişikliği seks işçileri açısından da olumlu sayılabilecek bir gelişme olarak kabul etmek mümkündür. Çünkü toplum tarafından “namussuz” olarak kabul edilen ve ötekileştirilen seks işçilerinin haklarını savunma açısından yasalardaki eşitlik tanımları önem taşımaktadır. Ancak toplumun sadece kadın ve erkek cinsinden oluştuğunu kabul ederek, LGBTİ’lerin cinsiyet eşitliğinde yerinin olmaması yasanın önemli bir eksikliklerdir.

2.2.2. Türk Ceza Kanunu

1926 yılında kabul edilen Ceza Kanunu, Cumhuriyetin ilk ceza yasasıdır. Bu yasanın 420. maddesi her ne kadar pek uygulanmasa da “*adabı umumiyeye mugayir olarak açık yerlerde veya halkın suhuletle muttali olabileceği yarı açık mahallerde fuhuş maksadiyle kadın oynatanlar ve bilihtiyar oynayan kadınlar bir aydan altı aya kadar hapsolunur*” hükmüne yer vermiştir. Yasa maddesinden de anlaşılacağı gibi burada açık yerler denilerek kamusal alan tarifi yapılmıştır. Yasanın yapıldığı dönemlerde seks işçileri müşterilerini daha çok müzik ve dans eşliğinin kurulduğu mekânlarda bulmuştur. Bu yasa aynı zamanda rıza ile gerçekleşme, kamusal alanın dışında olma, şiddet ve sömürü uygulanmamama koşullarını sağlıyorsa, 21 yaşından

büyük kişilerin seks işçiliği yapmasını kabul etmektedir. Bunlar dışında aynı yasanın 435. ve 436. maddeleri yaş sınırı koyarak (15-21) kadınları fuhuş yapmaya razı eden, yönlendiren veya zorlayan kişilerin cezalandırılması ile ilgilidir.

1926 tarihli Ceza Kanununun fuhuş ile ilgili maddeleri ayrıntılı incelendiğinde ve 1930 yılında yukarıda bahsedilen İçişleri Bakanı Şükrü Kaya imzası ile çıkarılan Fuhuşla Mücadele Hakkında Tamim'in Ceza Kanuna yaptığı atıflar düşünüldüğünde, yapılan düzenlemelerin amacı fuhuşu düzenlemekten çok, fuhuşun yasaklanmasıdır. 1933 yılında kabul edilen 'Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi' ile birlikte devletin fuhuş konusundaki tutumu netlik kazanmış ve fuhuş devletin belirlediği yerlerde, denetimli olarak yapılmıştır.

1926 tarihli Ceza Kanunu 2004 yılında kabul edilen ve 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Ceza Kanunu ile yürürlükten kalkmıştır. Bu yasada fuhuş 'genel ahlaka karşı suçlar' başlığı altında 227. madde de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre:

“Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır. Bir kimseyi, fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Fuhşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçiminin sağlanması, fuhşa teşvik sayılır.

Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa teşvik eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır. Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu suçların, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Fuhşa sürüklenen kişi, tedaviye veya psikolojik terapiye tabi tutulabilir”.

Kanuna göre bir kişinin fuhuş yapması suç değildir, kişiyi fuhuş için kullanmak, ondan çıkar ve maddi kazanç sağlamak suç olarak kabul edilmiştir.

2006 yılında TCK'da yapılan değişiklik ile “insanlığa karşı işlenen suçların” düzenlendiği 80. maddeye zorla çalıştırma, hizmet ettirerek esarete tabi kılma eylemlerine, fuhuş yaptırma da eklenmiştir. Fuhuş yaptırma eyleminin eklenmesi, insan ticaretini engellemeye ya da bir şekilde Türkiye'ye farklı ülkelerden gelen kişilerin pasaportlarına el konularak onların zorla fuhuş sektörü içerisinde yer almalarını engellemeye yöneliktir.

TCK 227. maddesi 2016 yılında seks işçileri için gündeme gelen konulardan biridir. 227. maddenin var olan bu halinde değişiklik yapılmak istenmiştir. Yapılması planlanan değişiklik şu şekildedir:

“Fuhuşu kolaylaştırmak veya fuhuşa aracılık etmek amacıyla hazırlanmış görüntü, yazı ve sözleri içeren ürünleri veren, dağıtan veya elektronik ortam da dâhil olmak üzere her şekilde yayan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki yüz günden iki bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır”.

Bu değişikliğe seks işçileri “bize bir yasa lazım ama bu değil” sloganı ile itiraz etmişlerdir. Seks işçileri müşteri bulabilmek için genellikle reklamlarını sokaklarda yerlere kart atarak, kişisel web sitesi oluşturarak ya da sosyal medya hesapları üzerinden yapmaktadır. Seks işçiliği yapmanın suç olmadığı bir yerde işini yapmak için reklam yapmanın suç olması oldukça ironik bir durumdur. Ayrıca başka herhangi bir meslek grubuna böyle bir yasak öngörülmezken sadece seks işçileri için yapılan bu yasak; onların daha fazla fiziksel, cinsel, psikolojik anlamda sömürülmesi anlamına gelmektedir. Çünkü reklam yaptığı için para cezası alan seks işçileri, bu cezayı ödemek için daha fazla çalışmak zorunda kalacaktır. Bu değişikliği öngören tasarı Meclis Adalet Komisyonuna sunulmuş ve hala karara bağlanmak için komisyonda bekletilmektedir.

2.2.3. Kabahatler Kanunu

Kabahatler Kanunu'nun 1. maddesi kanunun amacını toplumun düzenini, genel ahlakı, genel sağlığı, çevreyi ve ekonomik düzeni korumak şeklinde ifade etmiştir. Bunun içinde kabahat fiilleri řu şekilde sıralanmıştır: emre aykırı davranış (32. madde), dilencilik (33. madde), kumar (34. madde), sarhoşluk (35. madde), gürültü (36. madde), rahatsız etme (37. madde), işgal (38. madde), tütün mamullerinin tüketilmesi (39. madde), kimlik bildirmeme (40. madde), afiş asma (42. madde), silah taşıma (43. madde). Ancak kanunda bu fiillerin hangi hallerde kabahat olduğu, kabahat olarak nitelendirilen fiile kesilecek para cezalarına itirazın nasıl edileceği belirsizdir.

5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 32. maddesi "Emre Aykırı Davranış" konusunu düzenlemektedir. Bu madde şöyle düzenlenmiştir:

"Yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye yüz Türk Lirası idari para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir..."

Ankara Sağlık Müdürlüğü Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonu Başkanlığı da bu hükme ve Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Tüzüğü'nün verdiği yetkiye dayanarak "fuhuş yapmak amacıyla cadde ve sokaklarda bekleyen" seks işçilerine para cezası kesilmesini kararlaştırmıştır.

Kabahatler Kanunu'nun bu maddesi eleştiriye oldukça açıktır. Çünkü TCK'da suç sayılmayan bir eylem, bu madde ile kabahat sayılmaktadır. Ayrıca yasa uygulayıcılar tarafından keyfi uygulamalar ile karşılaşılmaktadır. Sadece yolda yürüdüğu için polis tarafından kendisine para cezası kesilen translar açısından bu durum oldukça sorunludur. Başka bir konu ise seks işçileri ile yasa uygulayıcılar arasında ceza kesilmemesi için rüşvet ya da menfaat ilişkisinin doğmasıdır. Buradaki menfaat ilişkisi seks işçisi ile birlikte olma ve bunun karşılığında ceza kesmeme şeklinde gerçekleşebilir.

Yasanın uygulanması karşısında yaşanan keyfi durumlar seks işçileri ile polis arasında çatışma yaşanmasına neden olabilecek bir meseledir. Zaman zaman polis ve

seks işçisi arasında karşılıklı bir çıkar ilişkisinin gelişmesi yasanın bu şekilde uygulanması ile olabilecek bir durumdur.

2013 yılında HDP Eş Genel Başkanı ve İstanbul Milletvekili Sebahat Tuncel Kabahatler Kanunu'nda değişiklik yapılması konusunda bir kanun teklifi sunmuştur. Tuncel değişiklik gerekçesini ‘*‘mevcut kanun her ne kadar kabahatlerin sonuçlarını idari para cezalarına bağlasa da konunun ceza hukuku temel ilkeleri bağlamında ele alınması bilimsel olarak doğru olandır’’* ifadesi ile belirtmiştir. Ayrıca idari para cezası uygulamasının gerekçelerinin belirtilmediğine değinmiş ve şöyle devam etmiştir: ‘*‘...toplumun belli kesimlerine yönelik ayrımcılığı meşrulaştıran yaşam tarzına müdahaleye açık hale getiren mevcut kanunun düzenlenmesi elzemdir. Uygulayıcının ahlaki değer yargıları ile işlem yapmasının önüne geçilmeli ve toplumsal hayata müdahale asgariye indirilmelidir’’* (TBMM Tutanak, 2017). Yapılan bu değişiklik önerisi ile birlikte yasanın uygulanma şekli düşünüldüğünde seks işçiliğinin suç sayılmayıp, işi yapmak için harekete geçmenin cezalandırılması, yasa yapıcılarının ve uygulayıcılarının bu alanı kriminalize etmeyi amaçladıklarını göstermektedir (Ördek, 2014: 14-15). Bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin 2014 yılında polis tarafından Kabahatler Kanunu kapsamında trans bir seks işçisine kesilen para cezasını 2017 yılında, “İdari Para Cezası tutanağında yer alan ‘Fuhuş amacıyla başkalarını rahatsız etmek’ fiili ile 5326 sayılı kanunun 37. maddesinde tanımlanan maddenin birbiriyle uyuşmadığı, burada “fuhuş eyleminin bir karşılığının bulunmadığını” belirterek iptal etmesi önemli bir adımdır (Anayasa Mahkemesi, 2018).

2.2.4. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

1930 yılında yürürlüğe giren Umumi Hıfzıssıhha Kanunun üçüncü bölümü “umumi kadınlar” ile ilgilidir. Bu kanun ile “umumi kadınların ve evlerin” uyması gereken kuralları saptanmıştır. Kanun ile umumi evlere ve kadınlara düzenleme getirilmesi, o dönemin dünya anlayışına uygun bir hareket olarak kabul edilebilir. Çünkü Avrupa ülkelerinde de bu tip düzenleyici uygulamalar görmek mümkündür.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile birlikte aynı yıl yürürlüğe giren Fuhuşla Mücadele Hakkında Tamim dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya imzası ile yürürlüğe girmiştir. Bu tamimde ilginç olan konu ise fuhuşu milletin varlığını tehdit eden bir maraz olarak görmesidir. Bu yüzden fuhuşun bir kazanç aracı olarak görülmesi engellenmeli, fuhuşa aracılık edenler cezalandırılmalı, fuhuş yapılan yerler kapatılmalıdır. Bu tamim içerik bakımından düzenleyici anlayış yerine yasaklayıcı anlayış ile hazırlanmıştır. Fuhuşu sonlandırmak için geçici bir süre uygulanmış ama daha sonra bu uygulamadan vazgeçilmiştir.

1933 yılında yani Fuhuşla Mücadele Hakkında Tamimden üç yıl sonra Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi' yürürlüğe girmiştir. Bu nizamname ile fuhuşun resmi kurumlarca, denetlenebilen yerlerde, sağlık kontrolleri yapılan “umumi kadınlar” tarafından yapılması öngörülmüştür. 1961 yılına kadar yürürlükte kalan bu nizamname, yerine gelen bir tüzük ile kaldırılmıştır. Ancak yapılan yeni tüzük bir önceki nizamnamenin neredeyse aynısıdır.

Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü 1961 yılında yürürlüğe girerek, 1933 yılında yapılan Nizamnameyi yürürlükten kaldırmıştır. Bu tüzük ile amaçlanan gizli fuhuşun önlenmesidir. Bu tüzükte 1973 yılında çeşitli değişiklikler yapılarak, fuhuşu düzenleyici anlayış devam etmektedir.

1970'li yıllar Türkiye açısından kırsal alanlardan kente göçün yoğun olduğu dönemlerdir. Göçün etkisi ile birlikte fuhuş büyük kentlerin sorunlarından biri haline gelmiştir. Resmi kurumlar tarafından genelevlerin açılması engellenmiş, tescil işlemleri ise sınırlandırılmıştır. Bu durumun sonucu olarak da seks işçilerinin genelevlere girmeleri zorlaşmıştır. Kayıt, nakil vb. işlerini yaptırmak isteyen seks işçileri ise bu durumu rüşvet vererek çözmeye çalışmaktadır. Engellemeler ile birlikte gizli fuhuşun yaygınlaştığını söylemek mümkündür. Özellikle İstanbul'da Beyoğlu, gizli fuhuşun yaygın olarak yapıldığı yerler arasındadır. Aynı zamanda trans bireylerin ve erkeklerin de seks endüstrisi içinde görünürlüğü atmaya başlamıştır. Gizli fuhuşun artması bu alanda çalışan kişilerin korunaksız ve şiddetle baş başa kalabilmeleri anlamına da gelmektedir. Seks işçilerini kapsayıcı ve koruyucu bir yasaya olan ihtiyaç yaşanan gelişmelerle kendini göstermektedir.

2.2.5. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü

1973 yılında yürürlüğe giren bu tüzük Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'na dayanılarak çıkarılmıştır. Yukarıda da bahsedildiği gibi Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 1960'lı yıllarda çok az değişikliğe uğramış, 1973 yılında ise bazı maddeler çıkarılmış ve bazı yeni maddeler eklenmiştir. Günümüze kadar varlığını koruyan bu tüzük genelevlerin açılışları, sağlık ve idari yönden denetlenmeleri, genel kadınların özellikle sağlık yönünden sürekli denetim altında bulunmaları gibi konuları içermektedir. Anlaşılmaktadır ki fuhuş, devletin gözetimi ve denetimi altında yapılabilecektir. Aynı zamanda Tüzük uyarınca fuhuşla ilgili idari, sağlık ve icra işlerini yürütmek için valilikler tarafından kurulan “Fuhuşla Mücadele Komisyonu”nun amacı fuhuşu denetlemek, fuhuş nedeniyle bulaşan zührevi hastalıkların yayılmasını ve bu yüzden amme düzeninin bozulmasını engellemektir. Komisyonun temel görevleri; genelevlerin açılmasına karar vermek ve ruhsatlandırmak, tüzükte genel kadın olarak tanımlanan kadın seks işçilerini kayıt altına almak, genel kadınların düzenli sağlık muayenesi olmalarını sağlamak, tek başına fuhuş yapılan birleşme evlerini ruhsatlandırmaktır.

Tüzüğün 15. maddesinde “genel kadın” tanımını şöyle yapılmıştır: “Başkalarının cinsi zevkini menfaat karşılığı tatmin etmeyi sanat edinen ve bunun için değişik erkeklerle münasebette bulunan kadınlara denir”. Seks işçiliği yapmayı sadece sanat edinmek üzerinden değerlendirmek, bu mesleği yapan kişilerin ekonomik ve sosyal alanda yaşadığı sorunları görmek açısından yetersizdir. Aynı zamanda tüzüğe göre genelevlerde çalışabilmek için vesika alınması, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olunması, 21 yaşını bitirmiş olması ve evli olunmaması gerekmektedir. Koşullardan da anlaşıldığı gibi kayıtlı seks işçiliği yapanların sadece kadın olduğu üzerinden bir kurgu vardır. Ancak günümüzde trans bireyler olduğu gibi erkeklerde seks hizmeti satmaktadır. Aynı zamanda genelevde çalışacak kadının evli olamamasının istenmesi ailenin namusunun kadın bedeni üzerinden kurgulanması ile açıklanabilir.

Tüzüğün 20. maddesi “Fuhuşla Mücadele Komisyonu”nun öncelikli görevini belirler. Tüzüğe göre komisyonlar kadını fuhuşa sürükleyen sebepleri

araştırarak, kadının tekrar “namuslu bir hayata” dönmesini sağlayacak önlemleri düşünmesini ifade etmektedir. Kadının namuslu bir hayata dönmesini sağlamak ifadesi, seks işçiliği yapan kişilerin namussuz olarak damgalanmasının önünü açmaktadır. Aynı zamanda tüzüğün burada kadın namusu üzerinden kurduğu bağlantı ile toplumun kurduğu bağlantı birbirine benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda yasa yapıcıların öncelikli görevi toplumun hiçbir kesimini ayırmadan ve ötekileştirmeden yasaları yapmaktır. Zaten aşağıda da değinileceği üzere, bu ötekileştirme tutum, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırıdır.

Genel kadın olarak tescil edilen kişiler genelevde çalışmaya başlayabilirler. Genelev burada çalışan kadınlar için sadece çalışma mekânı değil aynı zamanda yirmi dört saat yaşadıkları yerlerdir. Burada çalışan kadınlar, alveriş yapmak için bile emniyetten izin alarak, bir genelev görevlisi ile genelevden ayrılabilirler. Burada önemli olan noktalardan biri genelevde çalışan kadınların toplumsal hayattan uzak tutulması ve mümkün olan en az şekilde toplumla bir araya gelmesinin sağlanmasıdır.

Yapılan bu tüzüğün amaçlarından biri de cinsel yolla bulaşan hastalıkların kontrol altında tutulmasını sağlamaktır. Bunun için genelevlerde çalışan kadınlar belirli aralıklarla muayene edilmektedirler. Ancak Türkiye’de yalnızca kayıtlı kişiler seks işçiliği yapmamaktadır. Kayıt altına alınmamış seks işçilerinin sağlık durumları ve kontrollerinin belirsizliği problem oluşturmaktadır. Aynı zamanda sadece seks işçiliği yapan kişinin sağlık kontrollerinden geçmesi yeterli sayılabilecek önemlerden değildir. Bu kişilerle birlikte olanların da sağlık açısından denetlenmesi gerekmektedir. Bir diğer mesele ise güvenli cinsel ilişki konusudur. Ancak tüzük bu konuda herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir.

Tüzükte değinilen bir diğer konu olan genelevlerin ruhsatlandırılması ve işletilmesidir. Genelevler; okul, cami, resmi daire, spor sahaları, genel toplanma ve eğlence yerlerinin yakınına açılmaz. Ayrıca on sekiz yaşından küçüklerin geneleve girmesi ve genelevde içki satışı yasaktır. Tüzük aynı zamanda tek başına fuhuş yapılan yerleri ve birleşme evlerini de ruhsatlandırmaktadır. Tüzüğün kapsamında olan birleşme evleri ve tek başına fuhuş yapılan yerler, her ne kadar seks işçileri için çok önemli bir seçenek olsa da uygulamada ruhsat verilen yer bulunmamaktadır. Tüzüğe göre fuhuş yapılan yerlerin kapıları kapalı ve camsız olmalıdır. Kapılar

ziyaretçiler kapıyı çaldıktan sonra açılabilir. Genelev içinde çalışan kişilerin açık saçık giyinmesi ve geçenlere laf atması yasaklanmıştır. Fuhuş yapılan mekânların gizli ve toplumdan uzak olması gibi burada çalışan kadınların da gizli olması önemlidir. Aslı Zengin ‘*İktidarın Mahremiyeti*’ adlı kitabında devletin genelevler ve burada çalışanlar ile kurduğu bağı “devletin cinsel kıyıları” olarak tanımlamıştır. Aslı Zengin bu kavramı Veena Das ve Deborah Poole’un *Devletin Kıyılarında Antropoloji* kitabında yer alan “devletin kıyıları” kavramından ortaya çıkarmıştır. Bu kavramdan yola çıkarak Aslı Zengin, siyasetin kendi alanını insan topluluklarının bazılarını dışlayarak tanımlamasını siyasetin kurucu unsuru olarak değerlendirmiştir. Yani dışlanan şeyi aslında devletin merkezinde bir faaliyet alanı olarak tanımlamıştır. Devletin kıyıları kavramı, devleti şiddet ve düzenleyici işlevler arasında sürekli ilişki kuran egemen bir iktidar olarak ifade edilmiştir. Ona göre yasaların seks işçilerini kayıtlı ve kayıt dışı genel kadın kategorilerine ayırarak tanımlaması ve kategorize ettiği seks işçilerinin denetimini belirli şekilde kurması devlet iktidarının mahremiyet ile kurmuş olduğu bağı göstermektedir (Zengin, 2016; 25-29).

Genelevlerin yasal olarak düzenlenmesinin olumlu yanlarından biri, burada çalışan kişilerin devlet tarafından sosyal sigorta kapsamına alınmasıdır. Ancak bu sigorta hastalık sigortasını kapsamamaktadır ve çalışanların sadece emeklilik hakkı vardır. Burada çalışanların emekli olabilmesi için ise genelev işletenlerin (patron, işveren, işletici) çalışanların primlerini düzenli olarak yatırması gerekmektedir. Fakat bu konuda denetimlerin yeteri kadar yapılmaması emeklilik hakkı elde eden çalışan sayısının az olmasına neden olmuştur. Aynı zamanda genelevde çalışanlar burayı işletenler ya da “pezevenkler” tarafından borçlandırılarak genelevde çalışmaya mecbur bırakılmaktadırlar. 2016 yılında basına yansıyan bir haberde İzmir genelevinde çalışan 1800 kadın sigorta primlerinin eksik yatırılması sonucu SGK’ya başvurmuş, yapılan incelemeler sonucu primlerinin işveren tarafından eksik yatırıldığı tespit edilmiş ve ilk etapta 501 genelev çalışanı emeklilik hakkı kazanmıştır. Kalan 299 kadının ise SGK’nın uyarısı ile eksik olan primleri yatırılmıştır (Birgün, 09.11.2016).

2.3. Genelevlerin Vergilendirilmesi Konusu

Genel Kadınlar ve Genelevlerinin Tabi olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğüne göre genelev; ‘‘*genel kadınların bir arada oturarak fuhuş yaptıkları veya bu maksat için toplandıkları yer*’’ olarak tanımlanmıştır. Bu yerleri gerekli izinleri alarak işleten kişiye genelev işletmecisi denilmektedir. Bu kişinin işletmesi, belli bir organizasyon içinde, gelir sağlamayı hedef tutarak sürekli bir faaliyetin icrasına yönelik olması sebebiyle ticari bir işletme sayılacak ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun ticari kazançla ilişkin hükümlerine göre vergilendirilecektir. Bu konuda Danıştay vermiş olduğu 29.12.1961 tarihli ve 1961/4381 no’lu kararında da genelevleri bir ticarethane olarak kabul etmiş ve bu yerleri işletenlerin ticari kazanç hükümlerine göre vergilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Genelev işletmecisi dışında burada çalışan kişilerin gelirlerinin nasıl vergilendirildiği de önemli bir konudur. Vergi idaresinin genelev işleticisi yanında çalışan genel kadınlar ile ilgili vermiş olduğu bir özelge⁵ de şu görüşe yer verilmiştir (Resmi Gazete, 22.05.2017).

‘‘... Buna göre, genelev işletmesinde çalışan kadınların bir işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışmalarını halinde elde ettikleri gelirin ücret olarak değerlendirilmesi ve ücret bordrosu düzenlenmek suretiyle Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin 1 inci bendi gereğince 103 üncü ve 104 üncü maddelere göre tevkifata tabi tutularak vergilendirilmesi gerekmektedir’’.

Bunlar dışında tek başına fuhuş yapan kişilerin gelirinin nasıl vergilendirildiği konusu ise tartışmalıdır. Bu konuda bir karara varabilmek için genel kadın tanımına tekrar geri dönüş yapmak uygun olabilir. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü’nde genel kadın şöyle tanımlanmıştır; *başkalarının cinsi zevkini menfaat karşılığı tatmin etmeyi sanat edinen ve bunun için değişik erkeklerle münasebette bulunan kadınlara genel kadın denilir*. Gelir Vergisi Kanunu’nun 65. Maddesi ise serbest meslek tanımını şu şekilde yapmaktadır; *sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin*

⁵Özelge ya da mukteza Maliye Bakanlığı’nca veya Maliye Bakanlığı’nın yetkili kıldığı makamlarca mükelleflerin vergi durumları ve vergi uygulaması bakımından açık olmayan ve uygulamada şüphe duydukları noktalarla ilgili verilen yazılı açıklamalardır.

işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır. Aynı zamanda Türk Dil Kurumu “sanat” sözcüğünün anlamını şu şekilde yapmıştır: Bir şey yapmada gösterilen ustalık, bir meslekte uyulması gereken kuralların tümü (TDK, 11.08.2017). Konuya bu açılardan bakıldığında, genel kadınların sanat icra eden kişiler olması bir kişinin ister genelevde isterse genelev dışı alanda fuhuş yaparak sağladığı kazancın bir serbest meslek faaliyeti olması ve gelirlerin vergilendirilmesi gerektiğidir.

Kanunlarla da belirtildiği gibi genelev, bir ticari işletme olarak kabul edilmekte ve vergi alınmaktadır. Bunlar dışında yapılan düzenlemeler de vergi alınmasına uygun şekilde yapılmıştır.

2.4. İş ve Sosyal Sigortalar Mevzuatı Bakımından Seks İşçilerinin Durumu

Türkiye’de yürürlükte olan 4857 sayılı İş Kanunu’nun amacı birinci madde de *“işverenler ile bir iş sözleşmesine dayanarak çalıştırılan işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenlemektir”* ifadesiyle belirtilmektedir. Kanunun dördüncü maddesi hangi durumlarda bu kanunun uygulanmayacağını da açıklamaktadır.⁶

Türkiye’de önceki başlık içerisinde değinmiş olduğumuz gibi fuhuş konusunu düzenleyen kanunlar Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla

---

⁶MADDE 4.- Aşağıda belirtilen işlerde ve iş ilişkilerinde bu Kanun hükümleri uygulanmaz;

- a) Deniz ve hava taşıma işlerinde,
- b) 50'den az işçi çalıştırılan (50 dahil) tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde veya işletmelerinde,
- c) Aile ekonomisi sınırları içinde kalan tarımla ilgili her çeşit yapı işleri,
- d) Bir ailenin üyeleri ve 3 üncü dereceye kadar (3 üncü derece dahil) hısımları arasında dışardan başka biri katılmayarak evlerde ve el sanatlarının yapıldığı işlerde,
- e) Ev hizmetlerinde,
- f) İş sağlığı ve güvenliği hükümleri saklı kalmak üzere çıraklar hakkında,
- g) Sporcular hakkında,
- h) Rehabilite edilenler hakkında,
- ı) 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanununun 2 nci maddesinin tarifine uygun üç kişinin çalıştığı işyerlerinde.

Mücadele Tüzüğü ile belirlenmiştir. Bu tüzük ise bir genelevde vesikalı olarak çalışanları kapsamaktadır. İş Kanunu kapsamı içerisinde “ticari seks” ya da “seks işçiliği” ile ilgili bir tanım mevcut değildir.

İş Kanunu işçi, işveren ve işyeri tanımlarını ikinci maddede “*bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren, işçi ile işveren arasında kurulan ilişkiye iş ilişkisi denir. İşveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddî olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime işyeri denir*” ifadeleri ile yapmaktadır. İş sözleşmesi ise kanunen özel bir şekle tabi değildir. Buraya kadar yapılan tanımlar ile birlikte genelevlerin bir ticarethane olarak belirlenmesi ve genelevlerden vergi alınması, içinde çalışan kişilerinde İş Kanunu kapsamına alınması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. 2015 yılında yayınlanan “Seks İşçiliği, İnsan Hakları ve Hukuk Üzerine Mutabakat Metni” temel değerlerini “Seks işçiliğinin bir iş olarak kabul edilmesi, seks işinin (seks işçileri, müşterileri, üçüncü şahıslar, aileleri, ortakları ve arkadaşları dâhil) üzerindeki her türlü kriminalizasyona ve tüm diğer yasal baskılara karşı çıkılması, seks işçilerinin öz-örgütlenmesinin ve kendi kaderlerini tayin etmelerinin desteklenmesi” şeklinde belirtmiştir (Küresel Seks İşçiliği Projeleri Ağı). Ancak İş Kanunu kapsamında kabul edilen çalışanların bile uygulamada yaşadığı sorunlar düşünüldüğünde, seks işçileri için bu alanın ne kadar uygulanabileceği konusunda ciddi soru işaretleri vardır.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu kapsamında genelevde çalışan genel kadınlar 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’na göre diğer çalışanlar gibi işsizlik sigortasından yararlanabilmektedir. Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi’nin (KEİG) 2008 yılında “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı Kadınlara Nasıl Bir Sosyal Güvenlik Vaat Ediyor?” ismiyle yayınladıkları raporunda Genelevde Çalışan İşçi Kadınlar için yapmış olduğu değerlendirmede, genelevde çalışan işçi kadınların sigorta kolları için aranan hak kazanma koşulları diğer işçilerle aynı olmasının (örneğin yaşlılık sigortası için dokuz bin prim ödeme gün sayısı ve 60’dan 65’e uzanan yaş koşulu aranması), genelevde çalışan kadınlar için mümkün olmadığı değerlendirilmesinde bulunmuştur. Ayrıca ağırlıkla erkeklerin istihdam edildiği emniyet ve güvenlik, maden işleri gibi işkollarında çalışan işçiler ve kamu görevlileri fiili hizmet süresi zammına sahip olurken, son derece ağır

çalışma koşullarına sahip genelevde çalışan kadın işçilere böyle bir hak tanınmamasın ayrımcılık olacağı görüşünü belirtmişlerdir (KEİG, 2008: 41).

İş ve Sosyal Sigortalar Kanunu ticari seks faaliyeti içinde bulunan kişiler açısından değerlendirildiğinde, her iki yasanın da bu alanda çalışanlar açısından ciddi eksiklikler içerdiği görülmektedir. Kanunda belirtilen şekilde çalışan genel kadınların işsizlik sigortasından faydalanmaları elbette önemlidir. Ancak genelevlerde çalışan kişilerin primlerinin ödenmesinde ciddi eksiklikler vardır. Bu yüzden kamuoyuna yansıyan emekli olmayı hak eden genelev çalışanı sayısı oldukça azdır. Ayrıca bu alanda kayıt dışı yani sokakta çalışanların sayısı oldukça fazla olması da seks işçilerinin sosyal haklarından yararlanmasını engellemektedir.

2.5. Seks İşçilerinin Örgütlenmesi

Bu bölümde seks işçiliğinin sosyo-ekonomik tanımına dayanarak seks işçilerinin emek hareketi içindeki durumları değerlendirilmektedir. Mesleki olarak örgütlenmelerinin Türkiye'deki mevcut koşullar açısından mümkün olup olmadığı, farklı ülkelerde seks işçileri tarafından kurulmuş olan mesleki örgütler incelenerek açıklanmaktadır.

2.5.1. Seks İşçileri Örgütlenmenin Neresinde?

Fuhuş alanında iffet ve insanlık onuru üzerinden yapılan felsefi ve ahlaki kutuplaşma dünyanın hemen hemen her yerinde yaşanmaktadır. Fuhşun çoktan bitirilmesi gerektiğini savunanlar olduğu gibi, yasal düzenlemelerin iyileştirilmesini savunanlar da vardır. Yaşanan bu felsefi ayrılık seks işçilerinin küresel anlamda emek mücadelesinde oldukça etkili olmaktadır. Çünkü seks işçilerinin yaşadığı baskı dünyanın hemen hemen her yerinde aynıdır. Uluslararası Af Örgütü'nün 2016 yılında yayınlanan ve Papua Yeni Gine, Hong Kong, Norveç ve Arjantin'deki seks işçilerinin yaşadığı insan hakları ihlallerini ve hak gasplarını inceleyen rapor, farklı ekonomik koşullara sahip olan ülkelerde seks işçilerinin yaşadıkları hak ihlallerinin benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Raporda, seks işçiliğinin yasal olduğu

ülkelerde bile seks işçilerinin sıklıkla hukuk nezdinde hiç korunmadığına veya çok az korunabildiğine vurgu yapılmaktadır. Uluslararası Af Örgütü Sekreteri Tawanda Mutasah yaptıkları araştırma sonucunda “seks işçileri bize, seks işçiliğinin suç olarak kabul edilmesinin emniyet görevlilerinin tacizine imkân sağladığını, seks işçilerinin şikâyetlerini ve güvenliklerini öncelikli hale getirmediğini söylemiştir” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur (Af Örgütü, 26.08.2017).

1960’lı yıllardan itibaren dünya, katılımcıların, taleplerin ve örgütlenme biçimlerinin değiştiği yeni toplumsal hareketlere sahne olmaktadır. 1960’lı yıllara kadar gelen dönemde ekonomik hak taleplerinin olduğu ve merkezinde işçi sınıfının yer aldığı toplumsal hareketler görülürken, 1960’lı yılların sonunda merkezinde farklı kültürel, etnik, cinsel vb. grupların olduğu yeni toplumsal hareketler ivme kazanmıştır (Erdoğan, Köten, 2014; 93-95). Artık geçmiş dönemlerde sınıf hareketi içerisinde görünür olmayan farklı grupların sesleri daha da duyulur hale gelmiştir. 68 kuşağının “cinsel devrim” anlayışı ile birlikte ortaya çıkan LGBTİ+ hareketi toplumsal ‘ahlak’ anlayışını da tartışma konusu haline getirmiştir. Bu bağlamda 1960’lı yılların sonunda yaşanan Stonewall Ayaklanması’nın LGBT+ hareketi için önemi büyüktür. 28 Haziran 1969 yılında ABD’de polisin çoğunlukla transların gittiği bir bara düzenlediği baskın sonucu olaylar başlamış ve gösteriler düzenlenmiş, altı gün süren gösteriler sonucunda bar tamamen yanmış ancak bu olaydan sonra LGBTİ+ hareketi daha örgütlü bir hale gelerek radikal kararlar almaya başlamıştır (Duberman, 2008: 142-150). LGBTİ+ hareketi içerisinde seks işçilerinin varlığı düşünüldüğünde bu olay seks işçileri açısından da ilk büyük direniş olarak değerlendirilebilir.

Seks işçilerinin sendikal örgütlenmesi konusunda yapılan tartışmalar ise yaşadığımız yüzyılda yoğun olarak ele alınan konularından biridir. Seks işçilerinin var oldukları her dönemde sorun yaşaması ancak örgütlenme tartışmasının güncel bir sorun olarak değerlendirilmesinin bazı nedenleri vardır. Bunların başında kadınların işgücün katılımı artmış olsa da kadın erkek arasında ciddi bir ücret farkı vardır ve kadınlar aynı işgücü gerektiren işlerde bile erkeklerden daha az ücret almaktadır. Genellikle kadınlar ya erkeklerden boşalan ya da toplumsal cinsiyet normlarına uygun işlerde çalışmakta ve bunun yanında iş yerinde de cinsiyet ayrımcılığına uğramaktadır. Bu koşullar düşünüldüğünde seks işçiliği ekonomik ve sosyal olarak

tartışmalı bir kavram olsa da kadın ile bir erkeğin eşit ücret kazanabilecekleri bir iş olarak değerlendirilebilir (Seks İşçilerinin Hakları İnsan Haklarıdır, 2011).

Seks işçiliği konusunun emek eksenli hareket ile birlikte değerlendirilmesinde kapitalist ekonomi içerisinde yer alan cinsiyete dayalı eşitsizlik ilişkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Seks işçilerinin emek eksenli harekete yoğun olarak katıldıkları yerler Havai, Ekvator, Bolivya gibi ülkelerdir. Bu ülkeler kapitalist dünya ekonomisi içinde hem ucuz işgücünün hem de seks ticaretinin yoğun olduğu yerlerdir. Yeni toplumsal hareket olarak değerlendirilen LGBTİ+ ve seks işçileri hareketinin yalnızca bir kimlik hareketi olarak kalması ve iktisadi talepleri yeterince gündeme getirememesi eleştirilen meselelerden birisidir. Fakat iktisadi taleplerin yeterince gündeme getirilmediği eleştirisi 20. yüzyılın ortalarından bu yana örgütlü şekilde mücadele etmeye çalışan ve “patronsuz pezevenksiz bir dünya istiyoruz” sloganı ile eylemlerine devam eden hareket için yeterince açık bir eleştiri olamamıştır. Aynı zamanda seks işçileri dünyanın farklı yerlerinde sendikalar kurarak ekonomik, sosyal hakları konusunda mücadele etmektedirler. Seks işçilerinin sendikalaşarak mücadele ettiği ülkelerin en çarpıcı örneklerini Birleşik Krallık ve Fransa’da görmek mümkündür. Bunun dışında 2014 yılında İspanya’da seks işçileri, sendikal mücadeleye katılarak ülkenin ilk seks işçileri sendikasını İbiza Adası’nda kurmuşlardır. Hollanda’da bulunan seks işçileri ekonomik krizin gelirlerini azalttığı gerekçesiyle kooperatif kurmuşlardır. Londra ve Fransa’da kurulan seks işçileri sendikalarının kendilerine özgü koşulları olmakla birlikte bazı ortak noktaları da vardır. Her iki ülkede de yasalar fuhuşu yasaklayıcı şekilde yapılmış ve seks işçileri yoğun şekilde hem polis hem de müşteri şiddetine maruz kalmışlardır. Buralarda da seks işçilerine yönelik toplumsal algı düşmüş kadın oldukları yönündedir. Bu sebeple Birleşik Krallık ve Fransa’da seks işçilerinin hareketi farklı siyasi gruplar tarafından da desteklenmiştir (Kurbanoglu, 2011; 75-84).

Birleşik Krallık’ta 2000 yılında Uluslararası Seks İşçileri Sendikası kurulmuş ve 2004 yılında ise bu sendika GMB ile birleşmiştir. GMB Birleşik Krallığın üçüncü büyük sendikasıdır. Uluslararası Seks İşçileri Sendikasının GMB ile birleşmesi seks işçilerinin söylemlerinin dinlenmesini ve oylarının kabul edilmesini sağlamak açısından atılan ciddi bir adım olmuştur. 2010 yılında yapılan 1 Mayıs’ta, GMB içinde yer alan diğer işçilerinde kabul etmesiyle, seks işçileri kırmızı şemsiyeleriyle

kortejin en önünde yer almışlardır. Sendikanın temel amaçları arasında seks işçiliğinin suç olmaktan çıkarılması ve seks işçilerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesi yer almaktadır (Schaffauser, 2011; 87-92). Bu yapı dışında Londra’da, İngiliz Fahişeler Kolektifi, GMB Yetişkin Eğlence Birimi, X-Talk gibi farklı birlikler seks işçilerinin hakları konusunda faaliyet yürütmektedir (Darkholme, 2011; 137-138). Sendikal örgütlenme dışında Londra’da Seks İşçileri Açık Üniversitesi aktivizm, beceri paylaşımı, akademi, sanat, yaratıcılık gibi başlıklar ile faaliyetlerine başlamıştır. İlk eylemlerini ise Londra’nın kalabalık mekânlarından biri olan Picadilly Circus’taki Eros Heykeli’nin altında seks işçilerinin hakları için yapmışlardır.

Fransa’da 2009 yılında seks işçileri kendi öz-örgütlenmeleri olan STRASS’ı kurmuşlardır. Kurulan bu sendikaya sadece seks işçileri ya ücretsiz ya da kendi belirledikleri ücreti ödeyerek üye olabilmektedirler. Sendikanın üç yüz ila dört yüz arasında üyesi vardır. Üyelerini genellikle sokakta çalışan seks işçileri oluşturmaktadır. STRASS, üyelerini sendikaya hiçbir ayırım gözetmeden dâhil etmeyi amaçlamaktadır. Ancak trans olmayan seks işçilerinin damgalanma tehlikesi nedeniyle STRASS’a üyelik konusunda oldukça tedirgin davrandığını belirtmişlerdir. Bu sebeple sendikanın kamuoyu sözcüleri çoğunlukla trans seks işçilerinden oluşmaktadır. Son yıllarda sendikanın içinde erkek seks işçilerinin görünürlüğünün artması Fransa’daki feminist örgütler tarafından eleştirilmektedir. STRASS’nin son dönemde ana akım medyada gündem olması önemli başarılarından kabul edilse de siyasiler ve diğer sendikalar STRASS’nin varlığını kabul etme konusunda çekinceli davranmaktadırlar (Schaffauser, 2011; 88-89).

Hindistan’ın Maharashtra eyaletinde kurulan VAMP (Veshya Anyay Mukti Parishad); seks işçiliği yapan kadınlar arasındaki HIV enfeksiyonundan korunmayı ve seks işçilerinin her türden haklarını dile getirilip savunulması, ortak kimlik oluşturulması konusunda kurulmuş bir kooperatiftir. Hindistan’da fuhşun yasalar karşısında hiçbir yasal statüsü yoktur. Yani ne yasa dışı ne de yasal kabul edilmiştir. VAMP’da beş binden fazla kadının bir araya gelmesini ve buranın kurulmasını sağlayan dinamiklerin başında, bu bölgede seks işçisi olarak yaşayan kadınların evlerinin sık sık polis tarafından basılması ve seks işinin tümünden ortadan kaldırılmaya çalışılması gelmektedir. Vamp’daki kadınlar, kooperatifin kuruluş

aşamasında seks sektörü içinde olmayı iş olarak kabul etmiş fakat sendika şeklinde örgütlenmeme kararı almışlardır. Buna gerekçe olarak, sendika gibi daha resmi bir yapı ya da üye temelli örgütlenmenin muhtemelen yarı zamanlı çalışan ve/veya seks işçisi olarak çalıştığını ailesinden saklayanların katılma cesaretinin kırılacağı gösterilmiştir. Bu örgütlenme sayesinde seks işçilerine yasaklanan toplu taşıma araçlarının kullanımı yurttaşlık hakkı olarak beyan edilmiş ve seks işçileri toplu taşımayı kullanmaya başlamışlardır (Sesha, 2017; 253-273).

Dünyanın farklı ülkelerinde benzer sorunları yaşayan seks işçilerinin bir araya gelmesi ve örgütlenmeleri, yaşadıkları zorlukları aşmaları açısından oldukça önemli bir adımdır. Londra ve Fransa'da sendika kurarak örgütlenen seks işçileri yasal statüleri için hala ciddi mücadeleler vermektedirler. Hindistan'da seks işçilerinin kurduğu kooperatif diğer örneklerden örgütlenme biçimi olarak farklı olsa da yerel dinamikler göz önüne alındığında seks işçilerinin sorunlarını çözmek konusunda başarılı sonuçlar almışlardır. Ancak seks işçilerinin örgütlenme deneyimleri oldukça yenidir ve şimdilik dünyada sayıları sınırlıdır.

2.5.2. Türkiye'deki Seks İşçilerinin Örgütlenmesi

Türkiye'de seks işçilerinin mesleki örgütlenme olanaklarını anlamak için ilk önce yasal düzenlemelere bakmak gerekmektedir. Çünkü bu alan ile ilgili düzenlemeler ya oldukça eskidir ve yeteri kadar revize edilmemiştir ya da çalışma hukuku ve örgütlenme hakkı konusuna hiç yer verilmemiştir. Bu sebeple Türkiye'de seks işçiliği konusunda yapılması gerekenlerin başında yasaların seks işçilerinin haklarını gözetecek şekilde değiştirilmesi gerekliliğidir. Aynı zamanda bu değişiklikler çok yönlü bir tartışmayı da beraberinde getirecektir. Her ne kadar seks işçileri emek eksenli hareket içerisinde seslerini duyurmak için dernekler kurarak (Kadın Kapısı, Pembe Hayat, Kırmızı Şemsiye) ciddi mücadeleler verseler de tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de böyle bir işçiliğin kabul edilemeyeceğini savunanlar olacaktır. Böylesine ikili bir tartışmada ahlakçı anlayıştan öte bireylerin Anayasadan gelen eşit yurttaşlık hakkı üzerinden yapılacak tartışmalar konuyu daha ileri bir noktaya götürecektir.

Türkiye’de 1980’ler ile birlikte yükselen ve günümüzde kitleleri içinde barındıran LGBTİ+ hareketi içerisinde seks işçilerini de görmek mümkündür. 1996 yılında İstanbul Beyoğlu’nda bir grup seks işçisi tarafından kurulan ve seks işçilerine danışmanlık hizmeti veren ‘‘Kadın Kapısı’’ dernek olarak varlığına devam etmektedir.

2003 yılında İstiklal Caddesinde yirmi kişi ile ilk ‘‘Onur Yürüyüşünü’’ yapan LGBTİ+ hareketi, bugün haklar ve özgürlükler konusunda ciddi uğraşlar vermektedir. Ancak bu hareketin içerisinde yer alan seks işçilerinin büyük bir kısmını trans bireyler oluşturmaktadır. Çünkü genelevlerde çalışan natrans (trans olmayan) seks işçilerine ulaşma konusu Türkiye’de oldukça zorlu bir süreç gerektirmektedir. Geneleve araştırma yapmak için kadınların girmesinin yasak olması ise karşılaşılan en önemli sorunlardan biridir. Ancak mücadele ağının örülmesi konusunda Türkiye’de önemli adımlar atılmıştır. 2005 yılında KAOS GL ilk LGBTİ+ Derneği olarak faaliyete geçmiştir. 2006 yılında Ankara’da translar özelinde kurulan Pembe Hayat Derneği seks işçilerinin hakları konusunda önemli çalışmalar yapmaktadır. Pembe Hayat 2008 yılından bu yana 3 Mart Dünya ‘‘Seks İşçileri Hakları Gününde’’ Türkiye’de seks işçilerinin uğradıkları ayrımcılık, şiddet ve seks işçiliğinin bir meslek olarak kabul edilmesi gibi taleplerle seks işçilerini bir araya getirmektedir.

2013 yılında Gezi Parkı eylemlerinden sonra yapılan Onur Yürüyüşü yaklaşık elli bin kişinin katılımı ile yapılmış, Ortadoğu ve Balkanların en kitlesel yürüyüşü olmuştur. 2015 yılında yürüyüş için izin alınmasına rağmen Onur Yürüyüşü polis tarafından engellenmiştir. Daha sonraki yıllarda ise 2013 yılındaki gibi yoğun katılımlı bir yürüyüş gerçekleştirilememiştir.

Seks işçilerinin haklarını talep etme konusunda gördüğümüz bir başka alan ise 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günüdür. 2001’den bu yana LGBTİ+ örgütlü olarak 1 Mayıs’a katılım göstermektedir. Bu yapının içerisinde seks işçilerinin de olduğu düşünüldüğünde, 2001’den bu yana seks işçileri alanlarında yerini almakta ve taleplerini dile getirmektedir. Bu taleplerin en dikkat çekenini ise 1 Mayıs 2009 yılında ‘‘patronsuz pezevenksiz bir dünya istiyoruz’’ pankartı ile olmuştur. Üretim ilişkisi içerisinde işverenin yani patronun yeri ile fuhuş içinde pezevenğin yeri arasında

bağlantı kurulduğunda, seks işçilerinin bu talebini sistem eleştirisi olarak değerlendirmek mümkündür.

2.5.3. Türkiye’de Seks İşçilerinin Mesleki Örgütlenme Olanakları

Dünya seks işçileri hareketinin görünürlüğünün artması ile birlikte Türkiye’de de seks işçilerinin insan ve meslek hakları ciddi şekilde tartışılmaktadır. Bunun bir iş olamayacağı ve kadın bedeninin sömürüldüğünü savunanlar olduğu gibi, seks endüstrisi içerisinde çalışanların işçi olduğunu ve bu bağlamda haklarının olması gerektiğini savunanlar da vardır.

Bu tartışmalarla birlikte Türkiye’de seks işçileri LGBTİ+ hareketin güçlenmesi ile seslerini duyurmaya başlamış ve bağımsız dernekler kurarak mücadelelerine devam etmektedir. Ancak buradaki temel mesele seks endüstrisi içerisinde çalışanların yasalar ile işçi kabul edilmesi ve sendikal örgütlenme olanaklarıdır.

Türkiye’de seks işçiliği söylemi ve örgütlenme çabaları 1990’lı yıllarda trans haklarını savunan derneklerin kurulması ile başlamıştır. 1996 yılında kurulan Kadın Kapısı bu derneklerin ilklerinden biridir. Derneğin temel amacı seks işçilerinin tamamına yönelik projeler yürütmek olmuştur. 2000’li yıllar translara yönelik şiddetin ve cinayetin arttığı bir dönemdir. 2006 yılında Ankara’nın Eryaman İlçesinde translara yönelik yapılan sistemli saldırılar, dönemin haberlerinde de yerini almış ve 1996 yılında İstanbul Ülker Sokak’ta yaşanan olayları anımsatmıştır. Ülker Sokak’ta yaşananları Pınar Selek *Maskeler Süvariler Gacılar* kitabında oldukça çarpıcı bir şekilde dile getirmiş ve Ülker Sokağı dışlanma mekânı olarak tanımlamıştır.

Seks işçilerinin sendikal örgütlenmesi fikri ise 2006 yılında Ankara’da kurulan Pembe Hayat Derneği tarafından yapılan çeşitli toplantılardan sonra ortaya çıkmıştır. 2012 yılında ise seks işçilerinin sendikal örgütlenme mücadelesine “Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneğinde” katılmıştır. Kırmızı Şemsiye derneğinin de hedef kitlesi çalışan bütün seks işçileri olmuştur. Ancak

kurulan bu dernekler trans seks işçilerini bir araya getirme konusunda daha başarılı olmuştur. Genelevlerde çalışan seks işçilerinin temsilin daha az olması ise Aslı Zengin'in daha önce bahsettiğimiz devletin cinsel kıyıları terimiyle açıklanabilir. Genelevler görünmezlik mekânları olurken içinde çalışanların durumları da mekân ile birlikte değerini yitirmektedir.

2008 ile 2016 yılları arasında kayıtlara geçen trans cinayetleri sayısı 2115'tir. Bunlardan 502'si seks işçiliği yapmaktadır. Bu veriler ile Türkiye trans cinayetlerinde Avrupa'da birinci, Dünya'da ise dokuzuncu sıradadır. Trans cinayetlerinin en çok işlendiği ülke ise Brezilya olmuştur (Bianet, 20.3.2016) Türkiye'de seks işçilerinin örgütlenmesi genel olarak dernekler düzeyindedir. Bu hususta bir diğer konu ise var olan sendikaların seks işçilerine yaklaşımı ve sendikalar içinde sorunlarını dile getirip getiremedikleridir. Maalesef Türkiye'de siyasi partiler ve sendikalar seks işçileri ile bir araya gelme konusuna temkinli yaklaşmaktadırlar. Seks işçilerinin seslerini duyurmak için kurdukları bu derneklerin kendi aralarında da bilinirliği önemli bir konudur. Çünkü bu dernekler yaşanan bir şiddet durumunda seks işçilerine destek olmakta ve belirli dönemlerde etkinlikler düzenleyerek seks işçilerini bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

Görüldüğü gibi Türkiye'de seks işçiliği kavramının tartışılması ve örgütlenme konusunda seks işçilerinin attıkları adımlar oldukça yenidir. Seks işçilerinin dernekler kurarak verdikleri mücadele bir sonraki adımın sendikal örgütlenme olabilmesi için ilk başta yasal mevzuatın değişmesi oldukça önemlidir. Çünkü çalışmanın ikinci bölümünde de bahsedildiği gibi bu alandaki hukuksal mevzuat güncelliğini yitirmiştir.

2.5.4. Seks İşçilerinin Örgütlenmesi Önündeki Engeller

Seks işçilerinin sendikal örgütlenmesi önündeki ciddi engellerin başında seks işçisi kavramının genel olarak kabul edilmemesi gelmektedir. Özellikle radikal feminist hareket içerisinde yer alanların seks endüstrisi içerisinde yer alanları sömürülen bedenler olarak değerlendirmesi seks işçisi kavramının kabul edilebilirliği açısından tartışma yaratmaktadır. Aynı zamanda fuhuş sektörü içerisinde yer alıp,

kendini işçi olarak değerlendirmeyenlerin olması da seks işçisi kavramının kabul edilebilirliği açısından önemli bir meseledir.

Seks işçilerinin sendikal örgütlenmesi önündeki bir diğer engel ise bu sektör içerisinde çalışanların farklı cinsiyet kimliklerinin olmasıdır. Toplum tarafından genel olarak kadınların seks işçiliği yaptığı kabul edilse de, bu yaygın kanı aslında doğru değildir. Çünkü seks endüstrisi içerisinde translar olduğu kadar erkeklerin de olduğu bilinmektedir. Bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri, 2009 yılında ABD'nin Nevada Eyaletinde erkek seks işçilerinin kadın müşterilere hizmet etmesi için açılan genelevdir (Radikal, 17.05.2017). Türkiye'de ise erkek seks işçilerinin varlığı bilinmekle birlikte, görünürlükleri oldukça azdır. Çünkü seks işçisi olmak başlı başına toplumsal olarak dışlanma sebebiyken, erkelerin bu sektör içerisinde bulunması, zaman zaman kadınların böyle bir hizmet satın alması toplumun alıştığı cinsellik algısının tamamen dışındadır. Farklı cinsiyet kimliklerinin yer aldığı bu alanda belki de en az görünür olanlar genelevlerde çalışan kadınlardır. Gerek genelevlerin kapalı yapısı gerekse burada çalışan kadınların gizli kalmak istemesi, onların görünürlüğü açısından ciddi engellerdir. Bu durum aynı zamanda seks işçileri adına kurulacak bir sendika olması durumunda da yeteri kadar temsil edilebilecekler mi? sorusunu gündeme getirmektedir.

Seks işçilerinin sendikal örgütlenmesi önünde bir diğer engel ise 'atipik çalışma' biçimidir. Genelevlerde vesika verilerek çalışanlar dışında, seks hizmeti veren kişiler çoğunlukla kayıt dışı çalışmaktadırlar. Kayıt dışılığın yoğun olması bir yandan seks işçilerinin gizli kalmasını sağlarken bir yandan da bu sektör içerisinde çalışan sayısının tam olarak bilinmemesine neden olmaktadır. Gizli kalmak seks işçilerinin bir kısmı tarafından tercih edilen bir durumdur. Çünkü kişinin bu sektör içerisinde yer aldığı bilinmesi toplum tarafından dışlanması anlamına da gelmektedir. Aynı zamanda kayıt dışı alanda kalmak seks işçilerinin yaşadıkları şiddetin de görünürlüğünü etkilemektedir. Bu sebeplerle zaten atipik çalışmak başlı başına sendikal örgütlenme önünde ciddi bir zorlukken, seks işçilerinin öznel durumları değerlendirildiğinde sendikalaşma önündeki engeller daha da artmaktadır. Başka bir atipik çalışma biçimi olan ev hizmetleri çalışanlarının mücadelesi seks işçileri açısından referans alınabilecek benzerlikler taşımaktadır. Türkiye'de ev hizmetlerinde çalışanlar seks işçileri gibi İş Kanunu kapsamı dışındadır. Ev

hizmetlerinde çalışanların hak ve borçları Borçlar Kanunu kapsamında düzenlenmektedir. Yine 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununa göre ev hizmetlerinde çalışanların iş yerlerinin özel konut olması nedeniyle teftiş dışında kalması, onları bu kanun kapsamının da dışında bırakmıştır. Ancak ev hizmetlerinde çalışanlar da meslek hastalığına yakalanmakta ve/veya iş kazası yaşamaktadır. Kullandıkları temizlik maddeleri nedeniyle yaşadıkları solunum yetmezlikleri, cilt hasarları, camdan düşme, elektrik çarpması gibi tehlikeler ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Böylece 2009 yılında bir grup ev işçisi Genel-İş sendikasının şubesinde toplantılar yapmaya başlamış ve bir sendika kurmanın çalışanların haklarını korumak adına önemli bir adım olacağı konusunda karara varmışlardır. 2011 tarihinde ise EVİD-SEN'i (Ev İşçileri Dayanışma Sendikası) yaşadıkları türlü zorluklara rağmen kurmayı başarmışlardır. EVİD-SEN, ev işçiliğinin bir meslek olarak tanınması ve bu alanda çalışan kadınların kendilerine özsaygı duyması konusunda çalışmalar yapmaktadır. Bunlar dışında, çalışma saati, dinlenme saati, yıllık izin gibi konularda diğer işçiler ile aynı haklara sahip olmayı talep etmektedirler. Ev işçileri açısından bir diğer önemli konu ev sahibi tarafından şiddete ve istismara uğradığında nereye başvuracağını bilememesidir. EVİD-SEN bu konuda da ev işçilerine yasal, psikolojik ve maddi destek sunmaktadır (Erdoğan, Toksöz, 2013; 39-40). Ev işçilerinin mücadele etme ve sendikal örgütlenme biçimi seks işçilerinin sendikalaşma sürecinde referans görülebilir. Çünkü kanunlar her iki grup için de yetersizdir ve bu alanda çalışanlar yasa yapıcılar tarafından görünmemektedir. Bu anlamda seks işçileri açısından bir diğer tehlike ise yaptığı işi gizlemek isteyen kişilerin sayısının da fazla olmasıdır. Hatta seks endüstrisi içerisinde yer alan ama kendini işçi olarak tanımlamayacak kişilerin de varlığı sendikal örgütlenme açısından önemli bir konudur.

Seks endüstrisinde sendikalaşma önünde engel olarak nitelendirilebilecek bir diğer sorun ise işçi ile işveren arasında yapılan iş sözleşmesine neredeyse hiç rastlanamamasıdır. Sendikaların önemli görevlerinden biri işveren ile ücret pazarlığı yapabilmesidir. Seks işçilerini temsil etmek adına kurulacak bir sendikanın bu ücret pazarlığını kiminle ve nasıl yapacağı oldukça belirsizdir. Genelevlerde çalışan kadınların kayıt altında olması ve genelevlerin bir ticari işletme olması burada ücret pazarlığının yapılmasını kolaylaştırabilir gibi görünse de genelevlerde patron olarak

bilinen kişilerin çoğunlukla “ana” olarak kabul edilmesi bu süreci zorlaştıran unsurların başında gelmektedir. Türkiye’de genelev hizmetleri sigorta kapsamında bir iş kabul edilse de, İş Kolları Yönetmeliği’nde herhangi bir işkolu altında kendisine yer verilmemektedir. Zaten bilindiği gibi, seks sektörü içerisinde çalışanların büyük bir kısmı kayıt dışıdır. Aynı zamanda bu sektör içerisinde çalışan sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Çalışan sayısındaki artış ücretlerin düşmesi ve çalışanlar arası rekabetin artması demektir. Bu rekabetin çarpıcı şekli şehirdeki fuhuş mekânlarında yaşanan ücret değişikliği ve çalışanların bölgelerinin belli olması, başka bölgelerden müşteri alamamasıdır. Örneğin Ankara’da Rüzgârlı Sokak, Telgraf Sokak, Posta Caddesi, Anafartalar Caddesi birbirine yakın olsa da farklı sınıftan müşterilere hitap etmektedir. Posta Caddesi’nde ücret aralığı 10-50 TL arasına değişirken, Rüzgarlı Sokak’ta ücret aralığı 50-150 TL arasındadır. Seks işçileri arasında yaşanan bu rekabet onların çalışmak için sokağa çıkmasını da engeller niteliktedir.

Bu sorunlar ile birlikte ele alınması gereken bir diğer konu ise var olan sendikaların seks işçilerine bakışıdır. Seks işçileri var olan sendikalar içerisinde kendilerini temsil edebilecekleri bir yapı bulamamaktadır. Ve genellikle belirli sendikalar hariç seks işçilerine sendikaların bakışı olumsuzdur. Bunun sonucu olarak da sendikalar ve seks işçileri arasında ciddi bir iletişim kopukluğu yaşanmaktadır. Seks işçiliği kavramının sendikalar içerisinde de tartışma konusu olması yaşanan bu iletişim kopukluğunda önemli bir engel olarak değerlendirilebilir. Sendikaların tüzüklerinde “her türlü ayrımcılık”lara karşı doğrudan bir tavır gözlemlense de, bu konunun seks işçileri açısından uygulamada yetersiz kalması sendikalar ile seks işçileri arasında yaşanan bir diğer sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sendikalar içerisinde gay, lezbiyen veya biseksüel çalışanların bile yeteri kadar temsil edildiğinden bahsetmek mümkün değildir. Örneğin sendikaların sağlık sigortası, babalık ve doğum izni ya da sosyal tesislerinden yararlanma konusunda heteroseksüel evli çiftler daha avantajlı durumdadır (KAOSGL, 2014: 67-68). Bütün bu nedenlerden dolayı, sendikaların eşitlik ve ayrımcılığa karşı eylemlerini LGBTİ çalışanları kapsayacak şekilde geliştirmesi, seks işçileri açısından da olumlu sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Sosyal İş Sendikasının genel kurulunda tüzüğüne ‘cinsel yönelim

ve cinsiyet kimliği ayrımcılığı yapılamaz' maddesini eklemesi bu durumun önemli bir örneğidir.

BÖLÜM 3: ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Amacı ve Sınırlılıkları

Bu çalışma öncelikle ticari seks içinde yer alanların fahişelik ve seks işçisi kavramlarına bakışını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Bunun için ilk önce görüşmecilerden fahişe ve seks işçisi kavramlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Daha sonra seks işçilerinin şiddet deneyimlerinden yola çıkarak iletişime geçtikleri sendikaların olup olmadığı sorulmuştur.

Seks işçilerinin mesleki örgütlenme konusundaki görüşlerini anlamak ve bu konuda yapılabilecekler konusunda adım atmak bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda görüşmecilerin yaptıkları işi nasıl tanımladıkları önem taşımaktadır. Mesleki olarak tanımlama seks işçilerinin kendilerini toplumsal hayatta ifade etme biçimleri açısından önemlidir. Bu tanımlama aynı zamanda ileride kurulabilecek bir meslek örgütüne de temel oluşturacaktır. Ticari seks içerisinde yer alanların kendilerini tanımlamaları ve örgütlenip örgütlenemeyecekleri günümüzde mücadele eden meslek örgütleri, sendikalar ya da konfederasyonlar açısından da onları tanımak adına önemli sonuçlar doğurmaktadır.

Bu çalışmanın temel sınırlılığını görüşmecilerin yalnızca sokakta kayıt dışı çalışanlardan oluşması oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında genelevde çalışanlar ile görüşme yapılamamıştır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma kapsamında on bir seks işçisi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler 22.02.2017 - 27.02.2017 tarihleri arasında yapılmıştır. Göremelere başlamadan önce Pembe Hayat Derneği aracılığı ile 10.10.2016 tarihinde seks işçileri ile iletişime geçilmiştir. Dernek ile iletişime geçilmesi ile mülakatların yapılması arasında geçen sürede seks işçilerinin özgül deneyimlerini anlamak ve yorumlamak açısından bilgiler derlenmiştir. Mülakatlar görüşmecilerin seçtikleri yerlerde yapılmıştır.

Özellikle seks işçilerinin evlerinde yapılan görüşmeler sırasında sosyal hayatlarını anlamak açısından gözlem yapma olanağı olmuştur. Görüşmeler en az kırk dakika en fazla iki saat sürmüştür. Görüşmeler sırasında kimi görüşmeciler ara vermek istemiştir. Görüşmelere ara verilen zamanlarda farklı konularda sohbet edilmiş, görüşmeci hazır olduğu zaman mülakata devam edilmiştir.

3.3. Örneklem

Araştırmanın örneklemini Ankara, İzmir ve Mersin’de yaşayan ve kayıt dışı çalışan seks işçileri oluşturmaktadır.

Aşağıda yer alan tablo sadece görüşme zamanı dikkate alınarak hazırlanmıştır ve görüşmecilerin demografik özelliklerini göstermektedir.

TABLO 1: Görüşme yapılan seks işçilerinin demografik özellikleri:

İSİM	YAŞ	EĞİTİM DURUMU	SEKS İŞÇİLİĞİ YAPTIĞI SÜRE	YAŞADIĞI ŞEHİR
D.Y.	35	Yüksekokul mezunu	20 yıldır	İzmir
A.Ş.	20	Lise mezunu	6 aydır	Ankara
M.E.	20	Lise mezunu	2 yıldır	Ankara
D.A.	18	Lise mezunu	1,5 yıldır	Ankara
J.A.	30	Yüksek lisans mezunu	2 yıldır	Ankara
Y.A.	50	Üniversite Mezunu	25 yıldır	Mersin
B.K.	40	Lise mezunu	14 yıldır	Ankara
D.A.	24	Lise mezunu	5-6 yıldır	Ankara
B.A.	41	Lise mezunu	5 yıldır	Ankara

T.Y	26	Ortaokul mezunu	10 yıldır	Ankara
Ç.A	18	Üniversite Öğrencisi	2 yıldır	Ankara

Tablodan da anlaşıldığı üzere görüşme yapılan seks işçilerinin her birinin yaşları ve meslekte geçirdikleri süre birbirinden oldukça farklıdır. Görüşmecilerin yaşça en küçüğü 18, en yaşlısı 50 yaşındadır. Bu alanda en az çalışan görüşmeci 20 yaşındadır, altı aydır fuhuş sektörü içerisinde ve daha önce başka bir sektörde çalışmamıştır. Görüşmeciler içerisinde daha önce yedi yıl kimya mühendisliği yapan ama cinsel kimliği sebebiyle işini bırakmak zorunda kalan ve 25 yıldır seks işçiliği yapan kişi, görüşmecilerin hem en yaşlısı hem de bu sektörde en çok çalışandır. Görüşmecilerin eğitim düzeyine bakıldığında ise J.A. yüksek lisans mezunu, Y.A. üniversite mezunu, Ç.A. halen üniversite öğrencisi, D.Y. yüksekokul mezunu, A.Ş., M.E., D.A., B.K., D.A., B.A. lise mezunu ve T.Y. ortaokul mezunudur. Farklı alanlarda çalışma deneyimine görüşmecilerin çoğu sahiptir. Seks işçiliğine başlamadan önce müşteri temsilcisi, komi, garson, aşçı yamağı, kimya mühendisi, hasta bakıcı olarak çalışmışlardır. Görüşme yapılan seks işçileri farklı cinsiyet kimliğine ve cinsel yönelime sahiptir ve hiçbiri genelevde çalışmamaktadır. Genelevde çalışan seks işçileri ile görüşme yapılamamış olması ise bu tez açısından ciddi bir kısıt oluşturmuştur. Görüşmecilerin farklı cinsel yönelim ve kimlikte olmaları, seks işçiliğini sadece kadınların yaptığı yönündeki toplumsal algıyı yıkmak konusunda oldukça önemlidir. Hatta görüşülen seks işçilerinin iki tanesi kendini erkek seks işçisi olarak tanımlamaktadır.

Görüşmecilerin her birinin çalıştığı bölge ve sokaklar farklılık göstermektedir. Bu bakımdan görüşme yapılan her bir seks işçisinin kendine ait öznel deneyimleri olduğu gözlenmiştir. Görüşmeciler Ankara, İstanbul İzmir ve Mersin’de yaşamaktadır. Farklı şehirlerde yaşayan seks işçileri ile görüşme yapmış olmak konuyu değerlendirmek açısından teze oldukça geniş bir çerçeve sunmuştur. Fakat mülakatların tamamı Ankara’da yapılmıştır. Görüşme yapmak için özel bir mekân ayarlanmamış, kimi zaman Ankara’da trans seks işçilerinin örgütlü olduğu bir dernek olan Pembe Hayat kullanılmış, kimi zaman ise doğrudan görüşmecilerin

evlerine gidilmiştir. Görüşmeler sırasında yapılan gözlemlerde dikkat çeken bir durum ise güvenlik gerekçesiyle seks işçilerinin aynı evde iki ya da üç kişi yaşamamasıdır. Sokakta çalışan seks işçileri açısından tehlikeli olarak değerlendirilebilecek durumlardan biri de seks işçilerinin çalıştıkları sokaklarda çeteleşen grupların olmasıdır. Bu gruplar seks işçilerini zaman zaman tehdit etmekte zaman zaman da onların paralarına el koymaya çalışmaktadır. Çetelerin seks işçilerinin parası istemesi ise genellikle onların güvenliğinin bu gruplar tarafından sağlanacağı söylemi üzerine kurulmaktadır.

Görüşmelerden seks işçilerinin özgül deneyimlerini anlamak açısından oldukça önemli sonuçlar alınmıştır. Her birinin sokak ile olan deneyimi ve sokak algısı farklıdır çünkü görüşmecilerin çoğu müşteri bulmak için sokağa çıkmaktadır. Sokağa çıkmayı tercih etmeyen seks işçileri ise internet ortamı üzerinden müşteri ile pazarlık yapmaktadır. Müşteri bulmak konusunda sokağın ya da internet ortamının tercih edilmesinin farklı gerekçeleri vardır. Şiddet ile karşı karşıya kalmak sokakta çokça karşılaşılan bir durum olduğundan sokağın kendine özgü risklerinden bahsetmek mümkündür. İnternet ve sosyal medya üzerinden müşteri bulmak ise ilk başta sorunsuz gibi görünse de karşısına çıkacak kişiyi bilememe durumu seks işçileri için sorunlu bir durumdur. Son yıllarda genelevlerin yıkılmasının devlet politikası haline getirilmesi de seks işçileri ile sokak arasındaki bağı anlamak ve yorumlamak açısından oldukça önemli bir konudur. Çünkü genelevler devlet kontrolünde açılan ve denetlenen yerlerdir. Burada çalışmaya başlayan bir seks işçisi için çalıştığı genelevin yıkılması seks işçisinin ya başka bir geneleve nakil olması ya da sokakta çalışmaya başlaması anlamına gelmektedir. Sokak ise ticari seks içerisinde çalışanlar açısından ciddi riskler taşımaktadır. Çünkü seks işçiliği şiddet ile yoğun şekilde karşı karşıya kalan bir meslek grubudur.

3.4. Bulgular

3.4.1. Görüşmecilerin Fahişe\Seks İşçisi Kavramlarını Değerlendirmesi

Görüşmecilere yaptıkları işi nasıl tanımladıkları sorusu fahişe ve seks işçisi kavramlarını değerlendirmeleri istenerek sorulmuştur. Bu bağlamda alınan cevaplar ise şöyledir:

B.A. *“Seks işçiliği ile cinsel ilişki arasında çok fark var. İsteyerek yapmıyorsun. Kölelik demek gibi aslında. Karşına birisi geliyor, banyo yapmamış 30 TL karşılığında o iğrenç kişi ile yatıyorsun. Sen günlük bakımını yapıyorsun o yapmıyor. Ama mecbur kalıyorsun. Günlük masrafın 200-300 TL”*.

B.K. *“Annem de seks işçisi. Pazar parası bekliyor. Hepimiz orospuyuz. Hatta ben annemden daha rahatım. Pazar parası için belki o şiddete uğruyor, babamın altına yatmak zorunda. O yüzen fark yok”*.

D.Y. *“Asıl köle olanlar evli kadınlar. Onlara kocaları tarafından tecavüz ediliyor. Bizler müşteriyi seçiyoruz. Evli olanlar üç kuruş pazar parası için birlikte oluyor. Asıl seks köleliği bu. Biz işçiyiz, köle olan onlar. Biz para kazanıyoruz ama onlar karın tokluğuna yatıyor. Asıl mağdur sistemim normal saydığı kadınlar, biz değiliz”*.

J.K. *“Hizmet sektörünün bir parçası olan müşteri ile hizmeti sunan arasında karşılıklı rızaya dayalı sözlü bir anlaşma ile cinsel içerikli, para karşılığı sunulan, yapılan gerçekleştirilen her türlü aktivite”*.

Y.A. *“Her işin yapılabilirliği vardır. Seks işçiliği bir meslek tıpkı doktorluk gibi. İnsanlar bununla para kazanıyor. Sistemde kaç kişi sevdiği işi yapıyor”*.

D.A. *“Yaşadığımız sistem kapitalizm. Seks işçiliği de bir hizmet. Sunduğun bedensel performans seks işçiliğinin ana hattı. Ben farklı çalışan bir orospuyum. Fetişizm üzerinden iş yapıyorum. Fanteziler üzerinden. Orosputar talebi karşılar. (Elindeki karton bardağı göstererek) Ben bir bardağım beni böyle kabul et der orospu parası için onu bardak olarak kabul eder”*.

M.E. “Leş derim bende. Severek yapmıyorum. Geçici süreli bir geçim kaynağı. Bu işi yapmanı dayanma kapasiten belirler. O yüzden şu kadar süre sonra yapmam demem. Bir hizmet mesaj ve duş gibi”.

D.A. “Leş. B... oynamak gibi. Politik bir tarafı yok. Sevmeden yapıyorum ama iş. Garsonluk gibi sonuçta onuda sevmiyordum. Daha riskli ama can güvenliği yok. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar daha fazla”.

D.Y. “Dünyanın en dürüst işi. Sistemin insana yüklemiş olduğu yüklediği yükün ve sorumlulukların üzerinden kısmen de olsa atmayı sağlayan meslek”.

T.Y. “Berbat bir iş. Yüzüne tükürmeyeceğin insanlara 50-60 lira karşılığında bedenini vermek. Zevk almayacağın şeyleri zorla yapmak. Benim müşteri kitlem karışık. Bu işi sadece para için yapıyorum yoksa ben tek eşli biriyim”.

Ç.A. “Dünyanın ilk mesleği. Bana göre bu bir keyif işçiliği. Çünkü ben zorunlu olarak yapmıyorum. Seks işçiliğini sevmiyorum ama şu aralar. Paranın kolay kazanıldığını düşünmüştüm ama öyle değil”.

A.Ş. “Zorunluluktan yapıyorum. Önce bedenin sonra ruhun kirlenmesi. Bir yerden sonra kendimi kirlenmiş hissediyorum. Bazen kaldıramıyorum, sinir krizi geçiriyorum. Bedenin ortaya konulması başka işler yapılabilecekten dil biliyorum. Hepsi zincir”.

3.4.2. Görüşmecilerin Şiddet Deneyimleri Ve Şiddetle Baş Etme Yöntemleri

Seks işçilerinin yaşadığı şiddet deneyimleri sektörü anlamak ve yorumlamak için oldukça önemli bir konudur. Seks endüstrisi dünya genelinde yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu bir alandır. Bu bakımdan görüşmecilere yaptıkları işte psikolojik\fiziksel\ekonomik şiddete, tacize ve tecavüze maruz kalıp kalmadıkları, şiddet ile karşılaştıklarında baş etme yöntemleri sorulmuştur. Bu kapsamda alınan cevaplar ise şu şekilde olmuştur:

B.A. “Bu soru çok saçma, şiddet her zaman var. Kaçırıldım, kendilerini ... diye tanıtan 14 kişi tarafından. Kurtboğazına götürdüler. Hepsi uyuşturucu almışlar, yanlarında silah, rambo-döner bıçağı vardı. Ormandan yukarı doğru götürdüler. Kayalık bir yer vardı, küçük bir kayanın üzerinde üstümü soydular. Ellerimi ayaklarımı aşağı sarkıttılar. Tecavüze uğradım. Dayak attılar bayılmışım. Sabaha karşı kendime geldim. Her şeyimi çaldılar. 150 TL param vardı, telefonum hepsi gitti. Uyandı diye bir ses duydum. Baygınken de tecavüz etmişler, uyuşturucu kullandıkları için tam boşalma olmuyor tabi. Sabah olunca güneş ile ısındım. Elbise parçamı üstüme örttüm. Yavaş yavaş yürüyerek caddeye çıktım. Yaşlı bir adam beni bayan zannedip arabasına aldı. Arabada fark etti trans olduğumu. İlk önce indirmek istedi ama sonra da üstümü örttü günah diye. Korktuğum için davacı olmadım. Sonuç çıkmıyor çünkü. Araştırdım ama sonra ... diye biriymiş beni kaçıran ve ... ile ilgisi yokmuş. Gözümün önünde ..., ... 'ya işkence yaptı adını kullandığı için. Sonra bana bizim seninle işimiz yok dediler. Toplumda da şiddet var. Polis تنها bir yerde yakaladığı zaman tehdit eder. G... s... diyor en çok. Polisle müşterileri de tehdit ediyor. Müşteri de parasını polise veriyor”.

D.A. “Şiddete maruz kaldım tabi. Caddede olmanın verdiği psikolojik şiddet var. Kendini sunman lazım. Caddeden geçen insan tipi farklı. Onların psikolojik şiddeti var. Geçenlerde başımda şişe kırıldı”.

D.Y. “Ben trans seks işçisi olduğum için ekonomik şiddete çok maruz kalıyorum. Alışveriş yaptığımda herkese 1 lira olan sana 3 lira. Bu yüzden büyük marketlerden alışveriş yapıyorum”.

Ç.A. müşterilerini sosyal medya üzerinden bulduğu için sokak şiddetini yaşamadığını ama işini yaptığı sırada müşterilerinden şiddet gördüğünü “sosyal medyadan buluyorum müşterilerimi. O yüzden sokak şiddeti yaşamadım. Ama pek çok kez müşterilerden işimi yaparken bıçak dayandı boğazıma. Genelde hap atanlar yapıyor ama” cümlesi ile ifade etmiştir.

T.Y. “Polis tarafından kaçırıldım. Sivil şekilde müşteri olarak geldi, senden hoşlanıyorum dedi. Arabaya bindik, beni bir yere götürdü. Arabada cebelleştik. El frenini çektim araba takla attı. Onun olduğu tarafa doğru takla attığı için bana bir şey olmadı. Kaçtım hemen. OHAL'den dolayı şikâyetçi olamadım. Hala gelip beni

soruyor. 15 gün boyunca bu caddede (... Caddesi) arabadan ateş edildi bize. Çetelerle uğraştık. Ama benden para alamadılar. Her bölge de çete var. Bunlar daha önce şikâyet edildi. ... Tayfası var işte, sen biliyorsun. Maksatları haraç tabi, biz seni koruruz ayağına. Yürürken şişe atanlar var mesela. Ekonomik şiddet şöyle oluyor, mesela saç alacaktım 1200 lira olan saçı bana 2000 liraya verdi. Ama almak zorundasın. Çünkü ne kadar kadın olursan o kadar pahalı olursun. 5 yıl önce sırtıma sallama vurdular. Taksici yaptı. Beni bir yere götürdü bagajından sallamayı çıkardı gebertecem seni dedi. Plakayı aldım. Koşarak gittim. Bir büfeye girmek istedim ama büfeci beni istemedi. Benzinlik varmış bir tane oraya sığındım. Sonra karakola gittim. Mahkeme ağır ceza da oldu. Adam iki aylık bebeğiyle geldi, benim bebeğim dedi. İçim el vermedi şikâyeti geri çektim. Allah'ından bulsun''.

J.K. "Tecavüze uğramadım ama fiziksel ve psikolojik şiddete uğradım. Grup halinde dayak attılar. Benim başıma gelenin sistematik olduğunu düşünmüyorum''.

B.K. "Polis, çete, birbirimize karşı şiddet hepsini yaşadım. Defalarca tecavüze uğradım. En çok kurum şiddeti gördüm. Adli Tıp, Zührevi Hastalıklar Hastanesi hep gördüm''.

A.Ş. "Psikolojik şiddete toplum tarafından maruz kalıyorum. Eve gelince ağlayacak kadar zor oluyor bazen. Güçlü görünmek zorundayım ama. Toplumda bu gay bunu çocuk bile döver algısı var. Askerliği tecil, pembe teskere için gittiğimde komutan bana homoseksüel gibi görünmüyorsun demişti''.

Y.A. "Şiddetin her türlüünü yaşadım. Sadece partnerinin senin elinden parayı alması ekonomik şiddet olarak tanımlanmamalı. Esnaf, polis, ev sahibi hepsi ekonomik şiddet yaratıyor. En büyük şiddeti devlet yaratıyor. Senin kimliğini seni tanıtmıyor. Burada kabahatler kanunu sorunu var. Sömürü burada başlıyor. Tecavüze uğradım çok defa. Hem de devletin beni korumakla görevli polisleri tarafından. Mahkemelerde şiddete uğruyorsun. Sanığı aklamak için ellerinden geleni yapıyorlar. Kanun uygulansın diye en alttan ceza veriliyor. Sanık sen isen, seks işçisiysen birde transsan, hâkimin ezici şiddeti ile karşılaşıyorsun. Savunma yaptırmıyorlar hemen ceza veriyorlar. Cezaevi deneyimim oldu. Siyaseten ceza aldım ama. Orada da ceza içinde ceza yaşıyorsun''.

D.A. *“Kalıyorum. Bedenini istemenden kiraltıyorsun. Ekonomik yanı iyi işte. Kazandığım para bana kalıyor. Psikolojik şiddeti çalışırken yaşıyorum .Karşı taraf yapıyor. Tecavüze uğramadım ama”*.

Şiddet deneyimleri konusunda erkek bir seks işçisi olan M.E. ise yukarıdakilerden oldukça farklı aktarımda bulunmuştur: *“Erkek seks işçisi olduğum için şiddet görmem pek. Translardan farklı yani benim için. Erkeksin sonuçta sakallısın, dış görünüş bu konuda çok önemli”*.

Seks işçilerinin aktardıklarından da anlaşıldığı üzere hemen hemen hepsi şiddeti çeşitli şekillerde yaşamaktadır. Görüşmecilerin hemen hemen hepsi fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Şiddete maruz kalma konusunda fiziksel görünüş ise önemli bir hal almaktadır. Çünkü trans seks işçileri erkek seks işçilerine göre özellikle fiziksel şiddet ile daha çok karşı karşıya kalmaktadır.

Seks işçilerinin şiddet anında ya da sonrasında bununla baş etme yöntemleri sorulduğunda ise alınan yanıtlar şöyledir:

D.Y. *“Müşteriyi gördüğümde anlarım zaten zarar gelip gelmeyeceğini. İlk aldığım müşteriye güvenmem. Bu yüzden evde televizyon açık, odanın kapısı kapalı olur ki evde biri varmış gibi algılsın. Geçmişte yanımda biber gazı ve bıçak taşıdım. Biber gazını kullandım da”*.

Ç.A. *“Güvenli alanlar yaratmaya çalışıyorum. Ulaşabileceğim yerlere bıçak, biber gazı falan koyuyorum. Kavga da ederim ama”*.

A.Ş. *“Ankara’ya ilk geldiğimde bir kere bıçak çekildi. Çevrede tornavida buldum onu bacağına soktum bende. Kamera var odamda. Bana bir şey derse mutlaka cevap veririm kavga ederim yani”*.

D.A. *“Bu tarıfsız bir şey. Biber gazı var ama iyi bir yöntem değil. Arabada ya da evde birlikte olurum. Kendi oluşturduğum güvenlik önlemleri var. Yatak odasında kesici delici bir şey olmaz. Şişe olmaz. Ben müşteri ile yatak odasındaysam mutlaka başka bir oda da arkadaşım olur”*.

B.K. “Şiddet gördüğümde daha çok seks yaparım ben. Acılarımı seks yaparak yaşarım. Travma yaratmaması için. Hemen devam ederim yola. Psikolojik destek aldım ama yeterli gelmedi”.

T.Y. “Kavga ederim ya da kaçarım. Biber gazı taşıyorum eskiden kullandım ama şu sıralar kullanmıyorum. Sokaklarda kameraların olup olmamasına dikkat ederim. Sarhoş birisiyle kalmam”.

B.A. “Yıllardır benim adım Psikopat B. Aslında çok korkaktım, fuhşa başlamadan önce. Gece karanlıkta asla yürüyemezdim. Kavga etmesini bilmezdim, kız gibiydim. Şiddeti yaşaya yaşaya alıştım dayağa. Bende başladım vurmaya. En fazla ölürüm diyorum. Şu sıralar arabama zarar veriyorlar. Bende biber gazı taşıyorum”.

M.E. “Kendime ait yöntemlerim var. Müşteri aldığımda oda da sopa, biber gazı, şok cihazı var. Hiçbirini kullanmadım ama”.

J.K. “Şiddet anında en az hasarla nasıl kurtulurum diye düşünürüm. Karşı tarafla uzlaşmaya çalışırım. Sonuç olmazsa fiziksel olarak karşılık veririm. Birlikte olduğum yerin izole olması önemli bir mesele. Müşteriyi ilk gördüğümde kontrol ederim. Anlamazlar ama. Kapıda beline sarılırım mesela. Şiddet sonrası kolluk kuvvetlerine gidiyorum, darp raporu alıyorum”.

Y.A. “Yılların verdiği tecrübe var artık. Kendimi koruma yöntemleri geliştirdim. Müşteriyi iyi analiz ederim, psikolojik olarak. Bunu nasıl yaptığımı anlatamam, zamanla kazanılan bir şey. Biber gazı, falçata taşıyorum”.

D.A. “Kavga ederim. Normalden az para verip çok iş istenirse sorun çıkarırım”.

Yasaların yetersizliği ve seks işçilerinin toplumsal dışlanmaya oldukça fazla maruz kalması, şiddet ile baş etme konusunda da kendi yöntemlerini geliştirmelerine neden olmuştur. Burada esas olan konu ise güvenli cinsel ilişki için mekânların ona uygun hale getirilmesidir. Şiddetten korunmak için alınan önlemlerin birçoğu ise bireyseldir. Bir diğer önemli konu ise şehirlerde seks işçilerine karşı oluşturulan çetelerdir. Bu çeteler seks işçilerini tehdit etmekte ve baskı uygulamaktadırlar. Çeteler kimi zaman seks işçilerinin kazancına el koymak isterken kimi zaman da

hayatlarını tehdit etmekte ve hatta doğrudan fiziki saldırılarda bulunmaktadırlar. Hiçbir yasal koruması olmayan seks işçileri, çetelerle de bireysel olarak mücadele etmektedir.

3.4.3. Görüşmecilerin Var Olan Sendikalar ile İletişimi ve İletişime Geçtikleri Sendikaların Seks İşçilerine Yaklaşımı

Görüşmecilere daha önce sendika ya da sendikalar ile iletişime geçip geçmedikleri sorulmuştur. Daha önce sendika ya da sendikalar ile iletişime geçtiğini ifade edenlere ise iletişime geçtikleri sendikaların kendilerine yaklaşımlarının nasıl olduğu sorusu yöneltilmiştir.

B.K. *“Toplantılarına gittim. Yurtdışında da gittim burada da gittim. Tekel işçileri dayanışması yaptık seks işçileri olarak. Orada çorba yaptık. Tekelde dayanışma algısı vardı. Cinsiyet üzerinden bakılmadı”*.

“Sendikalar işçi hakları üzerinden gidiyor. Bugüne kadar sendikaya gitmedim. Bugüne kadar seks işçilerine bir şey olduğunda seks işçilerinden ses gelmiyor. Hoş kendi işçileri içinde ses çıkarmıyor. Sendikalar bağımsız olmalı. Patronlarla anlaşmaları doğru değil. Sendikalar eskiden varmış”.

B.A. *“Geçmeyi düşünmedim. Böyle bir şeye yeltensem bile dışlarlar. İnsan olarak görmüyorlar. Sendikalar bizi kabul etse translar böyle olmazdı”*.

D.A. *“KESK, DİSK, Eğitim-Sen . Hemen hemen hepsiyle. Aslında yaklaşımları homofobik. Marjinal bir grup olarak bahsediyorlar. Üstten elitist bir dil. Mesela non-trans bir kadın gelir bana benden daha güzel olmuşsun demesi gibi sendikanın tutumu. Sendikalara eşcinsel\trans öğretmenler ne olacak dediğimizde bu dursun deniyor. Başka öğretmenler var şimdi deniyor”*.

M.E. *“Çevremde geçen var ben iletişime geçmedim sadece duydum. Sendika deyince aklıma bir şey gelmiyor”*.

D.A. *“Eğitim-Sen ile cinsel kimliğim ile ilgili bir konudan dolayı iletişime geçtik. Babam öğretmenlerim ile görüşmüştü. O zamanlar yeni örgütlüyüdim.*

Benimle ilgilenmeleri çok mutlu etti. Bunun dışında İş ile ilgili iletişime geçmedim. Geçsem iyi olurdu ama''.

J.K. "Savunuculuk ve lobi faaliyeti için sendikalar ile iletişime geçtim. Disk, Eğitim-Sen, Tüm-Bel-Sen, Kesk ile görüşüm. Sendikalar genelde dinlerler. Anlamıyorlar ama. Anlamaları için elverişli ortam yok. Mevcut düzenlemeler yetersiz ve anlamalarını sağlayacak bir ortam sunmuyor. Ama farkındalık artıyor tabii''.

Y.A. "Sürekli siyasetin içindeyim haliyle sendikalarla dirsek teması halindeyim. En son 1 Mayıs haftası kapsamında sendikalara çağrıda bulundum. Seks işçiliği bir meslek midir? Başlığı birlikte belirleyelim dedim. Hala toplantıyı alamadık. Sendikalarla kimlikler üzerinden gayet rahat ilişkilensin. Eşcinsellik, translik hastalık değildir kabul ederler. Konu seks işçiliği olduğunda ahlakçılık devreye giriyor''.

D.Y. "Ara ara mesleki sendikalarla iletişime geçtim. Cinsiyet üzerinden iletişime geçtim Sağlık Emekçileri, Eğitim-sen Kesk, Disk bunlarla iletişime geçtim. Gördüğüm kadarıyla sendikalar seks işçiliğini işten sayılmıyor. Bazı sol gerici gruplar işe bir meta üretmek olarak bakıyor. Ben mutluluk üreten bir insanım. Lunapark sorumlusundan farkım yok. Elle tutulan bir şey üretmem bekleniyor''.

T.Y. " Sendikalarla iletişime geçmedim. DİSK'mi ne o var. Sendika şirkette, fabrikada çalışanların haklarını koruyan bir kurum. Toplum bizden genel olarak rahatsız. Sendikaların da çok farklı olduğunu düşünmüyorum. Belki beni tanıdıktan sonra değişir ama düşünceleri. Dışlanmaktan dolayı verdiğimiz tepkilerden bizi yanlış tanıyorlar. Her gittiği yerde dışlanıyorum. Bu yüzden her yer aynı''.

Ç.A. "Genç-Sen'le iletişime geçtim. Konuşmacı olarak katıldım. Sendika benim için herhangi bir hak savunuculuğu alanı. Sendikalar heteroseksist. Bu cinsel devrimle aşılabilir. Cinsiyetsiz bir toplum''.

A.Ş. "Sendika medyadan duyduğum kadarıyla belli işleri yapan kişilerin haklarını elde edebilmek için oluşturdukları kurum. Ben iletişime geçmedim ama. İletişime geçmiş olsam sonucu iyi olmazdı gibi geliyor ama''.

3.4.4. Görüşmecilerin Seks İşçilerinin Örgütlenmesi Konusundaki Görüşleri

Görüşme yapılan seks işçilerine seks işçilerinin mesleki olarak örgütlenmesi konusundaki fikirleri seks işçilerinin örgütlenmesine nasıl bakıyorsunuz? , seks işçilerinin örgütlenmesi bir sendika ile mümkün olabilir mi? , seks işçilerinin sorunlarının çözümünde bir meslek sendikası etkili olabilir mi? soruları sorularak öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda görüşmecilerden alınan cevaplar aşağıdaki gibidir:

B.K. *“Seks işçiliği alanında örgütlülük gerekir. Farklı alanlarda gerekli. Şiddetin travmanın farkında varılmalı. Seks işçiliği suç gibi gösteriliyor. Bunu engellemek için sendika gerekli. Seks işçiliğinin kıymeti için sendika şart. Seks işçileri örgütlenirse toplumsal hayat düzeler. Annemde seks işçisi. Pazar parası bekliyor. Hepimiz orospuyuz. Hatta ben annemden daha rahatım. Pazar parası için belki o şiddete uğruyor, altında yatmak zorunda . O yüzden fark yok. Seks işçileri örgütlenirse toplum özgürleşir. Kadın erkek herkes”.*

B.A. *“Seks işçileri bir araya gelirse çoğu sıkıntı biter. Daha rahat ederiz. Yavaş yavaş bu olacak. Devlete bağlı yasal sendika olmalı. Siyasi partilerin bizi tanınması lazım. Herkesin sendikası var da bizim neden yok? Trans demek seks işçisi demek gibi neden böyle?*

Almanya da sigorta yapıyor devlet. Bir yer veriyor. Evde veriyor. Devlet hesap numarası veriyor. Müşteri parayı o hesaba yatırıyor. Güvenliği devlet tarafından karşılanıyor. Hem benden 109 lira (polis kestigi ceza) para alıyorsun hem de bütün kapıları kapatıyorsun.

D.A. *“Seks işçileri zaten örgütleniyorlar. Sadece ismi çatı örgütlenmesi gibi değil. Tüm şehirlerde aynı şey yok. Şehir şehir farklı örgütlenmeler var. Deneyim aktarımı yapıyor. Örgütlenme yapımız rengarenk ve çok sesli. Biz dönme hareketiyiz. Sistem için tehlikeli bu. Sendika ile örgütlenmemiz taçlanır. Sendika yokken de örgütlüydük. Ama seks işçilerine ulaşmada sıkıntı çekiyoruz. Sendika ile ulaşamadığımız yerlere ulaşıyoruz. İl, ilçe, mahalle olarak çalışırız. Meslek sendikası olsa daha iyi olur. Ama cinsiyet eşitliği politikaları düzgün olmalı. Seks işçileri*

sendikasında cinsiyet eşitliği çok önemli. Sendika benim de işime yarar. Böyle bir sendikada herkesin manifestosu olmalı''.

M.E. ''Sendika olursa iyi olur tabi. Benim adıma değil ama başkaları için. Sendika kurulursa üye olmam ama. . Yani sendika olmasını isterim. Sorun çözücü olabilir. Örgütlenme güzeldir sonuçta. Orospular sendika kurar, yapabilirler. Güçlüler''.

D.A. ''Keşke seks işçileri örgütlenseler. Aralarındaki problemleri çözmekten sıra gelmiyor. Transın transla yaşadığı problem daha ön planda. Bir örgütlenme var ama daha başka konular. İki taraflı mücadele var. Seks işçilerinin örgütlenmesi sadece sendika ile sınırlanamaz. Sendikaya gelene kadar çok iş var. İlk önce senle ben dayanışmalıyız. Trans seks işçileri örgütlü ama erkek seks işçileri çeteleşmeye başladı. Mesela Ankara'da il dışından gelen trans çalışır. Ama caddeye çıkması sorun olabilir. Birçok şehirde bu sorun ama. Çeşitli mercilere sendika ile ulaşabilirsin. Meclis mesela. Sendika olursa işler daha kolay olur denmez ama sorunlar ortadan kalkmaz ama problemin varlığını kulak arkası etse bile sendika olunca duyurabiliriz''.

J.K. '' Seks işçileri keşke örgütlenseler. Örgütlenme çabası yavaş ilerliyor. Tüm topluluk içinde pratik olarak yavaş ve zor bu örgütlenme işi. İleriye dönük bir sendikanın olması meyve verir. Meslek sendikası olması lazım zaten. Başka türlü mümkün olmaz. Hükümetle pazarlığa oturabilirsin. İşçilerin üzerinde yapılan yasal düzenlemeleri kolaylaştıran, aynı zamanda işçiler arasında dayanışma ve sağlıklı bir iş yaşamı kolaylaştırır. İktidar karşısında güçlü olmak için sendika önemli''.

Y.A. '' Seks işçileri için sendika tabi ki olmalı. Örgütlülük boyutu şu noktada gerçekleşmiyor meslek olarak tanınmamış olmasından dolayı. Bu konuda suçlu devlet. Sendika seks işçilerinin sorunlarının çözümünde kolaylaştırıcı olur. İlla adı sendika olmak zorunda değil çözüm noktasında. Günümüzde meslek sendikaları sistemin sendikası olduğu için çok çözüm üretmez. Ama belirli bir alana sorunu taşımak açısından sendika önemli. Sendikalar işçi sınıfının sorunları çözme konusunda yetersiz seks işçilerinin sorunlarını nasıl çözecek? Yasal olarak seks işçiliği tanınmadığı sürece sendikalaşmak anlamsız. İşçilerin aklarını ararken devlet\patron ile pazarlığa giriyorsun. Burada kiminle pazarlığa gireceksin. Burada

patron devlet mi olacak? Mevzuatın bu konuda çok iyi düzenlenmesi gerekiyor. Mevzuat düzenlenirse istekler olacak. Bu konunun çok iyi düzenlenmesi gerekiyor''.

D.Y. '' Seks işçileri kesinlikle örgütlenmeli. Sendikalaşmalı. Haklarını savunmalı. Ama günümüzde sendikalar yeterince işçi haklarını savunuyor mu? Sendikalar patronlarla birlikte işçileri eziyor. Sendika olsa pezevenkler başkan olur''.

T.Y. ''Eğer haklarımı savunacaksa isterim. Sendika kurulursa üye olurum üyelik aidatımı veririm. Olumlu bakıyorum sendika işine tabi olmalı''.

Ç.A. ''Örgütlenme alanları her yerde farklı. Seks işçilerinin sokakta örgütlenmesi lazım. Pembe hayat atılan en büyük adım. Sendika keşke olsa ama olmaz. Ortada bir kültür var ve bu sokaktan geliyor. Sendika ile tam anlamıyla örgütlülük sağlanamayabilir. Bugün hiçbir işçiliğin hak ihlale uğramadığını söyleyemeyiz. Sendikalarda farklı bir örgütlenme var, cadde farklı bir kültüre sahip. Bunlar farklı alanlarda örgütlü. Kültürü aşarsak sendikalaşmak desteklediğim bir şey. Sendikanın kuruluşunda mücadele ederim. Masaya oturacağımız kişi devlet olur. Patron gibi değil de en üst hiyerarşik yapı gibi.

A.Ş. ''Sendika dışında örgütlenmenin mümkün olacağını sanmıyorum. Sendika bize kamusal alanda hak sağlar. Seks işçiliği adıyla olmamalı ama sendika. Toplumun alışabileceği toplumun kulağına ters gelmeyen bir isimle olması daha iyi olur. Genelev sendikası olabilir mesela. Olayın filine dayalı isim olmasa toplum buna daha iyi bakabilir. Genel olarak muhafazakâr bir toplumda yaşıyoruz sonuçta'

SONUÇ

Fahişelik ve seks işçiliği ayrımının temelini oluşturan ataerkil sistem, metalaşma ve arz talep üzerinden yapılan pazar ve beden tartışması bizlere fuhuş konusunda çok boyutlu bir sistemin varlığını göstermektedir. Fahişelikten seks işçiliğine giden bu sürecin ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesi kavramların güncel anlamları açısından oldukça önemlidir. Kavramları anlamak ve yorumlamak oldukça güncel bir tartışma olan seks işçiliği için de önem taşımaktadır. Çünkü fahişe ve seks işçisi ayrımı günümüzde hala güncelliğini korumaktadır.

Bu alanda yapılan tartışmaların derinleşmesi açısından toplumsal cinsiyeti temel alan yaklaşımların analizi sadece ‘kadınlık’ ve ‘erkeklik’ rolleri üzerinden değil fahişelik ve seks işçiliği ayrımını da içerecek şekilde yapılmalıdır. Bu bağlamda feminist kuram içinde devam eden tartışmanın ekonomi-politik bir bakış açısı ile desteklenmesi konunun doğru ele alınması için gereklidir. Günümüz koşulları bizlere bu alanda yeni kullanışlı kavramlar üretmiştir. Ancak fuhşun ve seks işçiliğinin anlaşılması için daha kapsamlı alan araştırmalarına ihtiyaç vardır.

Seks işçilerinin sadece kadınlar olduğu yönündeki yerleşik toplumsal algının yanlışlığı, her ne kadar ciddi kısıtları olsa da bu alan araştırmasında da ortaya çıkmıştır. Seks işçiliği yapanlar farklı cinsiyet gruplarından kişilerdir ve müşteri profilleri farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar aynı zamanda seks işçilerinin yaşadığı deneyimleri özgül kılmaktadır. Özellikle şiddet görme, şiddetle mücadele etme ve şiddet sonrasında başvurulmuş yerler konusunda yapılan bireysel aktarımlar, alanı tanımak, anlamak ve sorunlara çözüm üretmek açısından önem taşımaktadır. Seks işçilerinin birbirlerine uyguladıkları şiddet ise ayrıca araştırılması ve incelenmesi gereken bir konudur. Çünkü sokakta çalışan seks işçileri için müşteri bulmak önemli bir meseledir. Farklı bir şehirden gelen seks işçisinin geldiği şehirde müşteri aramak için sokağa çıkamaması ve kendine çalışmak için alan bulamaması seks işçileri arasındaki rekabete ilişkin bilgi vermektedir. Seks işçileri arasında rekabeti arttıran meselelerden biri de bu alanda çalışan kişi sayısının artmasıdır. Özellikle son yıllarda genelevlerin yıkılması ile birlikte genelevlerde çalışanların fuhuş yapmaya sokakta devam etmeleri hem onlar için hem de devamlı sokakta kayıt dışı çalışan seks işçileri için istenmeyen bir durumdur. Aynı cadde de çalışan

sayısının fazlalaşması seks işçilerinin piyasa fiyatının düşmesi anlamına gelmektedir. Bu durum ise seks işçileri arasında gerginlikler yaşanmasına sebep olmaktadır. Devletin fuhuşu engellemek için attığı bir adım olan genelevlerin yıkımı çözümden çok sorun yaratan bir uygulama olarak karşımıza çıkmıştır. Genelevler her ne kadar dışlanma mekânları olsa da burada çalışan kadınlar için görece güvenli bir ortam sağladıkları göz ardı edilemez.

Seks işçiliğinin sosyo- ekonomik değerinin belirlenmesi konusunda ortaya atılan görüşler, aslında bunun bir hizmet sektörü bileşeni olduğu yönündedir. Görüşmelerde verilen yanıtların çoğu da bu durumu destekler niteliktedir. Seks işçileri kendilerini bir hizmetin parçası olarak görmekte ve fuhuş yapanların bedenlerini sattığı yönünde oluşan görüşün tersine aslında burada satın alınan şeyin 'cinsel haz' olduğunu belirtmektedirler.

Türkiye'nin taraf olduğu pek çok uluslararası sözleşme ve yerel hukuk düzenlemeleri ile ayrımcılık yasaklanmış ve herkesin eşit olduğu kabul edilmiştir. Ancak uygulamalardan anlaşılmaktadır ki seks işçileri dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de ayrımcılığa uğrayan toplumsal gruptur. Sosyal hayatlarında rahat hareket edemeyen, alışveriş yaparken fazla para vermek zorunda bırakılan, barınma ihtiyacını karşılamak için ev tutarken bile ciddi sorunlar yaşayan seks işçileri yasal düzenlemelerin iyileştirilmesini beklemektedir.

Seks işçileri mesleklerine özgü sorunların çözümü için özgül mücadele alanları oluşturmuştur. Daha çok dernekler kurarak bir araya gelen seks işçileri için bir sonraki adım sendika kurmaktır. Sendika kurabilmeleri için ise iş yasalarının seks işçilerini de kapsayacak şekilde düzenlenmesi gereklidir. Seks işçilerinin meslek sendikası kurması aynı zamanda devlet ile olan ilişkileri açısından da önemlidir. Sendikanın kurulması ile seks işçileri yaşadıkları sorunların çözümü için muhatap bulabileceklerdir. Ancak günümüzde var olan işçi sendikalarının durumu ve üye sayılarının azlığı düşünüldüğünde, seks işçilerinin bir meslek sendikası kurduğunda üye sayısının ve mücadele etme şeklinin nasıl olacağı tartışmalı bir konudur. Seks işçilerinin örgütleneceği bir sendikanın hem cinsiyet eşitsizliği ile hem de kapitalizmin tüketim kültürü ile mücadele edeceği unutulmamalıdır.

Seks işçilerinin sorunlarının çözümü açısından bir diğer önemli mesele de onlarla kurulan iletişimidir. Seks işçilerini anlamak için öncelikle toplumsal cinsiyet kavramını temel alan çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda ise asıl görev var olan sendikalara düşmektedir. Seks işçilerinin hali hazırda kendilerini yakın hissettikleri sendikalar mevcuttur fakat buralarda da kendilerini yeterince ifade edememek gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Bunun için sendikaların heteroseksist cinsiyet algısının yıkılarak erkek egemen örgütler olmaktan çıkarılması gerekmektedir.

Küresel kapitalizmin her geçen gün daha da etkisini gösterdiği dünyada, seks işçilerinin örgütlenme çabaları önemli bir mücadele alanına işaret etmektedir. Yeni toplumsal hareketlerin içinde kendilerine yer bulan seks işçilerinin görünürlük mücadelesi ‘patronsuz, pezevenksiz bir dünya istiyoruz’ sloganı ile de anlam kazanmaktadır. Bu slogan ile seks işçileri başlatmış oldukları mücadelede nasıl bir yol izleyeceklerini de bizlere göstermektedir. Bu mücadeleyi anlamlı kılacak olan girişim seks işçilerinin, LGBTİ+ hareketi, kadın örgütleri ve sendikalar ile ortak bir dil geliştirmesidir. Geliştirilecek bu ortak dil sonucu seks işçilerinin maruz kaldığı toplumsal dışlanmanın önüne geçme konusunda ciddi bir adım atılmış olunacaktır. Ayrıca bu ortaklık bir araya gelen grupların ortak bir mücadele hattı kurmaları açısından da oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

AKALIN, Ayşe Emel (2014). Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınların Toplumsal ve İktisadi Varoluş Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 6-8.

ALKAN, Türker (1981). Kadın-Erkek Eşitsizliği Sorunu. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 86.

ALTMAN, Dennis (2003). Küresel Seks (Çev. S. Çağlayan). İstanbul: KitapYayınevi, 130-131.

BENNETT, David (2010). The Currency of Desire: Libidinal Economy, Psychoanalysis, and Sexual Revolution. Britian: Lawrence & Wishart Ltd.

BERKOWITZ, Eric (2015). Seks ve Ceza ‘Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi’ (Çev. O.Düz). İstanbul: Kolektif Kitap.

BERTEAUT, Simone (2007). Kaldırım Serçesi Edith Piaf (Çev. A. Emeç). İstanbul: Agora Kitaplığı, 210-215.

BULLOUGH, Vern Leay (1968). The History of Prostitution. New York: Crown Publishers, 121.

CARTLEDGE, Sue, Ryan Joanna (1984). Sex and Love. London: Womens Pr. Ltd., 16-18.

CONNELL, Raewyn W. (2016). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar Toplum, Kişi ve Cinsel Politika (Çev. C. Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 201.

ÇİĞ, Muazzez İlmiye (2006). Bereket Kültürü ve Mabet Fahişeliği. İstanbul: Kaynak Yayınları, 76-78.

ÇİĞ, Muazzez İlmiye (2015). Gılgamesh Tarihte İlk Kral Kahraman. İstanbul: Kaynak Yayınları, 6-11.

DANINOS, Andre Morali (1973). Cinsel İlişkiler Sosyoloji (Çev. S. Tiryakioğlu). İstanbul: Varlık Yayınları.

DARKHOLME, Luca (2011). “Birleşik Krallıkta Seks İşçilerinin Öz-Örgütlenmesi Örneği: Londra Seks İşçileri Açık Üniversitesi” (Çev. K. Ördek). Haz. Kemal Ördek. Seks İşçilerinin Hakları İnsan Haklarıdır. Ankara: Ayrıntı Basımevi, 137-138.

DUBERMAN, Martin (2008). Stonewall İsyanı (Çev. C.Günger). İstanbul: Agora Kitaplığı, 142-150.

ERDOĞAN, Barış & Esra Köten (2014). ‘Yeni Toplumsal Hareketlerin Sınıf Dinamiği’. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, (2) Sayı (1), 93-103.

ENGELS, Friedrich (2010). Ailenin Özel Mülkiyetin Devletin Kökeni (Çev. H. İlhan). Ankara: Alter Yayınları, 30-31.

ERDOĞDU, Seyhan & Gülay Toksöz (2013). Kadınların Görünmeyen Emeginin Görünür Yüzü Türkiye’de Ev İşçileri. Ankara: Uluslararası Çalışma Ofisi Yayınları, 39-40.

ERIC, Berkowitz (2015). Seks ve Ceza Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi (Çev. O. Düz). İstanbul: Kolektif Yayınları.

FOUCAULT, Michel (2015). Büyük Kapatılma (Çev. I. Ergüden & F. Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 103-110.

GIDDENS, Antony (2008). Sosyoloji (Çev. İ. Yılmaz). İstanbul: Kırmızı Yayınları, 492-493.

GRAMSCI, Antonio (2012). Gramsci Kitabı: Seçme Yazılar (Ed. David Forgacs) (Çev. İ.Yıldız). Ankara: Dipnot Yayınları.

HEATER, Derek (2007). Yurttaşlığın Kısa Tarihi. (Çev. M. Delikara). İstanbul: İmge Yayınevi.

HILL, Christopher (1967). Reformation to Industrial Revolution. London: Penguin Books Ltd., 89.

HUIZINGA, Johan (1997). Ortaçağın Günbatımı. (Çev. M.A. Kılıçbay). İstanbul: İmge Yayınevi.

JEFFREYS, Sheila (1997). The Idea of Prostitution North Melbourne. Spinifex Press, 67.

KAABER, Naila, Ratna Sudarshan, Kirsty Milward (2017). Kayıt Dışı Ekonomide Örgütlenen Kadın İşçiler Zayıfların Silahı ve Ötesi. (Çev. F. Alikoç). İstanbul: Kor Kitap.

KARAKIŞLA, Yavuz Selim (2003). “Yoksulluktan Fuhuş Yapanların Islahı: Askeri Dikimevlerinde İşe Alınan Müslüman Fahişeler” . Toplumsal Tarih, Sayı (112), 100-101.

KAOSGL, (2014). Sendikalarımızı İstiyoruz. Ankara: Ayrıntı Basımevi, 67-68.

KADIN STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2001). Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Politikası. Ankara.

KURBANOĞLU, Elçin (2011). “Seks İşçileri Neden Greve Gider?” (Çev. K. Ördek). Haz. Kemal Ördek. Seks İşçilerinin Hakları İnsan Haklarıdır. Ankara: Ayrıntı Basımevi, 75-84.

KÜNTAY, Esin & Muhtar Çokar (2007). CETAD Ticari Seks İşçileri Dosyası, İstanbul.

KÜNTAY, Esin Erginsoy & Güliz (2005). İstanbul'da On Sekiz Yaşından Küçük Ticari 'Seks İşçisi Kız Çocukları'. İstanbul: Bağlam Yayınları.

MACKINNON, Catharine (2005). Women's Lives-Man's Laws, The Belknap. Cambridge: The Belknap Press of Harwars, 134.

MANCINI, Jean Gabriel (1973).Fahişelik ve Kadın Ticareti (Çev. S. Tiryakioğlu). İstanbul: Varlık Yayınları.

MARX, Karl. (1997). Artı Değer Teorileri (Çev. Y. Fincancı). Ankara: Sol Yayınları, 155.

MARX, Karl. (2007). Kapital (Çev. A. Bilgi). Ankara: Sol Yayınları, 484.

MARX, Karl., Friedrich Engels, Vladimir Lenin (2008). Kadın ve Aile (Çev. A. Gelen). Ankara: Sol Yayınları.

MARX, Karl (2011). 1844 Yazmaları (Çev. K. Somer). Ankara: Sol Yayınları, 274-276.

MCLEOD, Eileen (1982). Women Working: Prostitution Now. Law Book Co of Australasia; 1st ed edition.

MILLETT, Kate. (1996). Sokak Kadınları (Çev. S.S.Cılızoğlu).İstanbul: Payel Yayınları.

MURPHY, Emmett (1983). Great Bordellos of the World. London: Quartet Books Ltd: First Edition, 218.

OLLMAN, Bertell (2011). Diyalektik Soruşturmalar (Çev. C.Saraçoğlu). İstanbul: Yordam Kitap, 168.

ORME, Nicholas (1987). The Reformation and The Red Light History Today: United Kingdom. University of Exeter Press.

OTACI, Cengiz (2000). Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı İşlenen Suçlar. Ankara: Seçkin Yayınları.

ÖRDEK, Kemal (2014). Kayıtsız Alanda Kayıtlı Soygun Trans Seks İşçilerine Yönelik Bir Vergilendirme Aracı Olarak İdari Para Cezaları. Ankara: Kırmızı Şemsiye, 14-15.

ÖRS, Birsen (2009). İdeoloji: Karmaşık Dünyayı Anlaşılır Kılmak. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 449.

ÖZBUDUN, Ergun (2017). Türk Anayasa Hukuku. Yetkin Yayınları, 200.

PLATON (2012). Yasalar (Çev. S. Babür). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

RASİM, Ahmet (2007). Eski Fuhuş Hayatı Fuhuş-i Atik. Avrupa Yakası Yayınları, 208-240.

REİS, Seydi Ali (1999). Miratül Memalik. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

RICH, Wilhem (2015). Cinsel Devrim (Çev. L.Uslu). İstanbul: Cem Yayınevi, 152-155.

ROBERTS, Nickie (1998). Batı Tarihinde Fahişeler (Çev. G.Şen). İstanbul: Sabah Kitapları.

ROUSSEAU, Jean-Jacques (1999). İtiraflar (Çev. R. N. Güntekin). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.

SELEK, Pınar (2007). Maskeler Süvariler Gacılar Ülker Sokak: Bir Altkültürün Dışlanma Mekânı. İstanbul: Ayizi Kitapevi.

STONE, Lawrence (1997). The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800. London: Penguin; Abridge Ed edition.

TAŞDEMİR-AVŞAR, Selda (2015). “Türkiye’de Şiddetin Kadın Yüzü”. Sosyoloji Konferansları Dergisi, Sayı (2), 733-734.

THIERRY, Schaffauser (2011). “Birleşik Krallık ve Fransa’da Seks İşçilerinin Sendikal Örgütlenmesi” (Çev. K. Ördek). Haz. Kemal Ördek. Seks İşçilerinin Hakları İnsan Haklarıdır. Ankara: Ayrıntı Basımevi, 87-92.

TETLOW, Elisabeth Meirer (2004). Women, Crime and Punishment in Ancient Law and Society: The Ancient Near East: New York: Continuum.

THOMPSON, Susan E., “Prostitution-A Choice Ignored”, Women’s Rights Law Reporter, Volume 21, Number 3, Summer 2000.

TOPRAK, Zafer (2014). Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Fennizm (1908-1935). İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yayınları.

WALKER, Barbara G. (1983). The Woman’s Encyclopedia of Myths and Secrets. San Francisco: Edison, NJ.

WELLS, Jess (1997). Kadın Gözüyle Batı Avrupa’da Fahişeliğin Tarihi (Çev. N. Arman). İstanbul: Pencere Yayınları.

WENHAM, Gordon (1979). The Book of Leviticus Hardcover Published. Michigan, ABD: Erdmans, William B. Publishing Company.

ZENGİN, Aslı (2008-2008). “Devletin Cinsel Kısıyası: Kayıtlı\Kayıtsız Fuhuş Mekânları Üzerine Bir Yazı”. Amargi (57).

ZENGİN, Aslı (2011). İktidarın Mahremiyeti İstanbul’da Hayat Kadınları Seks İşçiliği ve Şiddet. İstanbul: Metis Yayınları.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Abd'nin İlk Erkek Genelevi Açılıyor (2009).

<http://www.radikal.com.tr/hayat/abdnin-ilk-erkek-genelevi-aciliyor-969192/17.05.2017>

Anayasa Mahkemesi (1991).

http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/kararlar_dergisi/kd_17.pdf/17.06.2017.

Anayasa Mahkemesi (2017).

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/13364/10.09.2018>.

Ankara Ticaret Odası Hayatsız Kadınlar Dosyası (2004).

<http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=201&l=1\16.02.2016>

BAYSWAN (2017). <http://www.bayswan.org/orgs.html/22.10.2017>.

BAYSWAN

(2018). <http://www.nswp.org/timeline/event/bayswanfounded/14.05.2018>.

BOZKURT, Nebi (1996).

<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=130211&idno2=c130112#1\16.04.2017>.

CAROL, Leigh (2017). [bayswan: http://www.bayswan.org/leigh_bio/](http://www.bayswan.org/leigh_bio/) 22.01.2017.

Cumhuriyet Dönemi Meclisleri Genel Kurul Tutanaklarına Erişim (1987). [tbmm: http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/tutanak_sorgu.html](http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/tutanak_sorgu.html) 16.05.2017.

ÇELİK, Halil (2015). Fahişelikten Seks İşçiliğine Örgütlenme Deneyimi ve Güncel Tartışmalar. <http://tekhede.blogspot.com.tr/2015/09/fahiselikten-seks-isciligine-orgutlenme.html> 20.11.2016.

FuHuş Kelime Anlamı (2018).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b021b03200ba5.13700438 15.01.2018.

Genelevlerde Çalışan Binlerce Kadının Sigorta Zaferi (2016).

<https://www.birgun.net/haber-detay/genelevlerde-calisan-binlerce-kadinin-sigorta-zaferi-134698.html> 09.11.2017.

İlk Yasal Kazanım (2003). <https://bianet.org/kadin/siyaset/66-ilk-yasal-kazanim> 12.02.2015.

KAYA, Murat (2016). <http://www.avsar.av.tr/blog/2016/04/vergi-hukukuacisindan-yasak-faaliyetler> 22.05.2017.

MUTLU, Mehmet (2014). <http://www.kaosgl.org/sayfa.php?id=17245> 20.10.2016.

PRITCHARD, Jane (2010). <http://isj.org.uk/the-sex-work-debate/> 12.03.2017.

Seks İşçilerinin İnsan Hakları Komisyonu Raporu (1997).

http://www.ikgv.org/sws_dosyalar/seks_isciligi_genel.pdf 22.05.2017

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı (2017).
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/tutanaklar.htm/> 22.10.2017.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı (1990). https://kutuphane.tbmm.gov.tr/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=253753&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%201990%20tutana k%20dergi. 21.10.2017.

Türkiye Trans Cinayetlerinde Dünya Dokuzuncusu! (2015).
<https://m.bianet.org/bianet/lgbti/164484-turkiye-trans-cinayetlerinde-dunya-dokuzuncusu> 20.03.2016.

TÜMER, Günay (1996).
<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=130209&idno2=c130111#3>. 15.04.2017.

EKLER

Yarı yapılandırılmış mülakat soruları:

Bu çalışma Kocaeli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi bölümü yüksek lisans bitirme tezi için yapılmaktadır. Çalışmanın amacı seks işçilerinin mesleki örgütlenme deneyimleri ve sendikal örgütlenme olanaklarını ortaya çıkarmaktır. Çalışma için elde edilen bilgiler yalnızca tez için kullanılacaktır. Vereceğiniz cevaplar bu çalışma için oldukça önemlidir.

1.Adınız- Soyadınız:

2. Eğitim Durumunuz:

3.Yaşınız:

4.Yaşadığınız Şehir:

5.Kaç yıldır çalışıyorsunuz?

6.Yaptığınız işi nasıl tanımlıyorsunuz?

7.Yaptığınız işte psikolojik/fiziksel/ekonomik şiddete, tacize, tecavüze maruz kaldınız mı?

8.Şiddetle karşılaştığımızda bununla nasıl baş ediyorsunuz?

9.Seks işçiliği ile uğraşanların yaşadığı sorunlar ile ilgilenen bir yer (dernek, parti, sendika vb.) var mı?

10.Yaşadığımız sorunlar ile ilgilenen bir yer yoksa olmasını ister misiniz?

11.Var olan sendikalar ile hiç iletişime geçtiniz mi?

12.İletişime geçtiğin sendika olduysa size yaklaşımları nasıl oldu?

13.Örgüt ve sınıf kavramları sizin için ne ifade ediyor?

14.Seks işçilerinin örgütlenmesine nasıl bakıyorsunuz?

15. Sizce seks işçilerinin örgütlenmesi bir sendika ile mümkün olabilir mi?

16. Sizce seks işçilerinin sorunların çözümünde bir meslek sendikası etkili olabilir mi?

ÖZGEÇMİŞ

H. Hilal Karul 1989 yılında Ankara’da doğmuştur. İlkokul ve lise öğrenimini burada yapmıştır. Lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde tamamlamıştır. Kocaeli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalında yüksek lisansına devam etmektedir.

